

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

**TECHNIKA: SEČNÉ ZBRANĚ V OBDOBÍ
KOLEM PŘELOMU 19. A 20. STOLETÍ –
UMĚNÍ A VÁLKA**

Petr Krajíc

Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Helena Kafková

Studijní program: kombinované studium - vychovatelství

2012

Vysoká škola: Univerzita KarlovaFakulta: Pedagogická

Katedra: UPRPŠŠkolní rok:2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Pro: Petr Krajícdat.nar. 12.9. 1967

(titul jméno, příjmení, rodné příjmení,.)

Za Branou 813, 39501 Pacov, okr. Pelhřimov

(adresa bydliště)

Obor: Vychovatelství

Vedoucí katedry Vám ve smyslu nařízení vlády České republiky č. 111/1998 Sb. o státních

závěrečných a státních rigorózních zkouškách, určuje tuto bakalářskou práci:

Název tématu:

Technika: sečné zbraně v období kolem přelomu 19. a 20. Stol. - umění a válka

Zásady pro vypracování:

Zpracujte teoretická východiska práce z předepsané literatury. Formulujte hlavní ideje a teze daných textů. Aplikací těchto idejí a tezí na vybrané téma "sečné zbraně v období kolem přelomu 19. a 20. století." naleznete a formulujte výtvarné a estetické problémy a s teoretickou oporou se pokuste na ně hledat odpovědi.

Na základě předepsané literatury vymezte pojmy funkce a forma uměleckého díla, technika, technologická konstrukce, determinace a kompozice v umění. Pomocí těchto pojmů pojednejte o tématu a sečných zbraní. Vymezte v literatuře a k danému tématu vztáhněte další pojmy, které se vám zdají relevantní (příklad: krása a ošklivost, nutnost, materiál, účel, norma).

Na základě předepsané filosofické literatury vymezte pojem války, zbraně, mobilizace a práce, případně další relevantní pojmy a ukažte, jak se vztahují k tématu zbraní a jejich vytváření.

Pokuste se o co nejužší součinnost získaných teoretických nástrojů a jejich prostřednictvím pojednejte o tématu sečných zbraní v daném období. Dokumentujte svoje pojednání obrazem.

Navrhněte aplikaci svých poznatků v oblasti vzdělávání.

Rozsah prací: 35 stran

Rozsah příloh: podle potřeby prezentace

Seznam odborné literatury:

Adorno, T. W.: Estetická teorie. Panglos, 1997.

Eco, U.: Jak napsat diplomovou práci. Votobia, 1997.

Klee, P.: Kunst-Lehre, Nauka umění. Togga, 2009.

Novák, A.: Dělník, nadčlověk, smrtelník. UK FHS, 2006. (kap. Totální mobilizace)

Patočka, J.: Kacířské eseje. Oikoymenh, 2007. (kap. Války dvacátého století a dvacáté století jako válka)

Další odborná literatura bude doplněna podle potřeby v průběhu přípravy bakalářské práce.

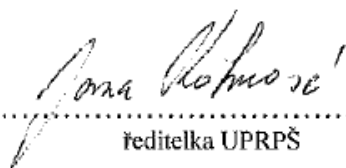

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Helena Kafková, helena.kafkova@gmail.com

(titul, jméno, příjmení, kontaktní spojení)

Datum zadání bakalářské práce: duben 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: březen 2012

.....
ředitelka UPRPŠ

V *Pratci* dne *18. 5. 2011*

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: Technika: sečné zbraně v období kolem přelomu 19. a 20. století – umění a válka vypracoval pod vedením Mgr. Heleny Kafkové samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Pacově 2. dubna 2012

.....
Petr Krajíc

Poděkování

Velmi rád bych na tomto místě poděkoval vedoucí své bakalářské práce Mgr. Heleně Kafkové za její odborné rady, konzultace a především za trpělivost, s jakou vedla a korigovala moji činnost.

.....
Petr Krajíc

NÁZEV:

Technika: sečné zbraně v období kolem přelomu 19. a 20. století – umění a válka

AUTOR:

Petr Krajíc

KATEDRA (ÚSTAV)

Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

VEDOUCÍ PRÁCE:

Mgr. Helena Kafková

ABSTRAKT

Záměrem této bakalářské práce je představit chladné zbraně nejen jako nutné prostředky k lovu, předměty každodenní potřeby, ale jako jeden z atributů válečného řemesla, a uvést důvody a změny, které měly za následek pozvolný ústup chladných zbraní z centrální pozice v rámci válečného řemesla, do pozice zcela marginální. K těmto cílům slouží vymezení relevantních pojmů a nastínění různých dimenzí, kterých zbraň nabývá v rozdílných společenských a dobových kontextech.

Věcná část práce je věnována chladným zbraním z období vlády habsburské monarchie, kde postupně v šesti kapitolách prezentují základní vzory jednotlivých druhů chladných zbraní, popisovaných chronologicky v řadě tak, jak byly zaváděny do výzbroje jednotlivých armád. V dalších částech práce se věnuji chladným zbraním po vzniku naší republiky.

Přínosem bakalářské práce je získání základních znalostí z oblasti historie, technického vývoje, příčin úprav, ale i zdobení chladných zbraní a současně jejich prezentace jako nezaměnitelných, řemeslně dokonalých zbraní, které v současnosti představují hodnotná díla, zasluhující obdiv. Cílem práce je reflexe smyslu dějin, doložená na používání chladných zbraní pochopených jako nástroj válečného řemesla.

Klíčová slova:

- Klíčová slova: válka, zbraň, mobilizace, práce.

TITLE:

Technique: cutting weapons in the nineteenth and twentieth centuries - art and war

AUTHOR:

Petr Krajíc

DEPARTMENT:

Institute for professional development, faculty of education

SUPERVISOR:

Mgr. Helena Kafková

ABSTRACT

The target of the thesis is to present cold weapons not just as means of hunt, everyday use, but also as an attribute of the warrior art and to present reasons and changes, that lead to continual retirement of cold weapons to marginal position. I study relevant concepts and sketch various dimensions that a weapon has under the changing circumstances.

The thematic part of the work is devoted to cold weapons of the period of Habsburg monarchy. I present, in six chapters, basic patterns of use and kinds of cold weapons, described chronologically in concord with their history. I also study the period of the First Czechoslovak Republic.

The major contribution of the thesis is acquiring basic knowledge from history, technical development and also the reasons of various changes and presentation of the weapon as artifact of its individual value. I also offer a picture of history and its sense and accompany it with cold weapons understood as a means of expressing important social concepts.

Key words:

- War, weapon, mobilization, work

OBSAH

ÚVOD	10
1. TEORETICKÁ ČÁST	15
1.1. Války 20. století a 20. století jako válka	15
1.2. Pojem totální mobilizace	23
1.2.1. Mobilizace částečná	23
1.2.2. Mobilizace totální	23
1.2.3. Totální mobilizace jako uskutečnění vlády nad Zemí	24
1.3. Futurismus	26
2. VĚCNÁ ČÁST	30
2.1. Chladné zbraně z období Habsburské monarchie	30
2.1.1. Dřevcové zbraně	30
2.1.2. Tesáky a nože	33
2.1.3. Kordy	37
2.1.4. Bodáky	40
2.1.5. Palaše	44
2.1.6. Šavle	48
2.2. Chladné zbraně u Československého a protektorátního četnictva	53
2.2.1. Bodáky	54
2.2.2. Šavle	59
2.2.3. Protektorát Čechy a Morava	66
2.2.4. Šavle soukromé a darovací	67
2.2.5. Národní garda	68
2.3. Dýky SS	69
2.3.1. Meče SS	71
2.4. Technický vývoj chladných zbraní	73
2.5. Abecedně řazený slovník použitých termínů	80
3. DIDAKTICKÁ ČÁST	83
3.1. Vlastní úvaha o válce	85
3.2. Studentská úvaha o válce	89

3.3. Analýza úvahy	91
3.4. Dítě a zbraň	92
3.4.1. Štít	93
3.4.2. Divotvorný meč	94
ZÁVĚR	97

ÚVOD

Na tomto místě chci představit věcné téma, kterým se v následujícím textu budu zabývat, a nastínit smysl, který v něm budu sledovat.

Zamyšlení nad válkou, technologií a smyslem zbraní

Svět je plný násilí, agrese, vraždění, válek a terorismu. Vždy tomu tak bylo, a ani současnost nám neukazuje jiný obraz. V současnosti se vedou boje tak odporným a podlým způsobem, že se zcela vytratil jakýkoli šarm, grácie, ale i lehkost a spravedlnost, které v minulosti tvořily běžnou součást každého boje. Z eposů, krásné i historické literatury, filmů, jako např. Vikingové, Gladiátor nebo Trojská válka je možné získat představu o grácii a eleganci, se kterou se v minulosti vedly boje, pozorujeme-li televizní zpravodajství, např. reportáže ze současného válečného světa, nenacházíme v něm ani odraz této elegance, hrdinství.

Co do počtu druhů, existuje jich v současnosti mnohonásobně víc, než kdykoli v historii a přístup od obyčejného občana civilizovaného světa, přes teroristu bez slitování až po dětského vojáka v Africe k nejrůznějším druhům zbraní v téměř neomezeném množství je zarážející.

Lidé již zcela zapomněli na chladné zbraně, hlavně na jejich uměleckou krásu, eleganci. Přitom boj na meče, šavle, kopí nebo sekery měl své neskonalé kouzlo, které současným válečným technologiím chybí. Z čeho kouzlo plynulo nevím, ale myslím si, že podstatný rozdíl boje mezi starověkem a současností byl v dokonalém ovládnutí zbraně, ve vzájemném respektu a úctě zúčastněných bojovníků a v ocelově pevném těle s pevnou a vyrovnanou myslí, každého bojovníka. Toto určitě přispívalo ke kouzlu boje, bohužel se jedná o dávno minulost. V dávno uplynulých staletích nebyly rozdíly v technologické vyspělosti tak velké, aby se stávaly jediným kritériem úspěchu nebo porážky, nerozhodovalo jen to, kdo má větší nebo modernější zbraň, pušku, ale do hry nutně vstupovaly vlastnosti jedince to, kdo je lépe připraven, fyzicky vybaven a umí lépe zacházet se zbraní. Bylo vymyšleno mnoho technik boje při užití chladných zbraní.

I když řada technik byla dotažena k úplné dokonalosti, opravdoví bojovníci již vymizeli a lidé chladné zbraně odložili a dnes už nevědí, co je tou věcí, která dělá z boje „tanec na ostří smrtčiny kosa“. Určitě zcela oprávněně se bojovníkům šermířům říkávalo „tanečníci se smrtí“. Kdo někdy viděl šermíře při jejich téměř tanečním vystoupení, asi mi dá za pravdu. Elegance, nápaditost a odvážnost šermířských gest poskytuje hluboký estetický zážitek, který nevychází jenom z mnohdy vrcholného zvládnutí bojové techniky, ale také z autentického sdělení o lidské zranitelnosti a konečnosti. Zbraň, která je součástí tohoto zvláštního diskurzu, není prostým nástrojem na zabíjení, odkazuje dál, než k pouhému násilí, je prostředkem určitého sdělení o člověku. V této práci bych chtěl krásu chladných zbraní připomenout a představit je nejen jako nezbytné součásti boje, předměty potřebné pro lov či sebeobranu, nebo předměty každodenní potřeby, ale chci zde představit hluboce zakořeněnou estetickou dimenzi zbraní.

Jejich krása je poněkud nostalgická, protože chladné zbraně např. šavle, bodáky, se již prakticky nepoužívají, ani se nevyrábějí, jedná se o více či méně historické exempláře, vyskytující se většinou pouze sbírkách, státních nebo soukromých. Sběratelé často mluví o „umělecké hodnotě“ zbraní, tato kategorie ovšem úzce souvisí s historickou cenou zbraní, což je zřejmé z toho, že sběratelé vysoce hodnotí především zbraně, které již mnohokrát změnily majitele a mají vlastní historii, více nebo méně tajemnou.

Struktura práce

V teoretické části se zabývám esejí českého filosofa Jana Patočky „Války 20. století a 20. století jako válka“ a pokouším se přiblížit problematiku techniky a války v moderní společnosti. Zabývám se zde také dobovým kontextem myšlení, jak se ve výtvarném umění ztvárnilo v hnutí futurismu. Ve věcné části zkoumám pojmy v předchozím bádání stanovené a paralelně vytvářím obraz historie chladných zbraní v daném období tak, aby byl relevantní pro teoretickou otázku.

Ve druhé kapitole věcné části práce se zaměřuji na chladné zbraně Habsburské monarchie, konkrétněji na druhou polovinu jejího trvání. Jsem přesvědčen, že toto období bylo poslední, kdy byla tolerována „výrobní svoboda“. Příčinou toho byla

nepochybně válečná situace, ve které docházelo k neustálým konstrukčním zdokonalením, a nebyla ještě zavedena tovární výroba. Chladné zbraně popisované v šesti podkapitolách se v tomto období dočkaly mnoha nových vzorů maximálně dokonalých jak po stránce účelové, tak po stránce estetické.

Dále se ve věcné části své práce se zabývám historií chladných zbraní, nikoli však proto, že bych chtěl čtenáři nabídnout historický přehled, ale protože chci zjistit, **jakými proměnami použití zbraně prošly, jak to ovlivnilo jejich design, a zda to něco vypovídá o naší společnosti.**

Jako první popisují dřevcové zbraně, které se jako původně zbraně lovné staly postupně nezbytnou součástí každého bojovníka a dosáhly významu výhradně válečné zbraně. Jejich vývoj byl ovlivněn způsobem válečného řemesla a stále vzestupnou kvalitou protivníkovy zbroje. Tok času a válečná nenasytost ale způsobily její zánik.

Ve druhém oddílu druhé podkapitoly popisují tesáky a nože. Tyto zbraně byly také pohlceny válečným řemeslem, přičemž tesák jako **původně lovecká zbraň se stal zbraní válečnou** během 17. – 19. stol. a nůž jako jedna z nejstarších zbraní vůbec prošel pouze změnami nevelkého významu, přičemž ve výzbroji armád některých států zůstal dodnes.

V další podkapitole chladných zbraní Habsburské monarchie se zabývám kordy. Tyto poboční zbraně, vyvinuté z pozdních typů bodných mečů se v období kolem poloviny 16. stol. staly poměrně oblíbenou souborovou zbraní šlechticů. I tato zbraň **změnila svůj původně civilní význam na význam důležité součásti vojenské výzbroje**, až postupně ztratila své bojové uplatnění a skončila jako zbraň pro **slavnostní příležitosti.**

Ve čtvrtém oddílu druhé podkapitoly se věnuji chladné zbraně bodáku, která prochází množstvím **konstrukčních vylepšení** a také jako jedna z mála zůstala ve výzbroji některých armád do současné doby.

Pátý oddíl druhé podkapitoly je věnován, podle mě, jedné z nejkrásnějších chladných zbraní, a tou je palaš. Tato zbraň tvořila základ výzbroje těžkých jízd a byla ve své době nepostradatelná. Ač dotažen ve všech směrech téměř k dokonalosti, i palaš ztratil svůj bojový význam a byl nahrazen v polovině 19. stol. další významnou chladnou zbraní.

Jedná se o šavli, jíž věnuji poslední šestý oddíl druhé podkapitoly. Je zde popsáno množství změn a nových vzorů, které šavle jako válečná zbraň armád habsburské

monarchie prodělala. I přes dlouhotrvající významnou válečnou pozici se šavle postupem doby dostává do pozice bez válečného uplatnění a její využití lze marginálně zaregistrovat pouze při **slavnostních** příležitostech.

Cílem další kapitoly věcné části práce je představení chladných zbraní v období navazujícím po skončení habsburské monarchie. Jako první popisují chladné zbraně používané u československého a protektorátního četnictva a následně uvádím změny nařízené pro Vládní vojsko, vzniklé pro období Protektorátu Čechy a Morava. Dále v této části již stručně popisují šavle **soukromé a darovací** a šavli národní gardy. Chladné zbraně popisované v této části jsem zvolil záměrně. Myslím si, že prvorepublikové šavle a bodáky patří k chladným zbraním, které jsou svým provedením na vysoké úrovni a zcela pochopitelně tedy patří k vyhledávaným sběratelským artiklům tohoto výzbrojního materiálu. Jako poslední jsou v této části uvedeny dýky a meče SS, o kterých jsem také přesvědčen, že tvořily velmi významnou část chladných zbraní válečného Německa.

Ve čtvrté podkapitole věcné části uvádím technický vývoj chladných zbraní, v kterém je popsáno jejich dělení, příčiny postupného početního snižování, až po ústup z centrální bojové pozice. Tento motiv, **marginalizace chladných zbraní**, se také v průběhu mého bádání stal hlavním těžištěm mých úvah a postupně jsem si pokládal otázku po jejím původu. Odpověď na ni jsem hledal zejména v textu slavného českého filosofa Jana Patočky, jemuž je věnována podstatná část teoretické části mé práce. Jak už jsem uvedl výše, k dosažení stanovených cílů mi slouží vymezení relevantních pojmů a nastínění různých dimenzí, nabývaných chladnými zbraněmi v různých časových a společenských kontextech.

Otázka marginalizace chladných zbraní se je také otázkou po **pojmu techniky** a tedy otázkou, kterou nelze řešit bez reflexe a promyšlení dějin a jejich smyslu. Téma a pojem techniky jsem studoval v textu slavného umělce a částečného teoretika Paula Klee ve čtvrté pod kapitole nazvané Technický vývoj chladných zbraní. Problém techniky je také velmi zřetelný na dějinách První světové války a zde se ukazuje, jak je technologie, alespoň v daném dějinném období, vlivná, a rozhoduje o osudu lidí, národů, ne-li dokonce civilizací. Zmíněná válka byla šokujícím zážitkem právě proto, že otřásla

dosavadními představami o válečném „designu“. Proti všem předpokladům o tom, že moderní války lze vzhledem k moderní válečné technice rozhodnout rychle, se plánovaná blesková válka zakrátko změnila ve válku zákopovou a posléze také týlovou a jako totální válka si nemilosrdně podřizovala veškerý hospodářský a společenský život.

Dne 28. 7. 1914 vyhlásilo Rakousko – Uhersko Srbsku válku, pak dne 1. 8. 1914 vyhlásilo Německo válku Rusku a řetězová reakce se rozvinula. Z „trestné výpravy proti Srbsku“ nepozorovaně vznikla světová válka. Její počáteční období můžeme obecněji charakterizovat jako postupné, nedobrovolné, ale nutné přivykání si válce, uvědomování si její složitosti, krutosti a nezvyklosti a současně také jako dobu, ve které nebylo o ničem jednoznačně rozhodnuto.

Ve druhé polovině 19. století se dostal ke slovu nový válečný materiál, který v neomezených množstvích dodával **strojový průmysl**. Nové metody manévrování a nové zbrojní vynálezy zcela **změnily dosavadní formy boje**.

1. TEORETICKÁ ČÁST

K uvedení do problematiky našeho vztahu ke zbraním budu postupovat představením Patočkovy eseje „Války 20. stol.“ Autor v této eseji charakterizuje náš věk jako „nesmyslný a nesnesitelný děs“ a předkládá lidstvu možnost smysluplnější existence. Snaží se o to, aby alespoň část lidstva pochopila smysl života a smrti a zpětně si uvědomila alespoň základní roviny svého života a zároveň dokázala pochopit význam vědy a techniky. O těch, kteří by dokázali toto pochopit, je autor přesvědčen, že by byli schopni nějaké změny. Autor sám ctil smysl života, který člověka dělá člověkem.

1.1. Války 20. století a 20. století jako válka

„ První světová válka vyvolala celou řadu výkladů, které odrážely snahu lidí pochopit toto obrovské, každého přesahující dění, lidmi nesené a přece lidstvo přesahující – dění nějak kosmické. Snažili jsme se je vpravit do svých kategorií, být s nimi hotovi tak, jak jsme dovedli, to je v podstatě na základě myšlenek 19. století. Druhá válka nic podobného nevyvolala, ve svých bezprostředních příčinách a ve své podobě byla snad trochu až příliš (zdánlivě) jasná a hlavně neskončila a přešla v cosi zvláštního, co vypadá ani ne jako válka, ani ne zase jako mír, a revoluce, která tento stav jaksi komentovala, nedovolovala nikomu nabrat dech ke slovu, které by rozdělovalo každou věc podle jejího bytí a říkalo, jak se věci mají.“¹

„ Výklady války 1914 – 18 se děly tedy vždy pomocí idejí 19. století, ale jsou to ideje dne, jeho zájmů a míru. Není divu, že nedokázaly vysvětlit základní zjev tak odlišného 20. věku, neboť toto století je doba noci, války a smrti. Ne že by nebylo nutné k jeho pochopení rekurovat na předchozí dobu. Ale z jejích myšlenek, programů a cílů se dá vysvětlit pouze vznik oné strašné vůle, která po celá léta hnala miliony lidí do spalujícího ohně a jiné nespočetné miliony do příprav, obrovitých a nikdy nekončících,

¹ PATOČKA, Jan: Kacířské eseje o filosofii dějin. 1. vyd. Praha: Academia, 1990. s.127.

na toto monumentální autodafé. Nelze z nich vysvětlit vlastní obsah tohoto století a jeho hluboké propadnutí válce.

*Jako všechny evropské války měla také válka 1914 – 18 pozadím jisté obecně lidské přesvědčení, které se dralo násilím k manifestaci, k uskutečnění. I tato válka byla ideová, i když se její idea těžko hledá, protože je ve své negativnosti nenápadná. Války jako napoleonské tkvěly ještě v revolučních idejích, osvícenství se v nich odráželo ve zvláštní, vojensky ztechnizované podobě, a osvícenství bylo v té době obecných ideových majetkem a přesvědčením světa, byla zde pozitivní idea, že rozum vládne světem.*²

Patočka dále píše o ideovosti třicetileté války, o snahu vojensky prosadit nadřazenost západního křesťanství a prokázat jeho pravdivost. Vyklíčilo zde přesvědčení, že objektivní smysl světa je třeba realizovat silou.

Tak vznikla vojenská mašina, která je také Achillovou patou toho, k čemu výše popsané přesvědčení vedlo. Patočka v souvislosti s tím mluví o manažerském způsobu práce i myšlení, fascinaci tradicí a jejími koncepty, schémata, cíly, obrovské tuhosti a vytrvalosti, provázené ovšem na druhé straně pánovitou neurvalostí a naprostým nedostatkem fantazie. Ukazuje, že válka se vede mechanicky, vítězí se tuhostí a pořádkem tam, kde tyto vlastnosti chybí na opačné straně. Nedostatek tvořivosti pak vede k nedostatku alternativ jednání, což se projevilo např. v nedostatku ofenzivního plánu pro východ nebo na „shnití“ zákopové války. Technika tedy může „shnit“, vyčerpat se, a v nové situaci být zcela nepoužitelná. Patočka zde ukazuje na podstatný problém ohromení tradicí a schématem, který ukazuje jako koncept „vojenské mašiny“.

*„ První válka je rozhodující událost v dějinách 20. století. Rozhodla o celém jejích rázu. Že se **proměna světa v laboratoř**, která **aktualizuje miliardy let akumulované konzervy energie**, musí dít válečně, ukázala právě tato válka. Znamenala proto definitivní průlom tohoto pochopení jsoucna, které započalo v 17. věku **vznikem mechanické přírodovědy** a odstraněním všech těch „konvencí“, které se tomuto uvolňování síly kladly v cestu – přehodnocení všech hodnot ve znamení síly.*

² Tamtéž, s. 128.

*Proč se energetická proměna světa musí dít válečně? Protože válka, akutní opozice, je nejintenzivnější prostředek **rychlého uvolnění akumulovaných sil**. Rozkol je velký prostředek, kterého jakoby – mytologicky vyjádřeno – síla používala k svému **přechodu z potence v aktualitu**. Člověk je v tomto dění pouhé relé, a rovněž jednotlivá lidstva.“³*

Přechod z potence v aktualitu je aristotelský koncept⁴.

V dějinách výtvarného umění souvisí tento problém s futurismem, o jehož vztahu k pojmu potence aktuality pojednávám níže v kapitole o futurismu.

Patočka ukazuje, jak v tomto přechodu díky zbytnění technologie (svět se mění na laboratoř) se člověk stává zcela zanedbatelným a naprosto služebným, je degradován na strojovou součástku.

V následujícím textu mluví Patočka o frontové zkušenosti, o tom, jak tato zkušenost změní člověka.

„Teilhardova mystika hmoty a života nese pečeť zážitku fronty. Jsou to síly dne, které posílají miliony lidí do gehenny ohně po čtyři léta a fronta je místo, jež po čtyři léta hypnotizuje veškerou aktivitu industriální doby, kterou nazval účastník fronty Ernst Junger dobou dělníka a totální mobilizace.

Tyto síly sami neumírají, pouze se vyčerpávají, je jim lhostejné, ničí-li nebo organizují-li. V podstatě se jim spíše chce organizovat a být už při tom díle, od kterého válka pouze zdržuje. „Válečné cíle“ je nesprávný výraz – jsou to mírové cíle. Ale lidstvo prožije nucené čtyři léta na frontě, a kdo prošel frontou, říká Teilhard, je jiný člověk. V jakém smyslu jiný?

Jsou různé popisy frontové zkušenosti a jsou koncipovány pod různými zřetely. Vyjímám pro svou demonstraci popisy Jungerův a Teilhardův.

*Oba, Junger i Teilhard, vyzvedají otřes frontou, který není okamžité trauma, nýbrž základní změna v lidské existenci: **válka jako fronta poznamenává navždy**. Další společný rys: je hrůzná a v zákopech se každý sice třese, aby byl již vystřídán, ale v jejím prožitku je na dně něco hluboce a záhadně pozitivního. Není to přitažlivost propasti a romantika dobrodružství, není v tom žádná perverze přirozených citů.*

³ PATOČKA, Jan: Kacířské eseje o filosofii dějin. 1. vyd. Praha: Academia, 1990. s. 132.

⁴ [cit.2012-03-19] Dostupné na WWW:<http://cs.wikipedia.org/wiki/Aristotelés>

Přemáhající pocit smysluplnosti, kterou však je těžké formulovat, se nakonec zmocňuje člověka fronty. Je to pocit, který je s to přetrvat dlouhá léta.

Má pochopitelně své fáze a různé stupně hloubky. Tyto různé stupně hloubky hrají v dějinách pozdější doby důležitou roli. První fáze, kterou dovede překročit jen málokdo, je prožitek nesmyslnosti a nesnesitelného děsu. Fronta je absurdita par excellence. Co se tušilo, stává se tu skutkem: nejdrahocennější, co člověk má, se zde bezohledně rve na kusy. Smysl má jen demonstrace, že svět, který něco takového plodí, musí zmizet. Je to důkaz ad oculos, že je dokonale zralý k zániku. Kdo slíbí se vši vážností, že toto znemožní, má nás mít se vším všudy, a tím radikálněji, čím bude jeho slib více vzdálen sociálních realit dnešního dne, které vedly k něčemu takovému. Nesmyslnost dosavadního života a dosavadní války vede k osmyšlení nové války, války proti válce. Ten, kdo odmítal frontu, která mu byla vnucena, nutí se sám k frontě po další léta neméně těžká a krutá. Tato válka proti válce zdánlivě využívá nové zkušenosti, a využívá pro den to, co patřilo noci a věčnosti. Je to démonie dne, který se tváří jako všecko ve všem a dokáže zploštit a vysát i to, co leží za jeho hranicemi“⁵.

V dalším textu se dozvídáme o vztahu vlády míru a války, a o tom, jak se vláda míru účastní na vládě války. Dozvídáme se zde také o relativnosti oběti, která je v nesouladu s absolutností frontové zkušenosti popsané výše.

„Jak vládne den, život, mír nad každým jednotlivcem, nad jeho tělem a duší? Pomocí smrti, ohrožením života. Z hlediska dne je pro jednotlivce život vším, je nejvyšší hodnotou, která proň existuje. Pro síly dne naopak smrt neexistuje, ty si počínají, jakoby jí nebylo či, jak bylo řečeno, plánují smrt distancovaně a statisticky, jakoby znamenala pouhou výměnu ve funkcích. Ve vůli k válce tedy vládne den a život pomocí smrti. Vůle k válce počítá s budoucími generacemi, které zde ještě nejsou, své plány koncipuje z jejich hledisek. Ve vůli k válce tak vládne mír. Není možno zbavit se války tomu, kdo se nezabývá vládou míru, dne, života v té podobě, která vynechává smrt a zavírá před ní oči.

Veliká, hluboká zkušenost fronty s její linií ohně spočívá však v tom, že vyvolává noc s její naléhavostí a nezanedbatelností. Mír a den musí vládnout tak, že posílají lidi na smrt, aby druhým zajistili budoucí den v podobě pokroku, volného a stupňovaného

⁵ PATOČKA, Jan: Kacířské eseje o filosofii dějin. 1. vyd. Praha: Academia, 1990. s. 132, 133, 134.

*rozvoje, možností, které dnes nemají. Od těchto obětovaných se naopak požaduje výdrž tváří v tvář smrti. To znamená, že se temně ví, že život není vším, že se může sebe vzdát. Právě toto vzdání, tato oběť se požaduje. Požaduje se jako něco relativního, vztaženého k míru a dni. Zkušenost fronty je však zkušenost absolutní.*⁶

Dále Patočka mluví o tom, jak jsou motivy dne spalovány ve výhni války, kterou samy vyvolaly a o tom, jak v této vrcholné frontové situaci blednou.⁷

Autor frontovou zkušenost popisuje jako základní změnu v samotné lidské existenci. Člověka určitě mění stálé přemýšlení o smysluplnosti veškerého okolního dění, nutnosti postavit se jí a touhy po nápravě. Válečná fronta člověka pokaždé v mžiku ubezpečí, přivede k poznání, ke kterému pohodlný civilní život někdy spíše zakrývá, totiž že tím jediným, a tudíž i nejcennějším, co má, je jeho život. Na druhou stranu je život ve frontové zkušenosti popsán jako něco, co je potřebné v zájmu míru odevzdat, neboť je to požadováno. Od chápajících je to požadováno naléhavě a to v tom smyslu, že jako chápající jsou posíláni na smrt, aby tím druhým zajistili další den v podobě pokroku a rozvoje, který se neustále stupňuje. Od těch, kteří se obětují, se požaduje výdrž přes pohled tváří v tvář smrti. To opět poukazuje na skutečnost, že život není vším. Od chápajících se to požaduje ke vztahu k míru a dni. Patočka uvádí zkušenost fronty jako zkušenost absolutní.

„ Nepřítel není již tím absolutním protivníkem na cestě mírové vůle, není tím, co je zde jen, aby bylo odstraněno. Nepřítel je spoluúčastník téže situace, je spoluobjevitel absolutní svobody, je ten, s kým je možná shoda v protikladu, spoluúčastník otřesení dne, míru a života bez tohoto vrcholu. Zde se tedy otvírá propastná oblast „motlitby za nepřítele“, fenomén „milování těch, kdo nás nenávidí“ – solidarity otřesených přes jejich protiklad a spor. Nejhlubším objevem fronty je tedy vykloněnost života do noci, boje a smrti, neodepsatelnost této položky v životě, která se zdá z hlediska dne pouhou neexistencí, proměna životního smyslu, který zde šokobrtne o nic, o nepřekročitelnou hranici, v níž se všechno mění.

Proč tato velká zkušenost, jediná, která je s to vyvést lidstvo z války do skutečného míru, se neuplatnila v dějinách 20. století přesto, že dvakrát po čtyři léta jí byli lidé

⁶ PATOČKA, Jan: Kacířské eseje o filosofii dějin. 1. vyd. Praha: Academia, 1990. s. 136.

⁷ Tamtéž, s. 137

vystavení a skutečně jsou jí dotčeni a proměněni? Proč nerozvinula své spásné potenciality? Proč nesehrála, proč nehraje v našem životě roli nějak obdobnou té, kterou měl a má onen boj za mír ve velké válce 20. století?

Odpověď na tuto otázku je nesnadná. Tím nesnadnější, že lidstvo je zkušeností války tak prostoupeno a fascinováno, že jedině z ní je možno pochopit rysy dějin naší doby⁸. „Síla nás fascinuje i nadále, vede nás svými cestami, fascinuje a obelstívá nás, činí nás svými blázný. Tam, kde se domníváme ji ovládat a spoléhat na zabezpečení její pomocí, jsme ve skutečnosti ve stadiu demobilizace a prohráváme válku, která proměnila úskočně svou podobu, ale neustala. Život by tak rád už jednou žil, ale je to právě život sám, který plodí válku a nemůže se z ní vlastními prostředky vymotat. Kde je konec těchto perspektiv? Válka jako prostředek Síly, jak se uvolnit, nemůže skončit. Hledisko míru, života a dne nemá konce, je to hledisko nekonečného konfliktu, který se rodí v podobách vždy nových jako týž.

Obrovité hospodářské dílo obnovy, sociální vymoženosti nebyvalé, ba nikdy nesněné, které se rozehrály v Evropě vyřazené ze světových dějin, ukazují, že tento světadíl se odhodlal k demobilizaci, protože mu nic jiného nezbyvá. Přesunout věci na hospodářskou moc je věc krátkodobá, krátkodechá, ošidná, protože souvisí s demobilizací i tam, kde mobilizuje armády pracujících a výzkumníků a všichni nakonec podléhají šlehnutí bičem.

Za nových poměrů atomické výzbroje a stálé hrozby celkovým zničením může se válka ze žhavé přesunout na studenou nebo doutnající. Doutnavá válka není o nic méně krutá, často krutější než žhavá, v níž fronty brázdí celé kontinenty. Bylo již ukázáno, jak válka do sebe pojímá mír v podobě demobilizace. Na druhé straně stálá mobilizace je fatum pro svět těžko snesitelné, těžko se mu pohlíží v tvář, těžko se vyvozují důsledky nicméně zcela jasné. Tomu, kdo zde chce, kdo udržuje svou vůli neporušenou, bez koroze, je přímo vnucováno vyloučení pravdy a veřejnosti, je vnucován stav války, diktatura vnější i vnitřní, tajná diplomacie, prolhaná a cynická propaganda. Může se poukázat k tomu, že ony krajní prostředky mobilizace, kterými se ukázal soustavný teror procesy a ničením skupin a vrstev, pomalou likvidací v táborech nucené práce a koncentračních táborech, se postupně likvidovaly, otázka je však, zda tato likvidace znamená skutečnou demobilizaci nebo naopak válku, která se etabluje natrvalo

⁸ Tamtéž, s. 138

„mírovými“ prostředky. Válka zde ukazuje svou mírovou tvář, tvář cynické demoralizace, apelu na vůli žít a mít.“⁹

Patočka nepopisuje muže na druhé straně jako nepřítele hodného odstranění, ale jako spoluúčastníka otřesení života. Nabízí prostor k zamyšlení nad všemi zúčastněnými i přes jejich rozdílnost a zároveň poukazuje na jejich jednotnost. Válečnou účast popisuje jako nejhlubší frontový objev, ale také jako období nečekaných a náhlých změn. Dále poukazuje na skutečnost, že stále fascinováni silou a vědeckotechnickým pokrokem, se více a více stáváme jejími otroky. Když se zdá, že sílu ovládáme a umíme ji použít, jsme najednou poraženi silou ovládanou protivníkem. Tuto skutečnost uvádí jako jednu z příčin nedohledného konce válek, odlišně, rozdílně, vždy nově vznikajících a vždy úplně stejných.

„Dnešní forma války je onen poloviční mír, v němž protivníci mobilizují a počítají na demobilizaci druhého. Právě i tato válka má svou frontu a svůj způsob, jak spalovat, ničit, zbavovat perspektiv lidí, jak s nimi nakládat jako s materiálem Síly, která se uvolňuje. Tato fronta je rezistence vůči těmto demoralizujícím, terorizujícím a přelstivajícím motivům dne.“

Jakým způsobem může „frontová zkušenost“ nabýt té podoby, která by ji učinila dějinným faktorem? Proč se jím nestává? Protože v podobě, kterou tak mocně vyličili Teilhard a Junger, je zkušeností každého jednotlivce vrženého zvláště k svému vrcholu, z něhož nezbyvá než sestoupit zpátky do všedního dne, kde se ho zase zmocní nezbytně válka v podobě mírového plánování Síly. Prostředkem, jak tento stav překonat, je solidarita otřesení. Solidarita těch, kdo jsou s to pochopit, oč běží, v životě a smrti, a následkem toho v dějinách. Že dějiny jsou tento konflikt pouhého života, holého a spoutaného strachem, s životem na vrcholu, který neplánuje budoucí všední dny, nýbrž vidí jasně, že všední den, jeho život a „mír“ mají svůj konec. Solidarita otřesených je solidarita těch, kdo chápou. Pochopení však se za dnešních okolností musí týkat nejen této nejzákladnější roviny, otroctví a svobody vůči životu, nýbrž implikuje též pochopení významu vědy a techniky, oné Síly, kterou uvolňujeme. V rukou takto chápajících jsou potencionálně všechny síly, na jejichž základě jedině může dnešní člověk žít. Solidarita

⁹ PATOČKA, Jan: Kacířské eseje o filosofii dějin. 1. vyd. Praha: Academia, 1990. s. 139, 140.

otřesených je s to říci „ne“ k těm mobilizačním opatřením, která eternizují válečný stav. Solidarita otřesených se buduje v pronásledování a nejistotách: to je její fronta, tichá a postrádající reklamy a senzace i tam, kde se jí tento úsek vládnoucí Síly hledí zmocnit. Nebojí se nepopulárnosti, nýbrž vyzývá ji a volá tiše, beze slov. Lidstvo nedospěje na půdu míru tím, že se oddá a poddá měřítkům všedního dne a jeho slibům. Kdo zrazuje tuto solidaritu, musí si uvědomit, že žíví válku a je oním parazitem v etapě, který žije krví druhých. Toto vědomí mocně podporují oběti fronty otřesených. Vést až k tomu, aby každý, kdo je schopen porozumění, pocítil vnitřně nepohodlí své pohodlné pozice, je smysl, jehož nad onen lidský vrchol rezistence vůči Síle, jejího překonání, může být dosaženo. Dosáhnout tím toho, aby ta komponenta ducha, „technická inteligence“ především badatelů a aplikátorů, pocítila závan této solidarity a jednala podle toho. Otrást každodenností faktologů a rutinérů, uvědomit jim, že jejich místo je na této straně fronty, a nikoli na straně „denních“ sebelibivějších hesel, která ve skutečnosti zvou k válce, ať je to národ, stát, beztrádnost, světová jednota, nebo jak všechny ty výzvy, diskreditovatelné a diskreditované faktickou bezohledností Síly, mohou znít.“¹⁰

Patočka na tomto místě předkládá argumenty pro významnost a nezastupitelnost osobní válečné zkušenosti. Nelze ji získat nikde jinde, ale výhradně přítomností ve válečném bytí a navíc je tato pouhá zkušenost vždy v případě přežití velmi draze vykoupena. Každý jednotlivec, uvržený do válečného řemesla pochopí souvislosti života a smrti, pochopí, že je nicotnou bezvýznamnou součástí s bližícím se koncem existence. Zásadní význam má to, že každý přeživší se dostane do společnosti těch, kteří chápou. Nové roviny chápání se týkají nejen života, svobody, ale také pochopení významu, účelu a nebezpečnosti síly, zrozené z vědy a techniky, které stále ještě zatím dokážeme vládnout. Patočka apeluje na nepodlehnutí každodenním měřítkům a vyzývá chápající o změnu síly zničující v sílu inteligentní.

¹⁰ PATOČKA, Jan: Kacířské eseje o filosofii dějin. 1. vyd. Praha: Academia, 1990. s. 140, 141, 142.

1.2 Pojem totální mobilizace

„Válka je uskutečňování první filosofie, válka je metafysikou in actu. Junger blíže konkretizuje svou úlohu tak, že hledá skryté popudy pro typicky pokrokové pohyby, jež ovšem vedou k výsledkům odporujícím jejich vlastním tendencím, hledá vlastní morální faktor této doby, který utváří atmosféru pokrokové doby, jež podle něho musela nutně vyústit ve válku. Tímto skrytým popudem a vlastním morálním faktorem této doby je pro Jungera pojem totální mobilizace.“¹¹

1.2.1. Mobilizace částečná

„Je spjata s monarchií i s občanským zřízením, zatímco totální mobilizace ohlašuje panství dělníka, který překonává veškerá státní zřízení a společenské řády tím, co Junger v dělníkovi nazývá organická konstrukce vykazující rysy absolutního režimu. Na částečné mobilizaci se podle Jungera podílí lid, rozpočet a společenský duch, objem nákladů a výdajů je omezený, vypočitatelný, v částečné mobilizaci se odráží ještě určitý svérázný státní zájem dokumentovaný nadšením dobrovolníků rukujících do válečných vojů. Pro částečnou mobilizaci je tedy charakteristické lokalizování, to že probíhá na určitém území, týká se určité společenské roviny, sleduje provinciální záměry“¹².

1.2.2. Mobilizace totální

„Tato vyniká neomezeností lokalizace, týká se všech zemí, všech společenských tříd. Branná služba již není povinností a výsadou pouze vojáků z povolání, nýbrž se stává úkolem všech, kdo jsou schopni nést zbraň. Totální mobilizace stírá jakékoli závazky, privilegia a vazby. Jejím smyslem je totiž rostoucí přeměňování života v energii. Proto

¹¹ NOVÁK, Aleš: Dělník, nadčlověk, smrtelník. 1 vyd. Praha: UK FHS, 2006. s. 19..

¹² Tamtéž, s. 20.

musí rušit lokačně – temporální rámce, které jsou platné ještě pro částečnou či všeobecnou mobilizaci. Válka, jež uskutečňuje totální mobilizaci, podle Jungera nabývá charakteru gigantického pracovního procesu, ve kterém jde o absolutní uchopení potenciální energie.

Jedná se tu o proměnu určení jsoucna jako jsoucího, jehož výkladovým modelem se stává práce a zároveň o proměnu určení lidství člověka, jehož výkladovým modelem se stává figura dělníka. Junger proto v souvislosti s určením smyslu totální mobilizace jakožto absolutní uchopení potencionální energie hovoří o začátku epochy práce. K tomu, aby veškerá energie mohla být rozvinuta, je podle něho zapotřebí zbrojení, kterým se totální mobilizace primárně vyznačuje. Válečné vazby a vztahy se promění na vazby pracovní, v nichž je nárokováno každé (lidské i nelidské) jsoucno jako zdroj potencionální energie. Jsoucno je jakožto jsoucí nastaveno na to, aby bylo připraveno stát okamžitě k dispozici bez ohledu na lokačně – temporální určení: stát kdykoli okamžitě k dispozici pro nasazení se stává jsoucností jsoucího, tj. Jungerovo odpovědi na aristotelskou otázku¹³.

1.2.3. Totální mobilizace jako uskutečnění vlády nad Zemí

„ Totální mobilizace je výrazem nutkavého nároku, jemuž podléhá náš život v epoše mas a strojů. A tak dochází k tomu, že každý jednotlivý život se stává životem dělníka. Technika je pro Jungera mechanismem totální mobilizace, je prostředkem jejího uskutečňování a tedy i prostředkem vztahování se k ní a disponování jí. Technika je tím, co vzhledem k člověku proměněnému ve figuru dělníka Junger nazývá připravenost pro totální mobilizaci. Připravenost pro ni a disponování jejími prostředky podle Jungera rozhodují o vítězství a porážce ve válce. Připraveností je vlastní rys „automaticnosti“, který vykazuje akt mobilizování, tj. rys „stát okamžitě k dispozici“, takže se tomuto aktu mobilizace nedá vyhnout.

Konečným a hlavním – ne-li jediným – smyslem totální mobilizace, který legitimuje ji samotnou a její prostředky (technika, válka, masovost, veřejnost), je totiž úsilí o planetární hegemonii, což Junger rozvine až ve studii Dělník. Totální mobilizace je

¹³ Tamtéž, s. 21, 22.

dění, jímž se uskutečňuje práce jakožto ontologický model určení bytí jsoucího ve smyslu nároku na uchopení a nasazení potencionální energie za „účelem“ vlády nad Zemí, čemuž člověk odpovídá připraveností na tento nárok ve smyslu proměny v dělníka. Totální mobilizace je jednotou celkového záměru určení bytí jsoucího v celku ve smyslu práce jakožto smyslu bytí jsoucího a rámcového záměru připravenosti člověka na mobilizaci a dále ve smyslu dělníka přitakávajícího prostředkům dosahování planetární hegemonie. Totální mobilizace jako jednota těchto paralelních záměrů je jakožto první filosofie metafysikou obecnou, je nejvyšším a prvním kritériem udílení smyslu, čemuž z tradičních speciálních disciplín metafysiky odpovídá theologia specialis, a vskutku Junger hovoří o tom, že totální mobilizace je kultovního rázu. Onto-theologický ráz metafysiky proniká i Jungerovu koncepci totální mobilizace, kdy logos je sama technika, kterou dělník používá jako prostředek dosahování planetární hegemonie, theos je sama totální mobilizace jakožto střed celého komplexu onto-theologické metafysiky, a rysem je práce jako „absolutní uchopení potencionální energie“ či „rostoucí přeměňování života v energii“.¹⁴

Přestože v této práci nemám ambici podávat přehled umění, dotýkajícího se válečné problematiky, chtěl bych alespoň stručně odkázat na umělecké hnutí, které je vnitřně spojené s otázkami studovanými výše.

Potence a aktualita - tyto Aristotelovy pojmy z knihy o metafyzice¹⁵ mají velký význam nejen ve výše citovaném textu Jana Patočky, ale také v hnutí futurismu. Hrají roli přímo v jeho manifestu, ve kterém je opěvována láska k nebezpečí a k hlavním prvkům futuristické poezie se řadí odvaha a statečnost, oslavuje se zde výbojný pohyb a krása rychlosti. K dalším cílům futuristického manifestu patří také oslava války jako jediné hygieny světa a potírání moralismu, feminismu.

Nahromaděná energie, o které mluví v předchozích odstavcích Patočka, se v moderním světě drastickou rychlostí uvolňuje. Řecké slovo „dynamis“ odpovídá lat. potentia, zatímco energia odpovídá lat. Actus.¹⁶

To, co se děje v moderní společnosti, je právě Patočkou reflektovaná kosmická rychlost

¹⁴ NOVÁK, Aleš: Dělník, nadčlověk, smrtelník. 1 vyd. Praha: UK FHS, 2006. s. 23, 24.

¹⁵ [cit.2012-03-19] Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Aristotelés>

¹⁶ [cit.2012-03-19] Dostupné na WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Aristotelés>

proměny dynamis na energii, neboli potentia v actus. Obrazy futuristů jsou záznamem závrtného pocitu z tohoto dominantního aspektu moderní doby. Chladné zbraně jsou v tomto obrazu světa hlavně svědkem minulosti, protože ještě nemají charakter „stroje“ či „mašiny“ a neposkytují opojnou, v jistém ohledu nezaslouženou, rychlost. Jejich pohyb je závislý na pohybu ruky a těla člověka v nesrovnatelně větší míře, než jakákoli palebná zbraň, u které je lidský vklad omezený na zaměření cíle a stisknutí spouště.

1.3. Futurismus

„Futurismus vznikl v roce 1909 v Itálii. Futuristická estetika má svá filosofická východiska. Není možné pouštět se zde do zkoumání jemných nuancí myšlení jednotlivých umělců a estetiků (Marinetti, Carra, Russolo, Boccioni, či Balla), nicméně chci zde stručně zmínit alespoň s problematikou „potentia – aktus“. Související „aktualismus“ italského novohegeliánského filosofa Giovanniho Gentileho. Tento autor zdůrazňoval antihistorismus, akci a subjektivní vnímání vázané na současnost. Důraz na subjektivitu, která tvoří bez vazeb na tradici, takřka z ničeho (creatio ex nihilo), velmi ostře profiluje futuristické hnutí.“¹⁷

Když uvažujeme o Patočkově obraze moderní doby, který jsem jej ukázal výše, zdá se nám vznik futuristického hnutí zákonitý, téměř vynucený okolnostmi. Prudké uvolňování akumulované energie, akcelerace přechodu potenciality do aktuality, tento Patočkův obraz doby zasahuje stejné koncepty, jako obrazy futuristů (obrázek č. 1 a obrázek č. 2). Podotýkám, že ze zdůraznění stejných konceptů ale samozřejmě nemusejí vyplývat stejná tvrzení.

Jiný doklad souvislosti Patočkových a futuristických pojmů, který ukazuje na určitou podobu začátku minulého století, je následující (výběr/výňatek z futuristického manifestu uveřejněného v pařížském Figaru 20. února 1909).

¹⁷ Konečný, D: Futurismus. Praha: Odeon, 1974. s.7-15.

„1. Chceme opěvovat lásku k nebezpečí, návyk na energii a smělost.

2. *Hlavními prvky naší poezie budou odvaha, statečnost a revolta.*

3. *Literatura až dosud velebila pasivní rozjímání, extázi a spánek, my chceme oslavovat výbojný pohyb, horečnatou nespavost, poklus, salto mortale, facku, úder pěstí.*

4. *Prohlašujeme, že se nádhera světa obohatila o novou krásu: o krásu rychlosti. Závodní automobil se svou kapotou ozdobenou velkými rourami podobnými hadům s výbušným dechem. Řvoucí automobil, jenž jako by se řítí po dělových nábojích, je krásnější než Niké ze Samothráky.*

5. *Chceme opěvovat člověka držícího volant, jehož ideální osa prochází Zemí vrženou na okruh oběžné dráhy.*

6. *Básník se musí vybit vášnivě, břeskňe a marnotratně, chce-li znásobit nadšené zanícení pro prvotní živly.*

7. **Krásu je už jenom v boji.** *Neexistuje mistrovské dílo bez známek útočnosti. Poezie musí být prudkým útokem proti neznámým silám, výzvou, aby se podrobily člověku.*

8. *Jsme na nejzazším mysu staletí. Proč se ohlížet zpět, když máme vyrazit temné dveře Nemožného? Čas a Prostor včera zemřely. Žijeme už v absolutnu, neboť jsme již stvořili věčnou, všudypřítomnou rychlost.*

9. *Chceme oslavovat válku – jedinou hygienu světa – militarismus, patriotismus, destruktivní čin anarchistů, krásné myšlenky, které zabíjejí, a pohrdání ženou.*

10. *Chceme bořit muzea, knihovny, potírat moralismus, feminismus a všechny oportunistické a utilitární ničemnosti...*

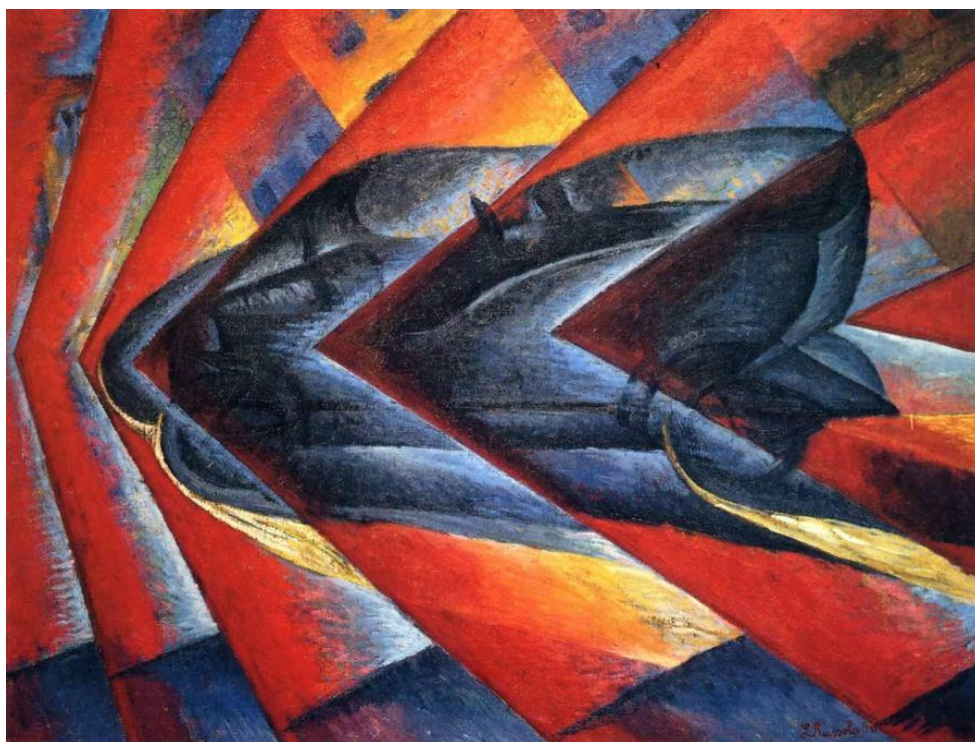
*Považujte nás za blázny. Jsme však primitivové s novou, zcela proměněnou sensibilitou. Mimo prostředí, v němž žijeme, vládne jen tma. My futuristé stoupáme k nejvyšším a nejzářivějším vrcholům a prohlašujeme se za pány Světla, neboť pijeme již z pramenů Slunce.*¹⁸

Podívejme se nyní ovšem na to, jak o problematice minulosti a tradicionalismu uvažuje malíř, a částečně také teoretik, Paul Klee:

¹⁸ [cit.2012-03-17] Dostupné na WWW: <http://www.artmuseum.cz/smery>

„Daleký pohled vzpomínek do historie má jen ochránit před tím, aby byla křečovitě hledána novost na úkor přirozenosti“¹⁹. Uvedeným textem nám autor nabízí opačný postoj ke klíčovému napětí pojmů potentia – actus.

„Druh včerejších znalostí ve věci umění a s ním spojeného studia přírody spočíval v jistém, můžeme říci trapně diferencovaném prozkoumání jevu. Já a Ty, umělec a jeho předmět, navazovali vztahy cestou opticko – fyzickou napříč vzduchem, který leží mezi Já a Ty. Touto cestou byly získány vynikající obrazy povrchu předmětů, který profiltroval vzduch, čímž bylo vybudováno umění optického vidění, oproti kterému zůstalo opuštěné zanedbané umění nazírání a umění zviditelňování neoptických podnětů a představ“.²⁰

obrázek č. 1²¹

¹⁹ Klee, P.:Kunst-Lehre, Nauka umění. Praha: Togga, 2009. s 97.

²⁰ Tamtéž s. 97

²¹ Obrázek č. 1 [2012-03-25] Dostupné na WWW: Pavlopoulos.wordpress.com/articles/luiggi-russlo-dynamism-of-a-car/http://

obrázek č. 2²²

Uvedené obrazy ukazují adoraci proměňování dynamismu v energii a fascinaci touto živelnou proměnou.

²² Obrázek č. 2 [2012-03-25] Dostupné na WWW: <http://www.unknown.nu/futurism/techpaint.html>

2. VĚCNÁ ČÁST

V předchozí kapitole jsem definoval teoretický problém, který se v následujícím textu pokusím řešit ve věcné rovině. Začátek Patočkova akcelerovaného pohybu, o kterém jsem referoval výše, se pokusím hledat v historii chladných zbraní. Pohled na jejich vývoj může pomoci snad alespoň zčásti ilustrovat, jak došlo k situaci, které se dotýká výše citovaný text²³

Na konci každé kapitoly věnuji odstavec věnovaný výhradně shrnutí výtěžku odborného věcného textu pro studovanou problematiku.

2.1. Chladné zbraně z období habsburské monarchie

Chladné zbraně z tohoto období představují v současné době jeden z nejrozsáhlejších souborů a z hlediska sběratelství patří k nejvyhledávanějším. V současné době se s těmito zbraněmi můžeme setkat v muzeích, v nabídce aukčních síní, ale i v soukromých sbírkách. Jelikož se v době vzniku těchto chladných zbraní nejednalo o masivní strojovou výrobu, existují tisíce kusů, lišící se od sebe menšími ale i většími rozdíly. V této části práce popisují chladné zbraně, zaváděné ve druhé polovině trvání monarchie, rozdělené do šesti kapitol – dřevcové zbraně, tesáky a nože, kordy, bodáky, palaše a šavle. Obsah každé kapitoly věnuji základním vzorovým zbraním, s dodržáním chronologického postupu jejich zavádění do výzbroje ozbrojených složek habsburské monarchie.

2.1.1. Dřevcové zbraně

Podle Šacha s Moudrým²⁴ dřevcovými zbraněmi označujeme skupinu chladných zbraní, jejichž čepele různých tvarů jsou opatřeny více či méně dlouhým ratištěm. Tyto zbraně nabízely mnoho způsobů užití. V 16. stol. došlo zejména v západní Evropě k rozvoji nové techniky, vojenské vědy a vojenského umění. Díky tomuto vývoji došlo

²³ PATOČKA, Jan: Kacířské eseje o filosofii dějin. 1. vyd. Praha: Academia, 1990.

²⁴ ŠACH, Jan a MOUDRÝ, Petr: Chladné zbraně v období habsburské monarchie 1526-1918. 1. vyd. Praha: Aventinum, 2009 .s. 265.

k zásadním změnám ve výzbroji tehdejších armád. Výrazně se začaly zdokonalovat palné zbraně, čímž se změnila taktika boje pěchoty i jízdy. Stálým vývojem a experimentováním, byla snaha o dosažení maximálních účinků a výhod z palby pěchoty z ručních zbraní.

Postupným zaváděním nových a stále dokonalejších typů zbraní došlo k tomu, že starší, zejména dřevcové zbraně začaly z evropských bojišť rychle mizet.

K nejrozšířenější dřevcové zbraní patřila od počátku 14. stol. halapartna s klasickou sekerovou čepelí. Zbraň měla převážně sečný charakter, díky protaženému hrotu mohla být užita také jako bodná. V 15. stol. se na spodní straně čepele objevila tulej, která sloužila k nasazení ratiště. Počátkem 16. stol. mělo již ostří sekery typický obloučkovitý tvar a bodný hrot postupně dosáhl trojnásobku délky ostří sekery. I přes stálý rozvoj palných zbraní, existovaly na konci 16. stol. jednotky halapartníků.

Po roce 1600 se halapartny v habsburské armádě staly již jen součástí stejnokroje a následně dekorativní součástí společenských akcí šlechty. Honosnější exempláře zůstaly ještě dlouho zbraněmi dvorských stráží na panovnických dvorech Evropy.

Koncem 15. stol. vznikla v Itálii partyzána, dlouhá dřevcová zbraň s typickou trojúhelníkovou čepelí a oboustranným ostřím. Vyvinula se ze specifického typu kopí, známého jako volský jazyk. Široká čepel tohoto typu partyzány byla mnohdy nádherně zdobena. Zbraň se stala také součástí výzbroje knížecích a palácových stráží. Počátkem 16. stol. es základna čepele partyzány postupně rozšířila na obě strany do tvaru půlměsícovitých výběžků. Ojedinelou formou této zbraně, byla tzv. Dělostřelecká partyzána, která kombinovala klasickou vojenskou funkci partyzány a funkci tzv. doutňákové hole. Ta sloužila k přidržení zápalné šňůry, při odpalování prachových náplní děl.

Podle Šacha s Moudrým²⁵ k nejstarším zbraním v historii patří oštěp a kopí. Dřevcové zbraně, jež mají na dlouhém ratišti nasazen jednoduchý bodný hrot. V období vrcholného středověku se kopí spolu s mečem stalo hlavní zbraní bojovníka. Od 15. stol. byla postupně zavedena v evropských armádách modernější forma kopí s prodlouženým ratištěm, která je označována jako píka. Tvar čepele pěchotních pík neměl stálou formu, vlastní ostří mělo nejčastěji tvar listu s kosočtvercovým průřezem. Pěchotní píka byla důležitou zbraní až do konce 17. stol., kdy byla vytlačena kombinací

²⁵ Tamtéž, s. 266, 267.

dlouhých bodáků a pušek s křesadlovými zámky. Z výzbroje evropských armád zmizela kolem roku 1700. Nebyla ale zavržena a dále ji používalo lehké jezdecktvo východní Evropy a Středního východu. Píka byla po svém obrození zavedena pro nově utvořené hulánské jednotky rakouské armády. Až po napoleonských válkách, kdy se s polskými hulány císařské armády seznámila celá Evropa, začaly podobné jednotky vznikat i v dalších evropských armádách. Předpisem výzbrojní komise z října 1798 byly hulánské oddíly vybaveny pikou se čtyřbokým hrotem a charakteristickou cibulkou. K bukovému ratišti byl připevněn nosný řemen z kamencem vyčiněné černé kůže.

Rozkazem z 20. dubna 1875 byl do výzbroje zaveden nový typ hulánské píky s hrotem dýkovitého tvaru. Jeho přidělování mělo být zahájeno po spotřebování všech starých zásob. Jelikož se nepodařilo nový typ píky přidělit všem plukům, byly rozkazem ze dne 19. března 1884 z výzbroje hulánů staženy. Ve sbírkách Vojenského historického ústavu v Praze je několik pik, které mají vyraženou přejímací značku československé vojenské správy. Do výzbroje jezdecktva první republiky již nebyly zavedeny.

Tato kapitola nám dokazuje, jak neustálý pokrok a potřeby lidí způsobily, že ze zbraně užívané původně většinou k lovu (oštěp, kopí) se za pár set let, stala zbraň výhradně bojová (halapartna, píka). Vývoj těchto zbraní byl podmíněn neustále se měnící kvalitou zbroje a hlavně způsobem boje. Bojovník ovládal dlouhé dřevcové zbraně oběma rukama, čímž se stal podstatně útočnějším a jeho převaha nad pěšáky s mečem a štítem byla evidentní. Halapartna byla typickou ofensivní zbraní a její sekera i špice byly velmi účelné v boji i proti jízdě s plátovou zbrojí. Postup času způsobil, že dřevcové zbraně denně užívané k nezbytnému lovu, přešly díky stále narůstajícím bojovým potřebám do pozice velmi významných válečných zbraní, kde se udržely do druhé poloviny 18. stol. Poté se v důsledku zbrojního pokroku staly tyto zbraně již jen výstrojní součástí, hodnostním odznakem, dekoračním předmětem, čímž došlo k jejich postupnému stahování z výzbrojí armád, až zcela zanikly.

Obrázek č.3 halapartna 16. stol.

2.1.2. Tesáky a nože

Podle Šacha s Moudrým²⁶ nůž nebo oboustranně broušená dýka byly v armádách určeny výhradně k boji muže proti muži. S rozvojem renesanční společnosti ztrácela dýka svůj výhradně vojenský charakter a stále více se prosazovala jako civilní zbraň. Stala se honosnou, nedílnou součástí výbavy šlechty. Levoruční dýka byla párovou zbraní šlechtického rapíru. Při šermu se dýka držela v levé ruce a doplňovala akce delší zbraně. Vázala zbraň soupeře a rapírem se prováděl útok.

V polovině 19. stol. zažívá svoji renesanci téměř zapomenutá vojenská zbraň – tesák. V rámci rakouské armády se stal typickou poboční zbraní i pracovním nástrojem ženijních a dělostřeleckých jednotek. V roce 1847 testoval technický prapor ve Veroně přínos a praktičnost několika nově konstruovaných prototypů zbraní, určených speciálně pro příslušníky technických jednotek. Prosadil se prototyp s kratší a výrazně širší čepelí. Ukázal se vhodný jak pro opracování dřevěných pilířů, tak i při plnění úlohy zbraně pro sebeobranu, neboť málokdo byl u technických jednotek vyzbrojen palnou zbraní. Do roku 1850 byl tesák vzor 1847 postupně zaváděn k příslušným jednotkám. Císařským předpisem z 31. ledna 1853 byl do výzbroje sqapérských a pionýrských pluků a tesařů pěchotních a mysliveckých jednotek zaveden další mírně inovovaný tesák vzor 1853 (obrázek č. 4). Je známa celá řada různých variant tohoto

²⁶ ŠACH, Jan a MOUDRÝ, Petr: Chladné zbraně v období habsburské monarchie 1526-1918. 1. vyd. Praha: Aventinum, 2009 .s. 231.

typu ženijního tesáku, které se navzájem odlišují délkou nebo šířkou čepele, povrchovou úpravou apod. Od roku 1860 byl tento typ tesáku přidělen příslušníkům dělostřelectva, v roce 1862 vozatajstvu, v roce 1868 zdravotnickým jednotkám a roce 1871 i posluchačům Vojenské technické školy i akademie. Poslední z řady ženijních tesáků byl do výzbroje technických jednotek rakousko-uherské armády zaveden až v roce 1915 a nese znaky válečné výroby. Rukojeť, příčka i čepel byly konstruovány tak, aby plnily svůj účel a výroba byla co nejjednodušší.

Podle Šacha s Moudrým²⁷ ve výzbroji příslušníků rakouské armády se objevily i lovecké tesáky, které byly od roku 1858 součástí uniformy úředníků vojenských lesů z oblasti Vojenské hranice (hraniční území s Osmanskou říší od chorvatského pobřeží až po Transylvánii). Měly čepel s oboustranným širokým výbrusem, doplněnou rukojetí z jeleního parohu. Kožená pochva se zlaceným mosazným kováním měla na vnější straně přihrádku, pro uložení kratšího loveckého nože – závazáku. Lovecký tesák vzor 1858 nezměnil svou podobu až do roku 1918. Mimo úředníků byli vojenským tesákem vybaveni i správci vojenských lesů. Jejich tesák měl výrazně širší čepel a tvarově připomínal sekáč k porcování zvěře. Reorganizací správy území Vojenské hranice, kdy odpovědnost přešla z rakouského Ministerstva války, na uherské Ministerstvo financí, se tesák přestal v roce 1871 užívat.

Šach s Moudrým²⁸ v průběhu 19. stol. se v evropských armádách začaly jako součást slavnostní uniformy důstojníků námořnictva užívat díky honosnějšího provedení – mečíky. V roce 1849 byl pro důstojníky rakouského námořnictva zaveden mečík, jako poboční zbraň a měl nahradit pro toto prostředí nevhodnou šavli. Mečík pro námořní důstojníky vzor 1849 byl vyráběn v několika variantách. Ve výzdobě pochev námořních mečíků byla největší variabilita (od rostlinných ornamentů přes námořní kotvy, trojzubce, až po boha Neptuna) neexistují informace, do kdy se mečík vzor 1849 užíval, po roce 1865 již výstrojní součástí námořních důstojníků nebyl. Roku 1907 byl skoro stejný model přidělen k uniformě kadetů námořní akademie. Odlišnosti obou zbraní byly minimální.

V průběhu první světové války prodělal zajímavé znovuzrození nůž. Na rozdíl od jednoúčelového bodáku, který s puškou tvořil jakousi píku, se nůž osvědčil jako víceúčelová zbraň. Rakousko-uherská armáda zavedla útočný nůž až v roce 1917.

²⁷ Tamtéž, s. 233

²⁸ Tamtéž, s. 234

(obrázek č. 6) Vedle zavedeného modelu se vyskytovaly i jiné exempláře, vznikala celá řada individuálních úprav. Po první světové válce a rozpadu habsburské monarchie nebyl zavedený typ útočného nože do výzbroje armád nástupnických států oficiálně zaveden, ale např. jednotky československé armády ho používaly až do roku 1939.

Nože jako vojenské zbraně byly určeny k boji muže proti muži a s oboustranně broušenou dýkou, se řadí k nejstarším zbraním v historii lidstva. Vojenské nože jako takové byly konstrukčně jednoduché, bez zdobení. Tvarově zůstávaly po staletí neměnné, pouze doba a bojové nároky měnily jejich estetický vzhled.

Tesák – tato jednosečná chladná zbraň používaná hlavně v myslivosti, byla nejvíce rozšířena v 17. a 19. stol. Původně se tento nůž používal k usmrcení poraněné, pohybu neschopné, ještě žijící vysoké, nebo černé zvěře. Následně také plnil funkci osobní zbraně myslivců, jehož nošení se stalo výsadou. Každý takový tesák byl individuální, reprezentoval svého majitele, a čím honosnější byl, tím významnější bylo společenské postavení. Takové tesáky byly velmi precizně zdobeny nejrůznějšími loveckými výjevy, ornamenty, nápisy, letopočty i věnováním. Od poloviny 19. stol. byl vojenský tesák také využíván rakouskou armádou, jak uvedeno výše, pouze do roku 1871. Bohužel dnes již tyto krásné zbraně slouží k ceremoniálním účelům a představují významný sběratelský artikl.

Obrázek č. 4 rakousko-uherský dělostřelecký a ženijní tesák vzor 1853

Obrázek č. 5 rakousko-uherský tesák vzor 1915

Obrázek č. 6 rakousko-uherský vojenské nože vzor 1917

2.1.3. Kordy

Podle Šacha s Moudrým²⁹ v dobách, kdy na evropských bojištích zahřměly palné zbraně, začal železný rytíř, ztrácet svoji dosavadní nezranitelnost. Mezi chladnými zbraněmi panoval v této době bodný meč, který si pro následující období můžeme ztotožnit s názvem kord. Jelikož ruka již nebyla chráněna železnou rukavicí, docházelo k postupnému vývoji ochranných prvků koše (horní, spodní záštitné oblouky, úponky spojené se záštitou) Výhoda ochrany ruky vynikla kolem poloviny 16. stol., kdy se kord stal civilní soubojovou zbraní. Jsou známy hrozné zprávy z Francie, kdy díky následkům soubojové horečky, která se za vlády Ludvíka XII., Františka I., Jindřicha II. a Karla IX. stala doslova morem, zahynulo během pár let na osm tisíc šlechticů.

Lehčí obdobou kordu se stal rapír, civilní bodná zbraň, kterou šlechtic využíval k soubojům. Vedle své základní soubojové funkce byl také symbolem společenského postavení nositele a důkazem jeho finančních možností.

Kord – jeho jednodušší forma zůstávala stále jako důležitá součást vojenské výzbroje. Pro boj zblízka jím byli vyzbrojeni příslušníci pěšího vojska v 17. stol. Velká bohatost a spletnost tvarů košů se nejvíce projevovala od poloviny 16. stol. do poloviny 17. stol. Jezdecké meče a pěší kordy měly střízlivější tvary košů, honosné zbraně šlechty bývaly opatřeny bohatou výzdobou umělecko-řemeslných technik. Koš šlechtického i důstojnického kordu se na konci 17. stol. ustálil na poměrně jednoduché formě. Prakticky nezměněný se vojenský kord udržel po celé 18. stol. Jako symbol velitelského postavení jej nosili hlavně důstojníci pěchoty. V habsburské armádě se jednalo o důstojníky německé pěchoty, důstojníci uherské pěchoty, byli vyzbrojeni šavlemi. Přesný tvar důstojnického kordu nebyl až do konce 18. stol. žádným vojenským předpisem stanoven.

První jednotný vzor rakouského důstojnického kordu, jak uvádí Šach s Moudrým³⁰, byl zaveden předpisem z roku 1798. Zbraň charakterizovala oboustranně broušená čepel, s pozlaceným mosazným jílcem se srdcovitě tvarovaným záštitným listem. Výraznější rozdíly se objevily na zbraní zavedené předpisem z roku 1837 a to byl poslední kord, který byl v rakouském důstojnickém sboru užíván.

²⁹ ŠACH, Jan a MOUDRÝ, Petr: Chladné zbraně v období habsburské monarchie 1526-1918. 1. vyd. Praha: Aventinum, 2009 .s. 177.

³⁰ Tamtéž, s. 178.

V roce 1850 byl důstojnický kord jako zastaralý typ poboční zbraně definitivně nahrazen šavlí.

Důstojnický kord z roku 1837 se řadí k rakouským pobočním zbraním, u nichž existuje největší množství různých variant. Jednalo se o různé délky čepelí, které souvisely s výškou jejich majitelů, ale hlavně užíváním velkého množství starších a ukořistěných čepelí.

Od roku 1802 nosili vzorový kord (obrázek č. 9) také vojenští úředníci a lékaři, jak uvádí Šach s Moudrým³¹. Jako součást uniformy zůstal i po roce 1850, kdy byla pro důstojníky pěchoty zavedena jako poboční zbraň šavle. Všechny následující modely kordů habsburské monarchie, byly určeny pouze pro vojenské úředníky. Poslední verzi kordu pro vojenské úředníky byl model zavedený předpisem z roku 1903, tento měl již oproti předchozím modelům celokovovou a poniklovanou pochvu. Do zániku monarchie v roce 1918 zdobily kordy uniformy dalších státních zaměstnanců, kterým měl dodat vážnost a historizující vzhled. Kord tak nosili státní a zemští úředníci, (obrázek č. 7) diplomaté, zaměstnanci pošt, železnic, (obrázek č. 8) i vyšších báňských úřadů. Charakteristické pro tyto zbraně byly pozlacené jílce a kování pochev, dřevěné rukojeti s perleťovými střížkami se znaky státu, panovníka, nebo symboly uvedených profesí.

Podle Šacha s Moudrým³² zajímavou skupinu pobočních zbraní tvoří meče a kordy dvou rytířských řádů – Svrchovaného řádu maltézských rytířů a Řádu německých rytířů. Tito v rámci habsburské monarchie vyvíjely aktivní činnost v oblasti zdravotní a sociální péče. Řádové zbraně jsou dokonale řemeslně zpracované a tím dokumentují vysokou úroveň mečířství, ale i uměleckých řemesel v Rakousko – Uhersku druhé poloviny 19. století.

Je zřejmé, že k celkovému vývoji poboční chladné zbraně kordu, přispěl vývoj palné zbraně. Plátová ochranná zbroj již ztrácela na svém ochranném významu, stejně jako používání těžkých mečů. Kord se představil s dlouhou, odlehčenou a úzkou čepelí, ještě více vylehčenou žlábkou. Díky důrazu na ochranu ruky bojovníka vzniká velké množství variant od záštitných prstenců, po ozdobné prořezávané koše. Již v průběhu 18. stol. se kord stává zbraní důstojníků a tzv. zbraní pro slavnostní příležitosti. Tím zcela ztrácí své praktické bojové uplatnění.

³¹ Tamtéž, s. 181.

³² Tamtéž, s. 182

obrázek č. 7 kord rakouský pro státní úředníky

Obrázek č. 8 kord rakouský pro vyšší železniční úředníky

Obrázek č. 9 kord rakouský pro vojenské úředníky

2.1.4. Bodáky

První typy bodáků se podle Šacha s Moudrým³³ objevily ve druhé polovině 17. stol. ve Francii a poměrně rychle došlo k jejich rozšíření po celé Evropě. Za duchovního otce bodáku bývá označován markýz de Louvois – ministr vojenství francouzského krále Ludvíka XIV. Tehdejší zátkový bodák byl opatřen jílcem z tvrdého dřeva, které bylo pro lepší držení v ruce, i pevnější zasazení do hlavně opatřeno soustruženým vrubováním. Některé bodáky měly širokou kulovitou záštitu, která chránila ruku, při použití bodáku, jako samostatné zbraně. Rozšířením zátkového bodáku, už nebyla pěchota odkázána na ochranu od svých pikenýrů, ale mohla se bránit sama jezdecku nepříteli. Zátkové bodáky se neudržely ve výzbroji evropských armád dlouho, neboť při zasunutí bodáku do hlavně pušky, se z této nedalo střílet. Díky této slabině došlo po roce 1700 k výměně bodáků zátkových za bodáky tulejové. Hlavním znakem nejstarších tulejových bodáků je plochá, jednosečná čepel a nesvařená tulej se zalomenou drážkou tvaru písmene Z. To umožňovalo použití jednoho bodáku na různé hlavně.

Jako první bodák se svařenou tulejí byl v rakouské armádě zaveden s puškou vzor 1748. Bodák prodělal několik nepatrných úprav, ale trvajících potíže s fixací bodáků vzor 1748 nasazených na hlavních vyřešil vzor 1767. Úprava spočívala v umístění odpruženého záchyty ve tvaru háčku pod hlavní, bodák při nasazení zapadl do vyvrtaného otvoru. Toto mnohem lepší uchycení bodáku na hlaveň, znamenalo zavedení tulejového bodáku na pěchotní pušku vzor 1798, opatřeného již uzamykacím kroužkem. Pro výrobní náročnost se tento systém změnil a následovala výroba tuleje bez drážky se zajišťovacím ozubem. Tento nový bodák byl zaveden jako vzor 1799 a vydržel jak s puškou vzor 1798, tak i se vzory 1807 a 1828 Transformací bodáku vzor 1799 vznikl bodák pro pěchotní pušku Augustin vzor 1838. Tyto nově vyráběné tulejové bodáky byly také kompletovány s pěchotními puškami vzor 1842,

³³ ŠACH, Jan a MOUDRÝ, Petr: Chladné zbraně v období habsburské monarchie 1526-1918. 1. vyd. Praha: Aventinum, 2009 .s. 295.

mysliveckými karabinami vzor 1838 a krátkými puškami pro sanitní jednotky vzor 1846.

Nejznámější tulejový bodák se stal typ na pěchotní pušky systému Lorenz vzor 1854 a 1862, jak uvádí Šach s Moudrým³⁴. Jeho vojenské využití je spojeno s prusko-rakouským válečným konfliktem v roce 1866. Bodákový útok při bezprostředním souboji byl chloubou rakouské pěchoty dlouhá léta. Tulejové bodáky vzor 1854 se v některých jednotkách rakousko-uherské armády udržely do konce 70. let 19. stol. Ve spojení s puškami systému Lorenz se účastnily občanské války ve Spojených státech amerických, i tažení Maxmiliána Habsburského do Mexika.

Posledním z řady klasických tulejových bodáků byl u ozbrojených složek habsburské monarchie bodák vzor 1867 (obrázek č. 10) a byl kompletován s puškami několika systémů (Werndl, Fruhwirth, Kropatschek).

Zcela specifický bodák pro robustní, širokou, sečnou čepel se užíval pro vyzbrojení příslušníků mysliveckých jednotek. Jednalo se o tulejové bodáky pro myslivecké pušky vzor 1796, 1807, 1835 a částečně i pro komorovou pušku systému Augustin vzor 1842. K té byl zaveden zcela nový bodák, s tulejí pro tzv. Laukartův způsob nasazení, neboť na hlavních transformovaných pušek došlo k posunu mušky k ústí a proto musela být do tuleje vypilována spirálová drážka, kterou při nasazení procházela základna mušky. To způsobilo umístění čepele bodáku na pravé straně hlavně a ne pod ní jako doposud.

V roce 1862 byly myslivecké jednotky vyzbrojeny novou puškou systému Lorenz s odlehčenou hlavní. Musel být proto zkonstruován nový vzor s užší tulejí. Menší tulejový průměr je jediný rozdíl u bodáků vzor 1854 a 1862. Další hojně užívanou skupinou bodáků habsburskou armádou jsou dlouhé bodáky se šavlovou (jataganovou) čepelí. Svou délkou plně nahrazovaly poboční pěchotní šavle. První šavlový bodák byl v rakousko-uherské armádě zaveden s puškou Werndl vzor 1867. Po roce 1873 byly všechny čepele i pochvy bodáků vzor 1867 zkracovány o 105 mm (původní délka se ukázala jako zbytečná) a takto zkrácené se používaly ještě několik desetiletí. V roce 1873 byl zaveden pro pušky Werndl nový, odlehčený bodák. Listové pero stiskátka nahradila spirálová pružina a střenky z tvrzené gumy nahradilo od května 1881 ořechové dřevo.

³⁴ Tamtéž, s. 296.

Podle Šacha s Moudrým³⁵ poslední šavlový bodák v rakousko-uherské armádě byl spojen s první opakovačkou systému Mannlicher s přímotažným závěrem z roku 1885. Měl novou konstrukci stiskátka, to bylo protáhlé a jeho matice byla zapuštěna do otvoru v hlavici jílce. První nožový bodák byl zaveden s puškou Mannlicher vzor 1886. Bodák vzor 1890 (obrázek č. 11) se od předchozího lišil celistvostí nákrůžku bez stavěcího šroubu a tvarem hlavice jílce. Tento vzor byl zaveden i pro krátkou pušku Mannlicher vzor 1890, kterou bylo vyzbrojeno námořnictvo a některé technické jednotky. Používal se také s četnickou karabinou vzor 1890, kterou bylo vyzbrojeno četnictvo v rakouské části habsburské monarchie.

Bodák vzor 1895 pro pušku Mannlicher byl posledním zavedeným bodákem v rakousko-uherské armádě. Byl typickou zbraní vojáka habsburské monarchie v první světové válce a v celé její historii nejrozšířenějším vzorem bodáku. K jeho největším výrobcům patřila zbrojovka ve Steyru, na čepelích značená OEWG (Osterreichische Waffenfabrik Gesellschaft Steyr). Bodák vzor 1895 (obrázek č. 12) byl vyráběn i pro krátkou pušku Mannlicher. U této verze byl nákrůžek příčky opatřen muškou, přes kterou se mířilo při střelbě s nasazeným bodákem. To řešilo jiné balistické vlastnosti krátké pušky.

Zastrčení bodáku do hlavně palné zbraně způsobilo podstatnou změnu na bojištích. Pěchota přestala být závislá na pikenýrech a dokázala se sama bránit nájezdům jezdeckva. To byl v době ještě dost nepřesných palných zbraní velký skok vpřed. V této souvislosti znám výrok maršála Suvorova, který tvrdil, že kulka je hloupá, ale bodák, to je chlapík! Na vývoji bodáku je patrné, že původně ze samostatné zbraně, se z něho v důsledku potřeb bojovníků, stala nedílná součást palné zbraně. Postupem doby docházelo k vylepšování spojení chladné a palné zbraně, od zasunutí upravených rukojetí malých dýk mušketýry ve druhé polovině 16. stol. přímo do hlavně, přes různé konstrukční úpravy, až po bodáky sklápěcí, které jsou na palné zbraně trvale připevněny. Ve vývoji bodáku dochází i ke změnám čepele. Původní široké čepele dýkovitého tvaru se mění v trojhranné, s dutými výbrusy, později nahrazované esovitě zakřivenou čepelí. Moderní bodáky se vrací zpět ke krátké jednosečné čepeli, s oboustranným širokým výbrusem. Tato zbraň se udržela v armádách mnoha států do dnešní doby.

³⁵ Tamtéž, s. 298.

Obrázek č. 10 bodák vzor 1867

Obrázek č. 11 bodák vzor 1890

Obrázek č. 12 bodák vzor 1895

2.1.5. Palaše

Jak uvádí Šach s Moudrým³⁶ Na přelomu 16. a 17. stol. se meče těžkého jezdeckta s kvalitním košem postupně přeměnily v novou zbraň – palaš. Tato zbraň v průběhu 17. stol. přebrala funkci jezdeckého meče. Palaš vznikl kombinací rovné mečové čepelí západního typu, s šavlovým jílcem zakřiveným dopředu. Díky tomu se dal palaš použít k seknutí i bodnutí a tvar rukojeti umožňoval zasadit přesnější rány i při větší razanci. Zbraň byla lehčí než původní západoevropský meč a těžší než východní šavle. Pozdější již typizované vojenské vzory, měly čepel broušenu jednostranně. V rámci evropských armád byl palaš poprvé zařazen do výzbroje těžké jízdy habsburské monarchie předpisem z roku 1705. Jílec palaše měl jednoduchý záštitný oblouk, křížovou záštitu a palcový prstenec na vnitřní straně rukojeti. Široká jednosečná čepel byla zdobena rytinou jezdce na koni a nápisem (VIVAT CAROLUS nebo VIVAT ERZHERZOG JOSEPH). Průběh válek ukázal, že jednoduchý jílec šavlového typu jako ochrana ruky nestačí. Došlo tedy k doplnění jílice novým bočním úponkem a širokým záštitným listem. V tomto a dalším období vzniklo několik variant, lišících se pouze tvarem a výzdobou záštitného listu. Veškeré jílice byly vyráběny pouze z mosazi.

Nový typ palaše z roku 1769 byl určen pro pluky švališarů (první švališarský pluk vznikl v roce 1759). (obrázek č. 15) Svoji výzbrojí a výstrojí se nelišili od tehdejších dragounů, měli pouze lehčí koně. Vznikli pro vážný nedostatek lehké jízdy, plnící průzkumné a spojovací úkoly. V roce 1763 byl podle Šacha s Moudrým³⁷ pro tyto jednotky zaveden palaš s charakteristickým záštitným listem, na vnější straně zdoben panovnickými iniciálami MT (Maria Theresia) nebo MTJ (Maria Theresia Joseph). Iniciály pod císařskou korunou byly u zbraní pro mužstvo v plastickém reliéfu, důstojnické zbraně měly panovnický monogram v mosazném záštitném listu prořezaný. (obrázek č. 13)

Vzhledem k celkové reorganizaci rakouské armády byl předpisem z roku 1769 zaveden nový palaš. Mohutný záštitný list na vnější straně rukojeti byl nahrazen jednoduchým páskovým košem, odlehčeným šesti oválnými a dvěma půlkruhovými výřezy. Předpis stanovil čepel dlouhou 840 - 900mm o šíři 35 - 40 mm s rytým

³⁶ ŠACH, Jan a MOUDRÝ, Petr: Chladné zbraně v období habsburské monarchie 1526-1918. 1. vyd. Praha: Aventinum, 2009 .s. 137.

³⁷ Tamtéž, s. 138

výbrusem rakouského dvouhlavého orla na obou stranách čepele. Zbraně mužstva měly kovové části jílce železné, zbraně důstojníků mosazné. Další předpis z roku 1775 se týkal pouze nahrazení dřevěné pochvy s koženým potahem, moderní pochvou z ocelového plechu, opatřenou dvěma objímkami a volnými závěsnými kroužky.

Další nové vzory palašů, které následovaly po modelu z roku 1769, byly mírně upravovanými verzemi původního vzoru. Úpravy se nejvíce týkaly perforací záštitných listů (počet a tvar otvorů)

Poslední vzor palaše byl podle Šacha a Moudrého³⁸ zaveden rakouskou armádou do výzbroje těžké jízdy v roce 1837. Od předchůdců se lišil mírným vyklenutím záštitného listu na vnitřní straně jílce. Předpisem z 6. května 1845 byla do výzbroje celé rakouské jízdy zavedena jednotná šavle, čímž došlo k definitivnímu zániku palaše jako bojové zbraně.

Palaš, jeho název pochází z maďarského slova pallos, což je výraz pro šavli. Jedná se o bodnou, ale i sečnou zbraň, představující rovnou šavli s mohutnější, pádnou širokou čepelí a jílcem opatřeným košem. Ve své funkci byl vlastně pokračovatelem meče, lišil se hlavně tvarem jílce, používaným u uherské šavle. Nejvíce byl využíván uherským a chorvatským jezdeckem v 16. a 17. stol. Pro svoji konstrukci se tento typ zbraně stal nejdůležitější součástí výzbroje těžkého jezdeckva (kyrysníků³⁹ a dragounů⁴⁰). Jako nepostradatelný se ve většině armád udržel až do poloviny 19. stol.

Podobně jako meč nebyl ani palaš pouze bojovou zbraní. Byl i reprezentativní a umocňoval autoritu vojenské moci ve spojitosti s panovníkem, či jen velitelem pluku. Svým vzhledem určoval postavení majitele a odrážel dokonalé technické i estetické myšlení tehdejších řemeslníků.

„Předmět se rozšiřuje nad rámeček svého jevení díky našim vědomostem o jeho nitru. Díky vědomí, že věc je víc, než co dává poznat jeho vnějšek. Člověk pítvá věc a na plochách řezu znázorňuje její nitro, přičemž charakter předmětu se uspořádává podle počtu a druhu nutných řezů. To je viditelné zniternění, z části skrze prostředek ostrého nože, zčásti za pomoci jemnějších instrumentů, které mohou jasně přivést před oči materiální strukturu či materiální funkci.“⁴¹ Podle mého názoru patří palaše

³⁸ Tamtéž, s. 141.

³⁹ Příslušník těžkého jezdeckva.

⁴⁰ Příslušník jízdní pěchoty bojující na koni jako kavalérie, nebo bez koně jako pěchota.

⁴¹ KLEE, P.: Kuns – Lehre, Nauka umění. Praha: Togga, 2009. s.98-99.

z chladných zbraní habsburské monarchie k nejkrásnějším a nejzajímavějším představitelům tehdejšího kovářského řemesla. Volný, nepředpisový systém výbroje rakouských armád do roku 1769, způsobil velkou variabilitu, nejednotnost této zbraně. Výrobní odpovědnost nesli např. jednotliví velitelé pluků, kteří byli ovlivněni výrobními možnostmi jednotlivých regionů, financemi, ale i módními trendy. Je skoro nemožné nalézt dva do detailu stejné palaše, z tohoto období. Určitě je to také dáno maximálním podílem ruční práce a množstvím výrobců.

Obrázek č. 13 rakouský palaš vzor 1763 pro důstojníky švališarů⁴²

⁴² Obrázek č. 13 [2012-03-10] Dostupné na WWW: <http://www.nielo-sword.com/foto/palas-pro-svalisery-390>

Obrázek č. 14 palaš pro důstojníky elitního kyrysnického pluku z období Sedmileté války⁴³

Obrázek č. 15 palaš pro švališary⁴⁴

⁴³ Obrázek č. 14 [2012-03-08] Dostupné na WWW: <http://www.pavelskryja.cz/palas-sedmiletavalka-cutlass-seven-years-war.html>

⁴⁴ Obrázek č. 15 [2012-03-08] Dostupné na WWW: <http://www.nielo-sword.com/foto/palas-pro-svalisery-390>.

2.1.6. Šavle

Jak uvádí Šach s Moudrým,⁴⁵ tato chladná zbraň se do Evropy dostala z východu, kde se používala již v raném středověku. Její neevropský původ charakterizuje jednosečná, lehce prohnutá čepel, přičemž zakřivené ostří představuje proti rovným čepelím výraznou výhodu. Ta spočívá v sekání a řezání i při zpětném tahu (při správném ovládní zbraně).

Ještě v letech 1748 – 1768 nebyla pro jezdecké šavle stanovena přesná reglementace. Dosavadní předpisy určovaly pouze rozměry zbraně. O výraznější sjednocení zbraní rakouské armády se zasadila Marie Terezie, která s pomocí významného rakouského vojevůdce, státního ministra a prezidenta dvorské válečné rady hraběte Leopolda Josefa Dauna, zahájila rozsáhlou reformu celé armády. K úplné reglementaci šavlí lehké jízdy došlo předpisem z roku 1768, nová šavle měla mít čepel dlouhou 840mm opatřenou po obou stranách rytinami rakouského dvouhlavého orla, s označením výrobce na hřbetu čepel. Jílec šavlí strážmistrů byl mosazný, pro ostatní železný. Šavle vzor 1768 sloužila rakouské lehké jízdě několik desetiletí beze změn. Od roku 1784 byly tímto vzorem vyzbrojovány i nové oddíly hulánů.

Podle Šacha a Moudrého⁴⁶ poslední šavlí užívanou výhradně rakouskou lehkou jízdou, byla šavle zavedená předpisem z roku 1827 pro štábní důstojníky hulánů a husarů. Oficiálně se užívala až do roku 1845, do zavedení jednotné šavle pro všechny druhy rakouského jezdeckva. Tato nová šavle byla na pár detailů kopií britské jezdecké šavle vzor 1834. Vyráběla se jak pro mužstvo, tak i pro důstojníky (stejně u všech následujících modelů). Ve velmi omezeném počtu se začalo s výrobou těžší varianty, s mohutnější a širší čepelí pro potřeby těžké jízdy. Většinou zůstaly jednotky těžkého jezdeckva věrni palašům.

Nástupem Františka Josefa I. na císařský trůn započala další reforma armády. Rokem 1850 byla zavedena jednotná šavle pro všechny druhy armády. Od předchozího modelu se lišila nepatrně. Pro oddíly kyrysníků a dragounů zůstala čepel v původní délce, pro oddíly hulánů, švališarů a husarů byla čepel zkrácena.

⁴⁵ ŠACH, Jan a MOUDRÝ, Petr: Chladné zbraně v období habsburské monarchie 1526-1918. 1. vyd. Praha: Aventinum, 2009 .s. 13.

⁴⁶ Tamtéž, s. 15.

Po rakouském válečném tažení v severní Itálii v roce 1859 se množily stížnosti, týkající se některých nedostatků jezdeckých šavlí. Jednalo se hlavně o křehkost košů, které praskaly. Byla tedy nařízena výroba z kujnější oceli, zbavené uhlíku. Zároveň bylo vylepšeno celkové vyvážení zbraně a změnil se způsob zavěšení pochvy. Oproti minulým modelům došlo u šavle vzor 1861 (obrázek č. 16) k výrazným změnám. Koše zbraní byly odlehčeny jednoduchými geometrickými otvory, čepel byla opatřena na vnější straně širokým výbrusem. Zavěšení zbraně bylo upraveno tak, že hrot čepele směřoval dolů a ne dozadu, jako dříve.

V roce 1869 byla další reorganizací rakouského jezdeckva podle Šacha a Moudrého⁴⁷ zavedena jednotná šavle vzor 1869 (obrázek č. 17) Jedná se o kombinaci předchozích modelů, s využitím kvalitnějších materiálů, čímž došlo k hmotnostnímu snížení zbraně. Způsob výzdoby důstojnických košů nebyl u tohoto modelu jednotný, dával se prostor fantazii a přání majitele zbraně. Na obloucích košů se tak objevují císařští dvouhlaví orli, svatý Jiří, patronka jezdeckva a dělostřelectva svatá Barbora, šlechtické erby, panovnické koruny. Tato šavle byla jednou z nejdéle sloužících pobočných zbraní v rakousko-uherské armádě.

V březnu 1904 byla nahrazena novou jednotnou šavlí, mnohem modernější. Čepel zbraně byla opatřena oblým hřbetem, přecházejícím ve středové žebro, čímž vznikl pocit falešného ostří. Nový profil čepele a nová perforace koše dvaceti sedmi kruhovými otvory, opět snížily hmotnost zbraně. Šavlí byli vyzbrojeni všechny oddíly jezdeckva, poddůstojníci pevnostního dělostřelectva a oddíly vozatajstva. Šavle vzor 1904 byla po rozpadu monarchie převedena do výzbroje armád nástupnických států. V Československu byla vyráběna jako vzor 4.

Za trvání sedmileté války,⁴⁸ v roce 1758 vznikl díky polnímu podmaršálu hraběti Lacym první dobrovolnický myslivecký sbor, který po válce zanikl. V roce 1769 bylo nařízeno, aby v případě vypuknutí války, byly tyto a obdobné jednotky nasazeny. Po roce 1796 byla šavle vzor 1765, kterou měli myslivci do té doby ve výzbroji, nahrazena mohutným sečným bodákem k mysliveckým puškám.

⁴⁷ Tamtéž, s. 17.

⁴⁸ Rozsáhlý vojenský konflikt z let 1756-1763, kterého se účastnila Velká Británie, Prusko a Portugalsko na straně jedné, a Francie, Rakousko, Rusko, Švédsko, Svatá říše římská, Sasko a Španělsko na straně druhé.

Do roku 1798 i přes rozsáhlou výzbrojní reorganizaci nebyl předpis, určující poboční zbraň, pro důstojníky pěchoty, což způsobovalo velkou nejednotnost. V červenci 1836 byla zavedena nová fysilírská a granátnická šavle, s typicky vydutým obloukovým košem, charakteristickým pro šavle rakouské pěchoty 30. a 40. let 19. stol.

Až do roku 1850 platilo, jak uvádí Šach s Moudrým,⁴⁹ že důstojníci německé pěchoty nosili jako poboční zbraň kord (zavedený předpisem z roku 1811) a důstojníci uherské pěchoty šavli. Jednotnou šavli pro důstojníky všech pěších pluků habsburské monarchie zavedl předpis z 21. dubna 1850. Tvarově se shodovala s nejznámější rakouskou šavlí pro důstojníky pěchoty přijatou v roce 1861. Tato šavle s esovitě prohnutým košem se stala symbolem důstojníka rakousko-uherské armády, neboť ve výzbroji zůstala až do pádu habsburské monarchie v roce 1918. Byla určena pro všechny hodnosti od praporčíka výše a od roku 1887 jí byli vyzbrojeni pěchotní šikovatelé a nadmyslivci.

Rakouské válečné námořnictvo také hojně užívalo jako poboční zbraň šavle s charakteristickou širokou čepelí a kvalitní ochranou ruky. Byly určeny pro boj zblízka na lodích a přeseknutí poškozených lanoví. Rakouští námořníci užívali francouzské palubní šavle, ukořistěné v benátském arzenálu, po vítězství nad napoleonskou Francií až do roku 1858. V březnu tohoto roku přijalo nejvyšší velení námořnictva nový model palubní šavle, jejíž zakázkou byla poctěna firma Franz Jung. Tato šavle nahradila šavli francouzského typu až v roce 1877 a ve výzbroji námořnictva se udržela do roku 1904.

Podle Šacha s Moudrým⁵⁰ vlivem revolučního hnutí v Itálii z let 1848 – 1849 byl zaveden další model šavle. Většina rakouských námořníků včetně důstojníků přešla v té době na stranu povstalců. Po následné kapitulaci Benátek žádali důstojníci, kteří zůstali věrni habsburskému trůnu, aby nemuseli nosit takto zneváženou zbraň. Byla proto 30. října 1850 na základě císařského předpisu zavedena nově upravená důstojnická šavle. Úprava se týkala hlavně koše, který byl zdoben plastickým reliéfem námořní kotvy, mořských panen a rakouského státního znaku. Hřbet rukojeti byl opatřen plastickým reliéfem vavřínu, trojzubce a tváře Neptuna.

V průběhu 19. stol. tvořila šavle jako poboční zbraň, nedílnou součást výstroje nejrůznějších civilních hodnostářů. Šavle tedy nosili státní úředníci, četníci, policisté,

⁴⁹ ŠACH, Jan a MOUDRÝ, Petr: Chladné zbraně v období habsburské monarchie. 1. vyd. Praha: Aventinum, 2009. s 19..

⁵⁰ Tamtéž, s. 21

profesoři, zaměstnanci pošty a dráhy, příslušníci hasičských sborů a další civilní funkcionáři.

Na závěr této kapitoly ještě pár slov. Šavle se odlišuje ve svém původním tvaru jednosečnou prohnutou čepelí. Díky jejímu hojnému užívání se inovuje ochrana ruky, až vzniká koš s typickým tvarem pro tuto zbraň. Je známo, že i šavle je velmi starého původu, ve středověku byla velmi oblíbenou zbraní Peršanů. Naopak pro tehdejší rytíře byl proti silné plátové zbroji pochopitelně meč lepší zbraní.

Původní orientální typ šavle se nejdéle udržel v zemích blízkých východu, např. Maďarsko, Polsko ale i Itálie. Šavle těchto zemí jsou silně zakřivené sečné zbraně. Takováto čepel je pro úder mnohem pádnější a lepší v účincích proti lehčí zbroji a účinek seku mnohem vážnější v důsledcích, než bod nebo sek mečem. Výše popsaná šavle jednoduššího provedení je více používána od 17. stol. v Rakousku. V evropských armádách se šavle uherského typu nejvíce rozšiřuje až v 18. stol. Je ve výzbroji vznikajících lehkých jízdy, nejprve v rakouské armádě, později i ve francouzské a pruské. Do výzbroje všech oddílů lehkých jízdy evropských armád se dočká zavedení po napoleonských válkách. Jak jsem již uvedl, těžké jízdy byly vyzbrojovány palašem. Oddíly pěšáků počátkem 18. stol. přestaly používat kord a přijaly do výzbroje krátkou šavli, která byla plně dostačující, při používání pušky s bodákem, který plnil funkci dlouhé bodné zbraně. Šavle zůstala ve výzbroji některých armád až do II. světové války.

Obrázek č. 16 rakouská šavle vzor 1861

Obrázek č. 17 rakouská jezdecká šavle pro mužstvo vzor 1869

Obrázek č. 18 rakouská jezdecká šavle pro důstojníky vzor 1904

2.2. Chladné zbraně u Československého a protektorátního četnictva

V této kapitole se zaměřuji pouze na chladné zbraně, kterými bylo vyzbrojeno a které používalo Československé a později protektorátní četnictvo od vzniku republiky v r. 1918 do r. 1945. Poté začal na našem území plnit veškeré bezpečnostní úkoly nově vzniklý Sbor národní bezpečnosti, a tyto zbraně prakticky zanikly. Zvláštní pozornost je ve všech částech kapitoly věnována doslovným citacím z dobových předpisů, které popisují jednotlivé zbraně a jejich součásti, jako jsou závěsníky, opasníky a třapce, bez nichž by nebylo možné zbraň nosit, neboť s ní tvořily nedílný komplet. Karabina, bodák, a zejména krátká služební šavle byly charakteristickými zbraněmi, které měl četník neustále u sebe, a spolu s uniformou a přilbou se staly jeho atributem.

Podle Spurného⁵¹ základem veškeré činnosti četnictva, stejně jako jiných bezpečnostních sborů ve všech dobách, jsou služební předpisy. Výzbrojí samotnou se podrobně zabývá předpis o zbraních a střelbě četnictva, vydaný Ministerstvem vnitra pod č. j. 39.795-13-1925

(věstník četnictva č. 13 z roku 1925) a několik dalších, které budu postupně uvádět. Předpisy jsem tedy použil jako základní kámen a současně se rozhodl, že budu používat dobovou terminologii k označení jednotlivých součástí výzbroje a jejich vzorového označení.

K tomuto kroku mě vedlo několik faktů. V první řadě je to novodobé označování chladných zbraní v různých publikacích, i mezi sběrateli, aniž by pro nové „označování“ byla jakákoliv historická opora. Nejtypičtějším příkladem je četnická služební šavle. Ač byla zavedena výnosem Ministerstva vnitra ze dne 14. září 1928, číslo 54231-13, bez jakéhokoliv opodstatnění byla novodobě označena jako vz. 29, a při tom ve své době žádné vzorové označení nenesla.

Ve druhé řadě dobová terminologie lépe přibližuje tehdejší dobu, a současně se tak vyhýbám tvoření nějakého nového, vlastního názvosloví. Veškeré údaje psané kurzivou jsou tedy doslovnou citací z dobových předpisů.

⁵¹ SPURNÝ, Miroslav: Chladné zbraně u Československého a protektorátního četnictva. Praha: Správa hl. města Prahy, 2007. s. 212.

První část popisuje jednotlivé typy bodáků zavedených u této bezpečnostní složky od nejstarších vzorů již z dob Rakouska – Uherska, po modely, které vznikly v konstrukční kanceláři prvorepublikové Zbrojovky Brno. Pozornost je věnována povrchovým úpravám těchto zbraní, jejich nošení, značení i výrobcům.

2.2.1. Bodáky

Jak uvádí Spurný⁵², v roce 1918 bylo četnictvo jako vojensky organizovaný bezpečnostní sbor v celé své struktuře převzato nově vznikající Československou republikou. Převzetí se tedy týkalo i vyzbrojení tohoto sboru.

V nejranějším přechodovém období, zrušil výnos generálního velitelství četnictva čsl. Státu ze dne 7. prosince 1918 pod č. j. 346 nošení šavlí u četnictva, a tato změna měla být podle rozhodnutí realizována nejpozději do 15. prosince 1918. Poboční zbraní četníka i četnického důstojníka se stal bodák bez třapce, který byl podle služební instrukce nošen ke stejnokroji jak ve službě tak i mimo ni.

Vzhledem ke standardně zavedené výzbroji karabinami Mannlicherova systému vz.1890 a 1895, byly u četnictva zavedeny bodáky odpovídající používané zbraně. Tyto krátké chladné zbraně vydrželi ve výzbroji četnictva až do roku 1935, kdy byla zavedena nová dlouhá palná zbraň a k ní i nový typ bodáku.

V úvodu zmíněný předpis o zbraních a střelbě četnictva z roku 1925 popisuje dva následující typy používaných bodáků.

Bodák vz. 90

„Bodáku, není-li nasazen, užívá se jako ruční zbraň bodné a sečné, je-li vztyčen, činí z karabiny zbraň bodnou“ Takto hovoří o účelu bodáku předpis- který jeho jednotlivé části popisuje tímto způsobem:

Hlavní části – *čepel, příčka a jilec*

Čepel - *má u špičky – na peru – ostří z obou stran a odtud dozadu je opatřen po stranách výbrusy.*

⁵² Tamtéž, s. 213

Stopka - část čepelě přilehá k špičce, stopka jest vyrobena s čepelí z jednoho kusu a připevňuje se na ni jílec.

Příčka - jest připevněna k stopce dvěma nýty a tvoří na jednom konci rozříznutý kroužek k nasazení bodáku na hlaveň, aby mohl býti kroužek přizpůsoben hlavni, jest opatřen příčkovým šroubem.

Jílec – skládá se z hlavičky, dvou střenek a stiskátka.

Hlavička – je se stopkou sletována a spojena nýtem, pro bodákový záchyt jest opatřena drážkou. Postranní plochy jsou napříč proříznuty pro stiskátka a matici stiskátka.

Střenky – jsou připevněny ke stopce dvěma nýty s podložkami. Vyráběny byly z ořechového dřeva, na repasovaných kusech bylo použito i dřevo bukové.

Stiskátka – upevňuje bodák nasazený na karabině, prochází hlavičkou jílice a vyčnívá z ní jedním koncem, na který je našroubována matice stiskátka. Na stiskátku je navlečena zpruha, která tlačí na zub stiskátka, přečnávajícího do drážky hlavičky.

Vztyčování bodáku – při vztyčování bodáku nasuneme drážku hlavičky jílice na záchyt bodáku a kroužek příčky na hlaveň, při čemž zub stiskátka ustoupí stranou. Jakmile záchyt pronikne drážkou, zasune se ozub stiskátka působení, zpruhy pod záchyt a tím upevní bodák na hlavni.

Skrývání bodáku – k skrytí bodáku odsuneme zub stiskátka tlakem na matici stiskátka, načez sejmem bodák z hlavně.

Pochva bodáku – je opatřena perem, které je vsazeno do ústí pochvy a upevňuje bodák v pochvě. Na vnější straně pochvy je připevněn noseček a dole je k pochvě přiletována kulička.⁵³

Existuje v provedení jak pro mužstvo, tak i pro poddůstojníky, u kterých příčka bodáku vybíhá v hák stočený směrem k čepeli, a s průvlekem v hlavičce jílice k uvázání třapce. Prvorepublikové četnictvo ovšem třapce na bodáku nepoužívalo.

Výrobci – Starší typ vz.90 byl převzat z výzbrojních skladů bývalé monarchie a nemám informaci, že by jejich výroba byla na území ČR zavedena. Na čepelích pod příčkou se můžeme nejčastěji setkat se značením dvou výrobců. OEWG, což je štyrská zbrojovka, nebo FGGY, což je signatura uherské zbrojovky v Budapešti. Na opačné straně čepelě je pak vyražen orel, státní symbol Rakousko-Uherska. Doposud jsem neměl možnost, vidět tento typ bodáku s Československými přejímacími značkami.

⁵³ Doslovná citace z dobových předpisů.

Bodák vz.95

Zmíněný předpis specifikuje tento typ bodáku následujícím způsobem – „*Bodák četnické karabiny vz. 95 se liší od vz. 90 hlavně příčkou. Jedno rameno tvoří kroužek pro hlaveň, kroužek je na rozdíl od vz. 90 v celku a opatřen ve zploštělé části muškou, aby bylo lze dosáti normálního středního zásahu při střelbě se vztyčeným bodákem*“⁵⁴.

Podle Spurného⁵⁵ v předpise je tedy popsán bodák vz.95, který je na kroužku opatřen muškou. Tento typ bodáku je v soudobé literatuře označován jako bodák pro karabinu. Zde je rozpor mezi předpisem a skutečností. Na dobových fotografiích jsou četníci s bodáky vz.95 jak s muškami na nákrůžku příčky, tak i bez ní. Dosud jsem se nesetkal s tímto typem bodáku označeným přejímajícími značkami četnictva. Oproti tomu na bodáku vz.95 v provedení bez mušky se obligatorní zn. ČET na čepeli objevuje vzácně. Existuje stejně jako předchozí uvedený typ ve verzích jak pro mužstvo, tak i pro poddůstojníky, se stejnými markanty jako vzor předchozí.

Povrchová úprava – u standardních zbraní spočívala v pískování čepele (matová šed') Ostatní jeho součástky byly ponechány v barvě kovu. Pochvy byly černě, šedivě, šedozeleně nebo zelenohnědě lakovány. Později byly černěny. Jako vycházkové zbraně se často používaly bodáky, jejichž součástky včetně pochvy byly niklovány. Toto dokazuje mimo jiné i nabídka v dobových katalozích továrny na odznaky a stejnokrojové součástky Karnet a Kyselý.

Nošení bodáků – bodáky byly nošeny v kožených závěsnících v přírodní barvě kůže, na opasku, po levém boku. Donášely se jak původní Rakousko-Uherské výrobky, tak i prvorepublikovými firmami ušité závěsníky. Tato výstrojní součástka je v dobovém tiskopise (seznam výstroje a výzbroje) označena jako „pantoflíček“, a patřila do trvalé výstroje četníka i při změně služebního působiště v rámci zemských velitelství. Samotný bodák, jako nedílná součást karabiny, zůstával při převelení zemskému četnickému velitelství, u kterého četník před přeložením sloužil. Do zavedení šavlí se používaly tyto zbraně ke stejnokroji i na vycházky.

⁵⁴ Doslovná citace z dobových předpisů.

⁵⁵ SPURNÝ, Miroslav: Chladné zbraně u Československého a protektorátního četnictva. Praha: Správa hl. města Prahy, 2007. s 214.

Značení bodáků – každá zbraň, která náležela četnické správě, byla opatřena značkou „ČET“, bodáky nevyjímaje. Podle předpisu byly takto označeny na levé straně čepele pod příčkou. Na dochovaných exemplářích převzatých Československou brannou mocí se také často setkáváme s prvorepublikovým přejímacím značením. Tato signatura v podobě státního symbolu (Iva), písmene S a číslic se většinou objevuje na hlavičce jílce.

Výrobci – bodák vz. 95 byl mimo původních Rakousko-Uherských zbraní uložených ve výzbrojních skladech jako dědictví po bývalé monarchii, vyráběn i zbrojnými závody nově vzniklé Československé republiky. Nejdůležitějším výrobcem byla Českomoravská zbrojovka a.s. Brno Bodáky tohoto výrobce nesou na čepeli pod příčkou iniciály ČSZ. Mimo tento podnik vyráběly bodák vz.95 také Moravské ocelárny v Olomouci (signatura na čepeli – MO v elipse) Zbrojovka Praga (signatura na čepeli – ZP v kruhu).

Bodák vz.24

Jak uvádí Spurný,⁵⁶ z pohledu dochovaných předpisů je zavedení této zbraně v Československém četnictvu poněkud záhadou a námětem k dalšímu zkoumání. Zatím se ještě neobjevil služební předpis, který by upravoval zavedení této zbraně. Nesporným faktem však zůstává, že existují exempláře nesoucí přejímací značky „ČET“ Jejich výskyt je velmi vzácný. Existuje i takto značený bodák jak ve standardním provedení s kroužkem na hlaveň, tak i úpravou z období protektorátu, kdy byly kroužky z těchto bodáků odstraňovány. Znalci se přiklání k teorii, že bodáky byly zavedeny ve Stráži obrany státu, ovšem opora pro toto tvrzení není.

Povrchová úprava – byla provedena pískováním čepele a příčky. Ostatní kovové součástky jílce zůstávaly v barvě kovu. Pochva byla černěna (brynýrována), případně hněděna.

Značení – bylo prováděno vyražením písmen „ČET“ na horní zploštělé hlavičce jílce společně s výrobním číslem.

Výrobce – Zbrojovka Brno.

⁵⁶ Tamtéž, s. 215

Bodák vz. 33

Na základě výnosu ministerstva financí z 10. října 1936, č.j. 118.603/36 popisuje bodák vlastní předpis takto:

Hlavní části – čepel, příčka a jilec.

Čepel: je plochá, pískovaná, na jedné straně je ostrá. Druhá strana čepel je zesílena, avšak od špičky na vzdálenost 35 mm je zbroušena v ostří. Žlábkovité výbrusy po čepeli zmenšují váhu bodáku. Vzadu je čepel vytvořena v stopku, která má podélný výřez pro vytěrák.

Příčka: je navlečena na čepel a dosedá na osazení u stopky. Na čepeli je upevněna dvěma nýty v příčce. Na konci přivráceném k ostří čepel je příčka vypracovaná v kroužek, který při nasazení bodáku na pušku objímá hlaveň.

Jilec: má součásti: a) hlavičku jílce s nýtem k hlavičce jílce, b) stiskátko s maticí stiskátka a se zpruhou stiskátka, c) dvě střenky s dvěma šroubky k střenkám a maticemi.

Pochva: slouží k skrytí bodáku. Úplná pochva má tyto části: a) pochvu s kuličkou a noscem, b) obústek s dvěma nýtky. Pochva je z plechu a tvarem odpovídá tvaru čepel, její přední konec se nazývá ústí. Na dolním konci má naletováno kuličku k pochvě. Na straně pochvy asi 2 cm od ústí je přinýtován nosec k pochvě. Obústek drží bodák v pochvě, je vložen do ústí a upevněn dvěma nýtky k pochvě. V obústku je přiletována mosaznou pájkou vložka.⁵⁷

Povrchová úprava - spočívala v pískování čepel a příčky, ostatní části byly ponechány v původní barvě kovu. Pochvy jsou černěné (brynýrované).

Nošení bodáku – bodák se nosil ve společném závěsníku s četnickou služební šavlí. Předpis nevyklučoval nošení bodáku samostatně, a to jak ve společném závěsníku, případně jeho jednoduché verzi. Samostatně nosili bodák jako poboční zbraň většinou řidiči služebních dopravních prostředků, nebo četníci za určitých okolností, které jsou blíže rozvedeny ve stati o četnické služební šavli.

Značení bodáku – přijímací značka četnictva „ČETN“ společně s výrobním číslem zbraně byly vyraženy na horní ploché části hlavičky jílce. Stejně iniciály přijímací značky byly vyraženy i na nosci pochvy, kde bylo navíc doplněno přijímací značení ve tvaru písmene E, státní symbol a poslední dvojčíslí letopočtu převzetí 35.

⁵⁷ Doslovná citace z dobových předpisů.

Výrobce – jediným výrobcem tohoto typu bodáku byla Zbrojovka Brno, jehož signování iniciálami ČSZ (Československá zbrojovka) bylo prováděno na levé straně čepele. Jednotlivé výrobní série byly značeny velkými písmeny abecedy pod iniciálami ČSZ. Stejně iniciály výrobce byly použity i na nosci pochvy.

2.2.2. Šavle

Po vzniku ČSR byly ještě několik let používány trofejní šavle, které byly přivezeny legionáři, nebo zbylé, které zůstaly na území ČSR po rozpadu Rakousko – Uherské říše. Ve většině případů byly tyto šavle po roce 1924, kdy byla zavedena nová československá šavle vz. 24, z výzbroje vyřazeny. Ve výzbroji zůstala pouze rakousko – uherská šavle vz. 04 pro mužstvo, která byla i nadále vyráběna jako vz. 4 pro československou armádu. Dále šavle vz.1877 a ve velmi malém množství vz. 1861 Tyto tři typy šavlí se vyskytovaly s přejímajícími značkami československé armády a ve výzbroji zůstaly až do roku 1939

V polovině dvacátých let vzniklo mnoho variant šavlí, které byly upraveny z rakousko – uherských vz. 1861 pro důstojníky pěchoty a výjimečně i ze vz. 1877 pro jezdeckvo, u kterých byly vyměňovány pouze koše. Tyto byly vyráběny velmi špatně, byly stáčený z plechu a ručně ryty. Když byly odlévány z bílého kovu, bylo to již se vzorem a tvarem odpovídajícímu vzoru nové šavle. Těchto šavlí, které se vyskytovaly již s upravenými koši vyráběnými firmou Wlazslovits pro šavle vz. 24, bylo velké množství a svědčí to o tom, že tyto úpravy byly dělány i po roce 1924 Koše těchto dvou typů šavlí jsou nezaměnitelné. Koš vz. 24 má v horní části otvor o průměru 10,5 mm, kterým prochází upevňovací matice a řap čepele je ukončen závitem. Koš z rakousko – uherských šavlí má otvor o průměru 7 mm, kterým prochází řap čepele a je roznýtován přes podložku na hlavici hřbetu rukojeti a je kryt šroubovací čepičkou. V místě otvoru pro průchod řapu čepele, jsou koše ve většině případů číslovány stejným typem čísel o velikosti 6 mm, což svědčí o kusové výrobě jednoho výrobce. Úprava šavlí vz. 1861 není tak častá. Zde má hřbet rukojeti otvor pro řap zavěšen, řap čepele má na konci přivařen šroub se závitem. Upevňovací hlavice je stejného provedení jako u vz. 24, ale značně menší.

Takovéto kombinace se vyskytují u šavlí v provedení pro armádu, četnictvo a finanční stáž, ale i u šavlí důstojnických a rotmistrovských.

V lednu r. 1924 byly u Československého četnictva znova zavedeny šavle jako poboční zbraň důstojníků. Později byly zavedeny vycházkové šavle pro sbor strážmistrů a vrchní strážmistry. Posledním typem této zbraně zařazeným do výzbroje byla četnická služební šavle pro všechny gážisty mimo hodnostní třídu.

Šavle pro četnické důstojníky

Podle Spurného⁵⁸ tento nejstarší typ dlouhé, sečné zbraně byl zaveden výnosem min. vnitra ze dne

22. ledna 1924, č. 84.622-13-1923. Tímto výnosem byl současně zrušen výnos generálního velitele četnictva č. 346/18 ze dne 7. prosince 1918, kterým byl zaveden bodák jako poboční zbraň pro četnické důstojníky. Dle předpisu o zbraních a střelbě četnictva z roku 1925 ve třetí části je šavle označena jako vz.24.

Šavle byla přidělena všem aktivním důstojníkům četnictva a byla jim ponechána po celou dobu aktivní služby. Při odchodu do výslužby, vystoupení, úmrtí apod. hovoří předpis o tom, že se šavle vrátí příslušnému zemskému četnickému velitelství. Za udržování šavle byl každý důstojník osobně odpovědný.

Vlastní zbraň se skládá z čepele, jílice a pochvy, a uvedené předpisy popisují tímto způsobem:

***Čepel** – je z oceli, klínovitého průřezu a po celé délce mírně zahnutá, k hrotu se znenáhla zužuje. Na čepeli rozeznáváme: hřbet, ostří, obě plosky, dvojsečnou část a hrot. Ostří čepele je u šavlí pro důstojníky správně a výkonné broušeno, pro důstojníky ostatních skupin broušeno není. Čepel vybíhá nahore ve stopku, která ji spojuje s jílcem. Osa stopky je vzhledem k ostří poněkud skloněna, aby bylo možno zbraň snadno ovládati.*

⁵⁸ SPURNÝ, Miroslav: Chladné zbraně u Československého a protektorátního četnictva. Praha: Správa hl. města Prahy, 2007. s 217.

Jílec - slouží k uchopení a ovládní šavle a k ochraně pěsti. Skládá se z rukojeti s kroužkem, hřbetu rukojeti, koše a šroubku rukojeti. Rukojeť je z bukového dřeva, uvnitř vyhloubena pro stopku a je potažena povlakem z rybí kůže, který je přitažen drátkem. Na horním konci je rozšířena v hlavici a od hlavice dolů jest opatřena žebry k pohodlnějšímu držení. Pod posledním spodním žebrem přiléhá kroužek k rukojeti. Hřbet pokrývá zadní stranu a hlavici rukojeti. Nahoře je vypilován pro hlavici koše. Koš jest na straně od těla odvrácené rozšířen a vyklenut. Vyklenutá část jest na třech místech vyříznuta, takže tvoří tři obloukovité proužky. Vzhůru se koš zužuje v luk, upevněný ke konci stopky. Spodní konec koše jest svinut a vyplněn. Vnější plocha koše je zdobena celá stylizovanou lipovou ratolestí, uprostřed je střední státní znak. Šroubek rukojeti je zhora našroubován do hřbetu rukojeti.

Pochva – je z ocelového plechu a je přizpůsobena svým tvarem tvaru šavle. Na pochvě jsou tyto součástky: obústek, horní a dolní kroužek a patka. Obústek je vsazen do ústí pochvy a vybíhá uvnitř ve dvě pružná pera, pod tato pera jsou zasunuty dvě dřevěné dužinky. Pera a dužinky udržují čepel v pochvě. Na pochvě jsou nasunuty horní a dolní kroužek k upevnění šavle na řemen. Dolní konec pochvy je rozříznut a do něho je vsunuta a zaletována patka.

Délka šavle – se řídí výškou postavy, je-li šavle zavěšena, dosahuje ke kotníku levé nohy.

Třapec – je připevněn na koši. Třapce na šavle pro důstojníky jsou střídavě pleteny z dracounu lesklého a nelesklého. Generálové nosí třapec zlatý, ostatní důstojníci stříbrný.⁵⁹

Třapec se skládá z upevňovací pásky asi 43 cm dlouhé a žaludu. Žalud třapce jest opleten dracounem. Na obou stranách žaludu jest vyšit malý státní znak. Změnu přinesl výnos min. vnitra ze dne 10. Července 1930, č. 10.317-13, který předepisoval pro všechny důstojníky i generály jednotně zlatý třapec, bez vyšitého či vetkaného státního znaku.

Opasník – je specifický dobovým označením pro závěsné řemení k připevnění šavle. Skládá se z opasku, dvou závěsných řemenů a dvou zápřezek. Opasek je z hnědé hlazenice 2,5 cm široký, z dvou dílů, které jsou spojeny mosazným kroužkem. Kratší díl opasku má přezku s válečkem a průvlečnou, delší díl má šest dírek. Závěsné řemeny

⁵⁹ Doslovná citace z dobových předpisů.

jsou z červené mořené kůže, na líci je našita stuha. Uprostřed stuhy je vetkán červeno-modro-bílý proužek. Pro generály je stuha zlatá, pro ostatní důstojníky stříbrná. Závěsné řemeny jsou 3 cm široké, přední jest 25 cm dlouhý, zadní 42 cm. Zápřezky jsou z hnědé hlazenice a jsou zapnuty na závěsné řemeny oválnou přezkou, která je postříbřena. Na zápřezky se připínala šavle. Opasník se šavlí se připínal kolem pasu pod blůzu tak, aby šavle dosahovala ke kotníku levé nohy.

Nošení šavle – četničí důstojníci nosí šavli ve službě i mimo službu, důstojníci ostatních skupin ve službě, pak při osobním představování a při všech reprezentačních příležitostech, které nenáleží přímo ke služebním výkonům.

Udržování šavlí – pro tuto činnost platily všeobecné zásady jako při čištění a konzervování karabin a bodáků. K čištění se šavle nerozebíraly. Předpis uváděl doslovně: „Poniklované součástky šavlí jest chrániti od nárazu, poškození a rzi, patku pochvy od obroušení smýkáním po zemi. Při znečištění stačí jemně je potřít měkkým hadříkem nebo jelenicí. Při prohlídce šavlí musí býti zvláště zjištěno, není-li čepel rezavá, nemá-li trhlin a není-li ostří otupeno. Čepel musí do pochvy pevně zapadati a nesmí vypadnouti, obrátí-li se šavle košem dolů. Rovněž obústek musí pevně držeti v ústí pochvy. Pochva nesmí býti ohnuta a její povrch poškozen.“

Povrchová úprava – spočívala v lesklém niklování všech vnějších ploch šavle.

Značení šavlí – přejímací značkou ČET bylo prováděno na pravé straně čepele. Tento typ šavle byl rovněž označen číslem pod přejímací značkou. Značení nemuselo být provedeno na šavlich, které si zakoupili četničí důstojníci sami z vlastních prostředků.

Výrobci – nejvýznamnějším výrobcem byla firma Wlaszlovits Štós, která vyráběla kompletní šavle. Tato firma s dlouholetou nožírskou tradicí se později specializovala pouze na zbrojní výrobu. Signatura firmy je na levé straně čepele pod košem.

Vycházková šavle pro sbor strážmistrů a vrchní strážmistry

Jak uvádí Spurný⁶⁰, tato šavle byla nově systemována výnosem min. vnitra ze dne 17. února 1927, č. 77.795-13-1926 (věstníkem četnictva č. 2 z roku 1927). Svým tvarem, jílcem i pochvou je prakticky identická se šavlí pro četnické důstojníky (vzor 24). Jediný rozdíl je v koši této šavle, který je vylisovaný ze slitiny mědi a niklu v poměru 80:20. Na straně od těla je rozšířen a vyklenut, přičemž vyklenutá část je ve dvou místech vyříznuta a tvoří dva obloukovité pásy (úponky). Vlastní koš se zužuje v luk, upevněný na konci stopky šroubem. Opačný konec koše je svinut směrem k čepeli a vyplněn. Vnější plocha koše je v horní části ozdobena stylizovanou lipovou ratolestí, v jejímž středu je umístěn střední státní znak. Zbývající plocha koše je po vnější straně zdobena jemným perlením. Vnitřní strana koše je hladká.

Délka šavle – je individuální, řídila se výškou postavy nositele, aby při zavěšení na opasníku dosahovala ke kotníku levé nohy. Kotník levé nohy sloužil jako určitá míra. Zbraň byla dimenzována na míru svého nositele. Ten by s délkou zbraně kratší, ale i delší nevypadal důstojně, a navíc by byla narušena funkčnost.

Třapec – pro sbor strážmistrů – upevňovací páska jest ze šedo zeleného hedvábí a jest po délce po obou stranách prošita 1 mm širokými stříbrnými proužky. Oba proužky jsou vzdáleny od kraje 3 mm, oba vnitřní pak 6 mm. Vrchní díl žaludu třapce jest zhotoven ze šedo zeleného hedvábí a na obou jeho stranách jest stříbrem vetkán nebo všit malý státní znak. Vlastní žalud jest opleten dracounem a to i ve vinutí podélném, střídavě jedním stříbrným a jedním šedo zeleným hedvábím. Pro vrchní strážmistry - upevňovací páska jest stříbrná jako u důstojníků, avšak po obou stranách prošita dvěma 1 mm širokými, šedo zelenými, hedvábnými proužky. Vnější proužky jsou vzdáleny od kraje upevňovací pásky 3 mm, oba vnitřní pak 6 mm od kraje. Vrchní díl žaludu jest jako u důstojníků stříbrný a na obou plochých stranách jest vyšit nebo vetkán malý státní znak. Vlastní žalud jest opleten dracounem, ve vinutí podélném střídají se vždy dva dracouny stříbrné s jedním šedo zeleným, hedvábným. Vinutí příčné přiléhající k vrchnímu dílu žaludu jest pak spleteno dracounem střídavě jedním stříbrným a jedním šedo zeleným.

⁶⁰ SPURNÝ, Miroslav: Chladné zbraně v Československého a protektorátního četnictva. Praha: Správa hl. města Prahy, 2007.s. 219.

Opasník – je stejný jako pro šavle četnických důstojníků. Liší se pouze v barvě stuhy našité na závěsných řemenech. Pro vrchní strážmistry šedozeleňá hedvábná. Pro sbor strážmistrů liší se od vrchních strážmistrů pouze tím, že šedozeleňá stuha není protkávána stříbrnými proužky. Oválné přezky jsou niklovány.

Povrchová úprava – těchto typů šavlí nebyla oproti šavli pro četnické důstojníky předpisem ošetřena. Čepele byly buďto ponechány v původním provedení broušené oceli, nebo niklované. Ostatní součásti jílice s výjimkou koše a pochvy jsou niklované.

Nošení šavle – jak vyplývá z názvu šavle, patřila pouze k vycházkovému stejnokroji a směla být nošena pouze v těch případech, kdy se vycházkový stejnokroj nosil. Platila stejná pravidla jako pro šavle četnických důstojníků, aby šavle dosahovala ke kotníku levé nohy.

Značení – na pravé straně čepele u koše byla vyražena přejímací značka četnictva – ČET.

Výrobci – nejznámějším a nejčetnějším výrobcem celého kompletu byla bezesporu firma Wlaszlovits. Značení firmy je vyraženo na levé straně čepele i na koši ve stejném místě, jako u šavlí pro četnické důstojníky, kde nechybí také informace „Zák. chráněné“. Proč toto neinterpretujete? Zákon chrání zbraň: je tedy v nějakém řádu věcí, který je ne úplně běžný, má význam určitého symbolu, není to tedy jen kus kovu.

Četnická služební šavle

Podle Spurného⁶¹ výnosem ministerstva vnitra ze dne 14. září 1928, č.54231-13 byla dnem 15. října 1928 zavedena četnická služební šavle pro četnické gážisty mimohodnostní třídy. Tuto nejcharakterističtější četnickou zbraň předpis popisuje následovně:

Čepel, jílec a pochva – popis těchto částí téměř shodný jako u šavlí pro četnické důstojníky.

Třapec – se upevňoval na jílici a vlastní předpis hovořil o jeho vázání takto: „Upevňování třapce na jílec děje se tím způsobem, že konec upevňovací pásky vsune se zvnitřku kolem rukojeti do otvoru jílice, žalud provlékne se shora koncem pásky, takto

⁶¹ SPURNÝ, Miroslav: Chladné zbraně v Československého a protektorátního četnictva. Praha: Správa hl. města Prahy, 2007.s. 221

se stáhne těsně až ke kroužku rukojeti a pak podle potřeby ovine se několikrát z vnějšku spodem kolem oblouku koše tak, aby zbývající část asi 6 cm nad žaludem s tímto volně visela dolů“. Vlastní tvar a vzhled třapce byl identický s třapci již popsanými u vycházkové šavle pro sbor strážmistrů a vrchní strážmistry.

Závěsník – výnosem min. vnitra ze dne 22. října 1928, č. 62.041-13 byl změněn a doplněn stejnokrojový předpis pro četnictvo, který popsal tuto výstrojní součástku následovně: „Závěsník pro šavli a bodák jest zhotoven z tvrdé kůže, dole 7,5 cm, ve výši 10,5 cm od spodního konce pak 9 cm a nahoře 5,5 cm široký. Hořejší konec závěsníku jest v délce 14 cm od spodku zahnut a v délce 7 cm od konce přišit na přední část, čímž jest utvořen otvor, kterým závěsník se navléká na opasek. Na dolním konci závěsníku přišita jest svrchu do výše 10,5 cm od spodního okraje dvojitým stehem po každé straně kožená přednice, opatřená ve vzdálenosti 2,5 cm od jejího horního okraje otvorem nahoře rovným, dolů obloukovitě vykrojeným pro závěsný hák šavle. Na zmíněnou přednici jest do výše 7 cm od spodního okraje našita další kožená přednice pro bodák, která jest ve vzdálenosti 1,5 cm od jejího horního okraje opatřena stejným otvorem pro nosec bodáku, jako přednice pro šavli. Mezi oběma přednicemi všita jest kožená vložka, pod níž vsunuta jest zdola ještě vložka z kusu kůže ohnutého rubem navrch, uprostřed silnějšího a na koncích slabšího, aby péroval a tím bránil vzájemnému dotýkání obou pochev“.

Nošení šavle – četnická služební šavle se nosila ve službě i mimo službu. Mimo službu však je potud, pokud nebyla předepsána šavle vycházková. Nenosila se pouze ve výjimečných případech a četníkovi vyzbrojenému karabinou by byla spíš přítěží. Zajímavě předpis řešil nošení četnické služební šavle na tehdejších služebním jízdním kole: „Při jízdě na kole se šavle s sebou nebere, leč že by vzhledem k povaze dotčeného služebního výkonu přibrání šavle doporučovalo. V tomto případě budiž připevněna v držátkách na vidlici předního kola“. Pátrací hlídky při jízdě „na motorovém kole“ braly šavle pro spolujezdce do přívěsného vozíku v potřebném počtu, nejméně však pro jednoho člena hlídky.

Značení – každá z těchto zbraní, byla na pravé straně čepele u jílce označena vyražením četnické přejímací značky „ČET“ a výrobního čísla zbraně pod tímto označením. Zbraň se stává součástí celku a nepostradatelným jednotlivým dílem série. **Výrobce** – opět u

této zbraně firma Wlaszlovits Štós, jejíž značkou byla opatřena čepel po levé straně u jílce.

2.2.3. Protektorát Čechy a Morava 1939 – 1945

Protektorát Čechy a Morava byl vyhlášen dne 16. března 1939 po předešlém vniknutí německých vojáků na naše území. Jednou z hlavních změn, ke kterým díky německé okupaci došlo, bylo, že protektorát nesměl mít vlastní armádu a bylo povoleno pouze Vládní vojsko, s maximálním počtem do 7 tisíc mužů. Zákonitě muselo dojít k mnoha úpravám. Podle Morávka a Moudrého⁶² vstoupilo výnosem generálního inspektora Vládního vojska brigádního generála Jaroslava Emingera č. j. 400/6/1939 ze dne 10. 8. 1939 v platnost nařízení, které se týkalo úprav výstroje a výzbroje bývalého Československa. Výše popsané Vládní vojsko mohlo konat pouze strážní a pořádkovou službu. Tomuto nařízení také odpovídala jeho výzbroj. V roce 1939 mělo Vládní vojsko celkem 6342 vojenských osob s touto povolenou výzbrojí: (uvedu pouze počty chladných zbraní) bodáky - 6255 ks, šavle – 1784 ks, kordíky – 504 ks.

Ve shora uvedeném předpisu je stanoveno, že důstojníci a vojenští úředníci nosí šavli dosavadního tvaru. Změna se týkala státního znaku bývalé Československé republiky, který byl nahrazen znakem Protektorátu. Šavle se nosí při všech reprezentačních příležitostech jak služebních, tak i soukromých a hlavně při dozorčí a strážní službě. Je určena nosit na koženém opasníku pod blůzou, a v případě užití pláště, prostrčí se koš šavle i se závěsníkem kapsou pláště. Třapec pro důstojníky a vojenské úředníky je zlatý, pro rotmistry stříbrný a pro poddůstojníky hnědý hedvábný, protkávaný stříbrem. Tato informace nám dokazuje, že barevné odlišení třapců vyjadřovalo určitou společenskou hierarchii – vojenské postavení.

Podle Morávka a Moudrého⁶³ pro četnictvo v době Protektorátu Čechy a Morava je výnosem ministerstva vnitra ze dne 13. 10. 1939 č. 56 148/1939-12 stanoveno nosit důstojnickou šavli a vycházkovou šavli gážistů mimo služební třídy, u kterých se střední

⁶² MORÁVEK, Karel a MOUDRÝ, Petr: Československé chladné zbraně 1918 – 1994. 1. vyd. Praha:ARS-ARM, 1995. s 192

⁶³ Tamtéž, s 193

státní znak bývalé Československé republiky umístěný ve středu vnější strany koše, také nahrazuje větším znakem Protektorátu Čechy a Morava a to s okamžitou platností.

U policie a Finanční stráže v době Protektorátu Čechy a Morava nosí policejní důstojníci a úředníci šavli vz. 24, u které je znak bývalého Československa nahrazen znakem Protektorátu Čechy a Morava. Služební šavle pro policii jako jediná zůstává bez úprav, a to proto, že tato není opatřena znakem bývalého Československa.

Důstojnickou šavli vz. 24, u které je znak bývalého Československa nahrazen znakem Protektorátu nosí úředníci finanční stráže

Výše uvedené uniformované složky používaly v době Protektorátu ve výzbroji šavle bývalé ČSR vz. 24, jejichž úpravy byly prováděny dvojím způsobem. Za prvé to bylo pouhé odstranění slovenského znaku z prsou lva a to vyklepáním nebo vybroušením a na vzniklou plošku byla ručně doryta zvětšená lví hříva. Za druhé se šavle upravovaly tak, že byl přeletován původní znak ČSR štítkem se znakem Protektorátu. Čepele i koše šavlí zůstaly označeny původním starým značením a přejímajícími značkami bývalého Československa.

2.2.4. Šavle soukromé a darovací

Šavle určené k tomuto účelu jsou obvykle vyráběny v odlehčeném provedení, ale tvarově odpovídají šavli služební. Čepele jsou užší a niklované do lesku. Jsou zdobeny motivy lipových ratolestí, mezi kterými je umístěn nápis PRAVDA VÍTĚZÍ, dále státními znaky a v některých případech je součástí výzdoby adresné věnování na čepeli. Jsou případy, kdy je vyryto věnování na vnitřní straně koše. Velmi hojně se vyskytuje na plošce upevňovací matice rukojeti monogram majitele, který je vyryt a může zároveň sloužit jako pečetidlo nositele.

Tyto šavle smí být nošeny pouze při soukromých příležitostech. Kompletní typy těchto šavlí a kordů vyráběly firmy Hojtaš Praha a Wlaszlovits Štós, ale vyskytují se i zbraně zkompletované od obou firem. Ostatní menší výrobci dodávali pouze součásti, hlavně koše šavlí. Tyto typy šavlí mají někdy rovné čepele, jedná se proto z tohoto důvodu o kordy. V dobových předpisech a nabídkách dodavatelů jsou tyto šavle označovány jako šavle s rovnou čepelí.

2.2.5. Národní garda

Tento ozbrojený sbor vznikl po roce 1918 tedy v době, kdy vznikají další různé ozbrojené složky jako např. Svaz ozbrojených sborů, Ozbrojená jednota, Pražská národní milice a jiné. Jak uvádí Morávek s Moudrým⁶⁴, již po relativně krátké době začíná mít tehdejší ministerstvo národní obrany zájem o činnost těchto ozbrojených složek. Na základě stále sílícího zájmu ministerstva národní obrany je ustanoven Svaz ozbrojených jednot, kterému jsou dodávány jak pro účel cvičení, tak do výzbroje zbraně, které již byly vyřazeny z armády. Postupným vývojem dojde v roce 1930 k celkovému sloučení těchto sborů do Národních gard a jako jejich první velitel je zvolen pplk. Karel Kříž, s hodností generála Národních gard.

K dalšímu sloučení dochází v roce 1938, kdy jsou spojeny všechny branné složky. Jedná se o Národní gardy, Národní střelecký svaz, Československé obce střelecké a Akademické legie. Uvedené složky jsou sloučeny do Svazu národních střeleckých gard ČSR a jako velitel je ustanoven armádní generál Josef Šnejdárek. Uvedený svaz se v období druhé světové války velmi významně podílel na protifašistickém odboji.

Po ukončení války bylo snahou členů v té době již bývalého Svazu národních střeleckých gard ČSR obnovení činnosti. K tomuto ale již nikdy nedošlo a v roce 1948 vlivem nástupu komunistického režimu byly Národní gardy zrušeny. Členové, kteří nebyli ochotni dobrovolně přejít k nově vzniklé branné organizaci Svazarm, byli novým režimem za svoji neposlušnost perzekuováni.

Podle Morávka s Moudrým⁶⁵ stejnokroj Národní gardy, jehož nedílnou součástí byla šavle či kord, byl schválen výnosem ministerstva vnitra č. 59581/1927/5.

Co se týče popisu šavle Národní gardy, má koš tvarově shodný se šavlí vzor 24. Úponky koše nejsou zcela proříznuty a tvoří tři obdélníkové a jeden trojúhelníkový výřez. Vnější strana koše je nádherně zdobena velkým stojícím lvem, který drží československý prapor. Úponky jsou po celé své délce zdobeny řadami lipových listů. Čepel šavle je úzká, vycházková, leskle niklovaná a je jednostranně broušená

⁶⁴ MORÁVEK, Karel a MOUDRÝ, Petr: Československé chladné zbraně 1918-1994. 1. vyd. Praha: ARS-ARM, 1995. s.161

⁶⁵ Tamtéž s.162

s oboustranným výbrusem, značena Wlaszlovits. Rukojeť, hřbet jílce, objímka i ukončovací matice rukojeti jsou shodné jako u vzoru 24. Zakončení koše nad hřbetem čepule není válcové jako u vzoru 24, ale rovné. U těchto šavlí se poměrně často vyskytují čepule zdobené stejnou rytinou lipových ratolestí, mezi kterými je umístěn nápis „Pravda vítězí“.

Zde bych poukázal na Patočkovu tezi, že evropské války měly ideový charakter.

*„Výklady války se děly tedy vždy pomocí idejí 19. stol., ale to jsou ideje dne, jeho zájmů a míru. Není divu, že nedokázaly vysvětlit základní zjev tak odlišného 20. věku, neboť toto století je doba noci, války a smrti. Ne že by nebylo nutné k jeho pochopení rekurovat na předchozí dobu. Ale z jejich myšlenek, programů a cílů se dá vysvětlit pouze vznik oné strašné vůle, která po celá léta hnala milióny lidí do spalujícího ohně a jiné nespočetné milióny do příprav, obrovitých a nikdy nekončících, na toto monumentální autodafé. Nelze z nich vysvětlit vlastní obsah tohoto století a jeho hluboké propadnutí válce“.*⁶⁶

2.3. Dýky SS

Podle Lumsdena⁶⁷ dne 15. prosince 1933 byly zavedeny dýky SS „Dienstdolch“ a dýky SA v černém a stříbrném provedení s vyrytým SS motem, runami na čepeli a orlicí na rukojeti. Jako vzor pro výrobu posloužil německý lovecký nůž ze 17. stol. Holbein. Na pochvě tohoto loveckého nože byla reprodukce Holbeinovy malby „Tanec smrti“. Dýky byly určeny pro důstojníky SS ke služebnímu i vycházkovému stejnokroji. Dýky SS byly předávány při ojedinelém obřadu pouze dne 9. listopadu, z SS-Anwärter se stal SS-Mann. Výjimky nepřicházely v úvahu. Každý příslušník SS si byl povinen dýku zaplatit, obvykle ve splátkách, ale ještě před předáním. Od února 1934 byl striktně zakázán prodej dýk na běžném trhu, tyto se objednávaly pouze u výrobce přes ústředí SS a vydávat jen prostřednictvím distribučních center uniform SS. Ztráta nebo znehodnocení bylo bráno jako hrubé porušení disciplíny. Dne 25. ledna 1935 bylo nařízeno, že každý příslušník, vyloučený z SS, musí dýku odevzdat i přesto, že dýka

⁶⁶ PATOČKA, Jan: Kacířské eseje o filosofii dějin. 1.vyd. Praha: Academia, 1990. s.128.

⁶⁷ LUMSDEN, Robin: SS reálie. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 1995. s 52

byla jeho osobní majetek, který navíc získal vlastními prostředky. Při dobrovolném odstoupení či odchodu do výslužby bylo dovoleno, že si příslušník SS mohl dýku ponechat a zároveň obdržel potvrzení o jejím vlastnickém právu.

Pouze nejlepší výrobci zbraní byli osloveni ke zhotovení dýky SS. Byly to např. Böker a spol., Karl Eickhorn, Gottlieb Hammersfahr, Richard Herder, Robert Klaas, Ernst Pack a synové. Nejstarší dýky z let 1933-35 měly výrobní značku na čepeli, tmavé až modročerné ocelové pouzdro s kováním z niklového stříbra, včetně křížového zabezpečení. Jako doklad o tom, že dýka prošla inspekcí hlavních distribučních center SS, bylo vyražení „I“ až „III“ na reverzní straně. V letech 1936-37 byly značky výrobců nahrazeny RZM kódovým číslem a přestalo se s vyražením inspekčních čísel, neboť RZM převzala veškerou záruku za kontrolu kvality uvedených zbraní. V roce 1938 se začala používat na zpracování povrchu levnější plátková ocel a orlice byla vyráběna z hliníku. Kvalita se snížila, ale stále vysoký standard a elegance dýky byly zachovány. Stav národního hospodářství v září 1940 dosavadní výrobu dýk vz.33 zastavil.

Původně zavěšená dýka šikmo na koženém řemínku, byla od listopadu 1934 Himmlerovým nařízením nošena na služebních uniformách ve vertikálním zavěšení. Toto bylo sice stabilnější, ale velmi mnoho připomínalo banální upínání bajonetu. Na základě této skutečnosti byl v roce 1936 zaveden jediný řemínek pro vycházkovou i služební uniformu. Vertikální varianta zavěšení byla povolena pouze u pochodových cvičení.

Jak uvádí Lumsden⁶⁸, dne 21. června 1936 Himmler schválil ozdobnější variantu dýky SS. Určena byla výhradě pro důstojníky, poddůstojníky a mužstvo staré gardy a pouze pro ty, kteří vstoupili do organizace před 30. lednem 1933. Stala se známou jako „dýka na řetízku“ Ač se shodovala se vz.33, byla připevněna spojenými osmihrannými plochými články, které byly ornamentálně reliéfované umrlčí lebkou a runami SS. Autorem návrhu byl Karl Diebitsch a v letech 1936-37 se pro jejich výrobu používalo niklované stříbro. Dýka na řetízku byla bez označení výrobce, výrobou byla pověřena pouze firma Karl Eickhorn, která měla řetízkovou dýku ve svém nabídkovém katalogu. Každá řetízková dýka musela být prodávána jedině prostřednictvím velitelství SS. Této zbrani byl přikládán větší význam a měla ještě násobit osobnost toho, kdo ji byl hoden nosit.

⁶⁸ LUMSDEN, Robin:SS reálie. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství,1995. s.54

I přes poměrně velký význam, vkládaný do dýk na řetízku, se jejich výroba pro nedostatek surovin na konci roku 1943 zastavila a následně bylo i jejich nošení po dobu války zakázáno.

Ke standardním dýkám SS vz. 33 vz. 36 byly také vyráběny speciální prezentační varianty. Jako první z nich byla podle Lumsdena⁶⁹ tzv. Röhmová čestná dýka SS. V únoru roku 1934 šéf štábu SA Ernst Röhm rozeslal asi 9 900 členům SS staré gardy tyto dýky. Na spodní straně čepele bylo věnování „In herzlicher Kameradschaft, Ernst Röhm“ („Srdečném kamarádství, Ernst Röhm“).

Po události s krycím názvem „Noc dlouhých nožů“⁷⁰, bylo 200 podobných dýk také s vyrytým věnováním „ In herzlicher Kameradschaft, H Himmler“ určeno pouze pro příslušníky SS, kteří měli podíl na krvavém masakru v řadách SA, V roce 1936 zavedl Himmler bohatě zdobenou a drahou čestnou dýku SS s krytem dekorovaným dubovými listy, kůží potaženou pochvou a čepelí z damascénské oceli, jako uznání pro vysoké důstojníky za dosažení mimořádných úspěchů. Jednu z nich věnoval Himmler i pokladníku NSDAP a SS Oberstgruppenführerovi Franzi Xaveru Schwarzovi. Ten této pocty využil k tomu, že tajně pověřil firmu Eickhorn výrobou ještě výstavnější dýky, s upevněním a závěsným řetízkem z pravého stříbra, kterou pak předal Reichsführerovi jako dar k narozeninám.

Tady se zbraně používají jako v dávné historii: cenný dar. Darování chladných zbraní je tradičně projevem věrnosti a např. válečníci při jílci chladných zbraní prováděli svoji přísahu. V opačném případě, když byla zbraň darována ze strany krále nebo vůdce, to byl projev jeho velkorysosti a je známé, že tyto dary v podobě chladných zbraní pocházeli většinou z válečných kořistí a pro darování je nechal král nebo vůdce pouze vhodně upravit.

2.3.1. Meče SS

Jak uvádí Lumsden⁷¹, mezi lety 1933-36 nosili všichni důstojníci a poddůstojníci SS, kteří měli za úkol zajišťovat průběh různých slavnostních setkání, meče armádních

⁶⁹ Tamtéž, s. 54

⁷⁰ Akce z 29. 6. na 30. 6. 1934, při které došlo na příkaz Adolfa Hitlera k likvidaci odpůrců nacistické vlády, včetně velitelského sboru SA s jeho velitelem a vůdcovým přítelem Ernstem Rohmem.

⁷¹ LUMSDEN, Robin:SS reálie. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství,1995. s. 55

vzorů, které se vyznačovaly stříbrnou ozdobnou rukojetí. Jak je uvedeno v kapitole dýky SS, v roce 1936 se zaváděly dýky s řetízky a současně s nimi byla zadána výroba i série standardních mečů stylu Degen s rovnou čepelí. Určeny byly výhradně pro příslušníky SS a policie, což mělo zviditelnit vzájemný vztah obou složek. Mezi meči pro důstojníky a zbraněmi pro poddůstojníky byly jen nepatrně odlišnosti. Nejvýraznější rozdíl byl ten, že meče SS měli na rukojeti runové ornamenty, policejní typy měli příslušnou orlici. Personál SS- Reiterstandarten měl nadále zakřivené šavle, určené pro boj na koni. Všichni poddůstojníci SS měli možnost si zakoupit meče od správního úřadu SS v Berlíně. Co se týče všech důstojnických mečů, které byly považovány za „Ehrendegen des Reichsführers-SS (čestné meče říšského velitele), byl těmto přikládán vyšší statut a nosit je mohli pouze vybraní důstojníci SS. O nositeli takovéto zbraně rozhodoval výhradně Himmler a vybíral je z velitelů Allgemeines-SS

„ Každé předání Ehrendegen doprovázela darovací listina, v níž Reichsführer ujistil příjemce slovy „Odměňuji vás šavli SS. Nikdy ji netaste bezdůvodně a nikdy neschovávejte do pochvy bez cti“. Navzdory Himmlerově nabádání a snažení, se z meče nikdy nestala tak uctívaná zbraň, jako dýka SS.

Po skončení jejich výroby dne 25. ledna 1941 si důstojníci SS, kteří měli být takto poctěni, připínali šavli vojenskou. Pro obdarování generálů SS a jiných čelných nacistických osobností při příležitosti jejich narozenin Himmler používal tzv. Geburtstagsdegen (narozeninové meče). Na zakázku byly zhotovovány německým zbrojařským mistrem Paulem Millerem, ředitelem SS damascénské školy v Dachau. Geburtstagsdegen měly puncovaný stříbrný jilec a čepel vyrobenou z nejušlechtlejší damascénské oceli, do níž bylo vyryto osobní Himmlerovo věnování. Například meč věnovaný v roce 1939 k narozeninám von Ribbentropovi měl zlatý nápis umístěn mezi dvěma svastikami „Neonem lieben Joachim von Ribbentrop zum 30. 4. 1939 – H. Himmler, Reichsführer SS“ („Mému drahému Joachimovi von Ribbentrop, dne 30. 4. 1939 – H. Himmler, Reichsführer SS“). Obdobnou zbraň obdržel i Hitler. Na její čepeli byla slova „ V dobrých i zlých časech zůstaneme vždy pevní“, čímž měla být zdůrazněna ctnost, oddanost i věrnost každého příslušníka SS svému vůdci.“⁷²

Opět se vracíme k Patočkově tezi o povaze evropských válek, která je v zásadě ideová.

⁷² LUMSDEN, Robin:SS reálie. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství,1995. s.56

2.4. Technický vývoj chladných zbraní

„Technika je pro umění konstitutivní proto, že se v ní shrnuje fakt, že každé umělecké dílo udělal člověk, že jeho uměleckost je jejím produktem. Technika má klíčový ráz pro poznání umění, ona jediná vede reflexi do nitra uměleckých děl, ovšem pouze takových, která mluví její řečí. Protože obsah není něčím udělaným, nevynechává technika sice celek umění, ale pouze z její konkretizace je možné obsah extrapolovat. Technika je racionální a zároveň bezpojmová podoba záhady, kterou lze v uměleckých dílech vymezit. Dovoluje soud v zóně, jež je bez soudu. Technické otázky uměleckých děl se jistě nekonečně komplikují a nelze se s nimi vyrovnat nějakým prostým výrokem. Ale principiálně je lze imanentně rozhodnout. Technika jako míra „logiky“ děl zajišťuje zároveň i suspenzi této logiky. Technika díla se konstituuje jeho problémy, aporickým úkolem, který si dílo objektivně dává. Pouze z toho lze vyčíst, čím technika díla je, zda postačuje či nikoli, stejně jako naopak lze objektivní problém díla vyvodit pouze z jeho technické podoby. Nedá-li se dílu rozumět bez porozumění jeho technice, pak stejně málo lze rozumět technice bez porozumění dílu“⁷³.

Uvedená citace nám potvrzuje, že technika je pro dílo důležitá a má podstatnou roli v poznání umění. Podobné je to u každé chladné zbraně. Člověk by měl porozumět technice např. šavle, aby mohl šavli pochopit jako dílo a naopak. Jsem přesvědčen, že každý bojovník pokládal za důležité porozumět své zbraně. Jak její technické stránce pro co nejlepší uplatnění v boji, tak její stránce umělecké, neboť svoji zbraň považoval za část sebe samého, za věc která sloužila jeho přežití, a byla pro přežití nutná stejně, jako třeba jeho vlastní ruce. Však má také síla zbraně bezprostřední souvislost se silou paží: chladnými zbraněmi nazýváme předměty vyrobené sice z nejrůznějších materiálů, ale vždy ovládané přímou svalovou silou držitele.

Chladné zbraně slouží při přímém střetu k boji, k lovu, i ke sportovním účelům. Lze je typologicky rozdělit podle různých hledisek. Ve světové odborné literatuře nalezneme dělení např. podle vzhledu (krátké, dlouhé apod.), podle způsobu jejich použití (bodné, sečné, úderné apod.), podle způsobu ve společnosti (vojenské, civilní, lovecké, sportovní ale i ceremoniální) Velmi používané je dělení prostě chronologické.

⁷³ ADORNO, T. W.: Estetická teorie. Praha: Panglos, 1997. s 278.

Dle mého názoru se jako nejvhodnější jeví dělení chladných zbraní podle způsobu jejich použití. Na druhou stranu je i toto dělení z praktického pohledu nevhodné, neboť naprostá většina chladných zbraní lze použít více než jedním způsobem. Například meč nebo šavle v sobě spojují funkci sečnou i bodnou, typicky bodná zbraň bodák, zase existuje v řadě modifikací, které jsou jednoznačně sečné, příp. řezné. Stejně tak většina dřevových zbraní mohla být použita k seknutí, bodnutí i k úderu. V celku chladných zbraní, u kterých můžeme s jistotou určit pouze jedinou funkci, je výrazná menšina.

Podle Šacha⁷⁴ chladné zbraně jsou nejstaršími zbraněmi člověka. Dřevěná palice, pěstní klín lovce mamutů či později kamenná sekera na dřevěné násadě sloužily jako nástroj obživy ve formě loveckého náradí, ale i jako zbraň v boji jednotlivých tlup o loviště. Tento univerzální charakter měly některé zbraně i v dalších obdobích. Teprve v souvislosti s objevem výroby kovů, spojeným s dalším vývojem celé lidské společnosti, s majetkovou a posléze sociální diferenciací, propukaly války a s nimi stále větší potřeba zbraní, specializovaných pro boj člověka proti člověku.

Vrcholem vývoje chladných zbraní v nejstarším období bylo objevení a rozvoj zpracování železa. Jako materiál dostatečně tvrdý a pevný, při vhodném zpracování i dostatečně pružný, stalo se železo nejvhodnější a nejvyhledávanější surovinou pro výrobu chladných zbraní, nejrozmanitějších druhů a typů.

Jak uvádí Šach⁷⁵, nejznámějším druhem poboční zbraně byl od počátku meč, jehož poměrně rychlý vývoj nastal v 7. stol. a v krátké době vedl k vytvoření základní formy, na kterou poté navazoval celý další vývoj v období středověku. Jedná se o tzv. vikinský meč, který se v 8. – 10. stol. rozšířil takřka po celé Evropě, od Anglie na západě až po Rusko na východě. Typologicky jde o řadu velice variabilních forem. Společným znakem je vždy poměrně široká dvousečná čepel se širokým výbrusem a středovým, nepřilíš výrazným hrotem. Mezi těmito meči se vyskytuje celá řada exkluzivních exemplářů se záštitou a hlavicí vykládanými či obkládanými ušlechtilými kovy – stříbro, zlato, měď. U nejhonosnějších z nich, nalezených v hrobech vikingských velitelů, byl dokonce i jílec pokryt zlatým tepaným plechem. Zdobí je ornamenty z páskových pletenců, fantastických zvířat a masek. Je zajímavé, že již v této době si někteří mečíři své výrobky značili. Ve Skandinávii se našly meče importované z franských dílen, na čepeli označované velkými písmeny z pásků měkkého železa

⁷⁴ ŠACH, Jan: Chladné zbraně. Praha: Aventinum, 2000..s. 8.

⁷⁵ Tamtéž š. 8.

jmény ULFBERHT, INGELFRED nebo BANTO. Stejné nápisy se na honosných mečích objevovaly ještě dalších 200 let. To znamená, že mečířské dílny i po smrti svých zakladatelů těžily z proslulosti jejich jména a dále užívaly již zavedené a osvědčené značky.

V období raného středověku zůstával meč výsadou feudála, bojovníka, poddaný nesměl tuto zbraň nosit, ostatně by si ji ani pro její nákladnost nemohl dovolit. Skutečné rozšíření meče nastalo až v době, kdy se ve společnosti vyčlenila skupina vojáků, jímž byl boj povinností nebo zaměstnáním. Dějiny skutečného evropského rytířství zahájilo období mohutných křížových výprav, které přineslo rozmach zbrojířství a slávu hlavní rytířské zbraně (meč nového typu). Čepel této zbraně se prodloužila a přímá, štíhlá záštita vytvořila se sloupkem rukojeti obrazec kříže, kterým účastníci křížových výprav značili všechnu svou výstroj a výzbroj.

Zdokonalená plátová zbroj nahradila ve 13. a 14. stol. zbroj kroužkovou, kterou zdolat bylo podstatně složitější. Vznikaly tak meče, které bylo možné uchopit dvěma rukama, aby tak seknutí dostalo potřebnou razanci. Kromě toho se prodloužila a do ostrého hrotu zúžila čepel, neboť bylo potřeba bodat mečem mezi spáry plátování – tím meče získaly bodný charakter. Tento vývoj vedl ve svém důsledku až k pozdějšímu vzniku kordů.

Jak Šach uvádí,⁷⁶ když na evropských bojištích zahřměly palné zbraně, počal železný rytíř rychle ztrácet svou dosavadní nezranitelnost. V důsledku toho byl nucen postupně odkládat některé součásti své těžké zbroje a ponechat si pouze přední, účelově značně zesílený kyrys, který byl stále ještě schopen odolat účinkům tehdejších palných zbraní. V této době si dominantní postavení získal bodný meč, který můžeme pro následující období ztotožnit s kordem. Jelikož ruka nebyla chráněna železnou rukavicí, bylo zapotřebí se věnovat postupnému vývoji ochranných prvků koše, a tím tak nahradit význam železné rukavice. Postupně se začaly objevovat horní záštitné oblouky, o něco později i oblouky spodní, železné úponky různě propojované a spojené s přímou či mírně esovitě prohnutou záštitou. Výhoda, kterou takto vytvořená ochrana ruky umožnila, vynikla zejména kolem poloviny 16. stol., kdy se kord začal využívat jako civilní soubojová zbraň.

⁷⁶ Tamtéž, s. 11.

Nejvýraznějším obdobím rozvoje kordu a jeho civilní podoby – rapíru, byla renesance. Vedle vzniku tehdy velmi populárního šermu a s ním spojených jednotlivých šermířských škol, přinesla také mohutný rozkvět mečířských dílen ve Španělsku, Itálii a Německu. Slavní mečíři těchto zemí se snažili a vypracovali celé řady profilů tvaru čepel, z nichž každý dokazoval stále novou a novou snahu o zdokonalení pružnosti a celkové účinnosti této zbraně. Kolem roku 1550 se výsledkem všech těchto snah stal štíhlý, výhradně bodný rapír s reliéfní výzdobou, nejčastěji provedenou v železe prořezávaným ornamentem. V mistrovství svých mečířů se Španělsku dokázala vyrovnat jen Itálie. Ostatní evropské země zbraň pouze přijaly a až do poloviny 17. století se jenom přizpůsobovaly vzorům pocházejícím ze Středomoří. Samozřejmě spousta z nich měla také bohaté zkušenosti z válek i turnajů a dějiny vlastního mečířství.

Podle Šacha⁷⁷ šlechtické rapíry postupně ztratily svou bojovou funkci a proměnily se v kostýmní kordíky. Na druhou stranu probíhal vývoj kordu jako vojenské zbraně. Kord se postupem času stal výhradní zbraní všech důstojníků. Po ztrátě veškeré praktické bojové funkce se také stal pouze doplňkem uniformy, znakem důstojnické a později i úřednické hodnosti.

Dnešní obecnou představu historické chladné zbraně představuje díky svému mohutnému zastoupení ve veřejných, ale i v soukromých sbírkách šavle. Do 15. století je o této chladné zbraní známo jenom to, že do Evropy se dostala z východu, kde ji místní kováři vyráběli již v období raného středověku. V hojnějším zastoupení se šavle vyskytují až v souvislosti s velkou tureckou invazí do střední Evropy počátkem 16. století. Na první pohled šavle upoutá a svůj cizí původ prozradí svým základním rozdílem celé stavby zbraně. Oproti souměrnému evropskému meči s kordem, píše její osa esovitou vlnovku. Jako hlavní důvod bych uvedl, že zakřivená čepel způsobila mnohem větší řezné rány, než které by způsobila čepel rovná.

V Evropě šavle získala domácí pozici, když armády jednotlivých států začaly zavádět pravidelné jednotky lehké jízdy. Hlavně menší hmotnost a větší účinnost těchto zbraní, plně vyhovovaly poslání těchto vojenských jednotek, které měly za úkol být snadno pohyblivé, a měly být schopné bojovat velmi podobným způsobem jako tatarské a turecké armády v rozsáhlých oblastech stepí. V jezdeckých oddílech jednotlivých

⁷⁷ Tamtéž, s. 11.

armád byly ostatní druhy chladných zbraní (palaš, kord) šavlí postupně vytlačovány, až si tato zbraň získala své naprosto dominantní postavení. Šavle ale nezůstala jenom zbraní jezdeckva, od poloviny 18. století se začala objevovat také jako poboční zbraň důstojníků a poddůstojníků pěchoty. Určitě velká část evropských armád tak vystřídala v průběhu 18. – 20. století velké množství různých variant pěchotních šavlí. Do dnešní doby je tato chladná zbraň nenahraditelnou součástí výzbroje různých gardových a ceremoniálních jednotek jednotlivých evropských států.

Jak uvádí Šach⁷⁸, s mohutným rozvojem mečířských dílen, které vyráběly velmi kvalitní, ale také mnohdy velmi drahé zbraně, zcela souvisel i rozkvět oborů, které se specializovaly především na výzdobu těch zbraní, které byly velmi honosné a dnes patří k ojedinělým exemplářům. *„Mají-li umělecká díla svou ideu věčného života, pak jediné v tom, že zničí všechno živé ve svém okruhu, také to tkví v jejich výrazu. Je to výraz zániku celku, stejně jako celek vypovídá o zániku výrazu.“*⁷⁹

Například zlatníci a kovotepci zdobili zbraně nejrůznějšími drahokamy, tepanými reliéfy nebo rytinami jílice a pochvy zbraní, zlatem a stříbrem vykládali jejich čepele. V Německu, kde dekorace uměleckých předmětů všeho druhu dosáhla velmi vysoké úrovně, byla místem vzniku různých předloh této výzdoby dílna všestranného uměleckého řemeslníka tzv. Kleinmeistera. Ve většině případů se jednalo o zlatníka nebo řezače forem pro mince, který zároveň ovládal umění kresby a rytiny. Obsáhl tak hned několik uměleckých oborů – medailérství, stříbrnictví, emailérství i další podobná řemesla. Díky takovýmto jedincům, máme v dnešní době možnost obdivu, nad jejich řemeslnými dovednostmi. Samozřejmě i u každého z nich, bylo zapotřebí jisté osobní a intelektuální dovednosti a minimálně tvůrčích schopností. Určitě i dnes je dost řemeslně schopných jedinců, ale troufám si tvrdit, že podstatná část z nich je znehodnocena, ovlivněna současnou tovární velkovýrobou. Samostatný člověk, který má určitou manuální dovednost, buď není ekonomicky zdatný, nebo je pohlcen zmíněnou silou, která bohužel vládne.

Podle Šacha⁸⁰ věhlas starých středisek, která byla známá svým uměním mečířské výroby ve Španělsku a severní Itálii, počal od 18. století neustále upadat. Celková

⁷⁸ Tamtéž, s. 12.

⁷⁹ ADORNO, T. W.: Estetická teorie. Praha: Panglos, 1997. s. 74.

⁸⁰ ŠACH, Jan: Chladné zbraně. Praha: Aventinum, 2000. s. 12.

situace pro rozvoj průmyslu, byla v těchto zemích velmi nepříznivá. Španělsko se postupem doby stalo jednou z nejhudších zemí Evropy.

Itálie prožívala v této době řadu ničících válek a revolucí, které měly za následek zřízení samostatného italského státu, ale jen s velikými obtížemi dokázala Itálie obhajovat své vydobyté pozice. To poměry v Německu byly opačné. Solingen, který býval vedle španělského Toleda a italského Milána proslulou baštou zbrojního průmyslu, tedy i samotného mečířství, měl tak v 19. stol. náhle zcela otevřenou cestu k prvenství v tomto oboru. Prusko, vedené Bismarckem, se rychle začalo stávat evropskou mocností. Výrazně se rozvíjel veškerý zbrojní průmysl a následkem toho docházelo až k horečnému zbrojení. Zdokonalovala se výroba zbraní pro vlastní armádu, i pro veškerý export, který byl také důležitý. Solingen se tak během krátké doby dostal na vrchol zbrojního průmyslu a stal největším dodavatelem čepelí v Evropě.

I když řadu výrobních úkonů již obstarávaly stroje, jak Šach uvádí⁸¹, vládl výrobě i nadále kovář. Bylo to přece řemeslo, řemeslné práce, které se staly základem pro průmyslovou výrobu. Dokonalá čepel pak musela bez úhony projít náročnými zkouškami. Hrot se upevnil a čepel byla pod tlakem prohýbána na obě strany až do půlkruhu. Oba oblouky musely být stejné a čepel se musela po každém prohnutí vlastní pružností znovu narovnat. Odolnost ostří čepel byla prověřována o hraněnou tyč. Seknutí do tyče bylo prováděno kolmo vedenou ranou a na ostří zbraně nesměla zůstat nejmenší stopa poškození.

Jak jsem již napsal, chladné zbraně patří k nejstarším zbraním člověka a jejich počátky sahají až do starší doby kamenné. Vrcholným obdobím jejich rozvoje a bojového užití byla doba od středověku až k ranému novověku. Postupný vývoj a zvyšující se úloha palných zbraní vytlačily v průběhu 16. stol. z výzbroje těžké jízdy kopí a na počátku 18. stol. píku a halapartnu z výzbroje pěchoty. I přes tyto skutečnosti si chladné zbraně dlouho zachovávaly významné postavení ve výzbroji jezdecka a určitou úlohu i v ostatních druhů vojsk.

Velká francouzská revoluce (část dějin Francie mezi lety 1789 – 1799, vnímána jako přechod od absolutismu k občanství) otevřela prostor pro rozvoj kapitalismu nejen ve Francii, ale i v dalších evropských zemích. Podstatou tohoto procesu, známého jako průmyslová revoluce, nebylo jen pouhé zavádění strojů do výroby, které zcela změnilo

⁸¹ Tamtéž, s. 13.

charakter a strukturu ekonomických poměrů, ale bylo to i období překotné vynalézavosti a vytváření nových vědních oborů, zahrnujících všestrannou lidskou činnost.

Průmyslová revoluce se projevila nejen ve vývoji konstrukce zbraňových systémů, ale hlavně v samotné výrobě zbraní. Řemeslná a manufakturní výroba zcela jistě ustupovala výrobě strojové, což umožňovalo hospodářsky a technicky vyspělejšími zemím přezbrojit svoji armádu novými modernějšími typy zbraní v kratším období než zemím méně vyspělým. Začal se tak výrazně prohlubovat rozdíl v technickém vybavení armád, které bylo velmi důležité na válečných bojištích. Myslím si, že hlavně díky zmíněné průmyslové revoluci začal pozvolný ústup chladných zbraní z centrální pozice tzv. válečného řemesla do pozice zcela marginální, až bezvýznamné.

Přínos nové vojenské technologie nebyl jediným důležitým vlivem průmyslové revoluce na způsob vedení války. Odklon od v té době převážně zemědělské ekonomiky uvolnil velké procento mužského obyvatelstva, pro ozbrojené síly a celkově se rozvíjející vojenský průmysl. Bylo tak možné sestavit a zároveň podporovat mnohem větší armády než dosud.

Jak Šach uvádí ⁸² vynález třaskavé směsi francouzským chemikem Claude Louis Bertholletem v roce 1786 a třaskavé rtuti Angličanem Edwardem Howardem v roce 1799 měl za následek převratné změny ve vývoji všech zbraní. Počátkem 19. stol. zkonstruoval skotský presbyteriánský duchovní Alexander Forsyth perkusní zámeček, který znamenal kvalitativní zlom ve vývoji všech palných zbraní. Obrovský vývoj zaznamenalo i těžké dělostřelectvo. V roce 1810 založil Friedrich Krupp v Prusku malou dílnu, ze které se zanedlouho stalo mohutné zbrojařské a ocelářské impérium.

Stále dokonalejší palné zbraně svými účinky zatlačovaly stále více do pozadí zbraně chladné, které do té doby hrály ve vojenství stále ještě významnou roli. Vedle snímatelných bodáků, kterými byly vyzbrojeny oddíly pěchoty, zůstaly nejrozšířenějšími chladnými zbraněmi jezdecký palaš a šavle. Praktické bojové využití chladných zbraní bylo neustále omezováno a jejich význam se postupně přesouval do pozice pobočných zbraní jako odznaku hodnosti svých držitelů nebo součásti jejich slavnostní uniformy. Velkého rozšíření dosáhly následně chladné zbraně v civilní sféře, kde se staly oblíbenými symboly různých úřednických hodností. Ústup chladných

⁸² ŠACH, Jan: Chladné zbraně. Praha: Aventinum, 2000. s. 187

zbraní z pozice bojové do pozice výstrojní je blíže popsán v části chladné zbraně habsburské monarchie.

V současné době podle Šacha⁸³ zůstává jako jejich reziduum ve vybavení některých vojsk, zvláště různých speciálních jednotek, v největším zastoupení útočný nůž. Jiné druhy chladných zbraní např. námořní a letecké kordíky, zůstávají již jen pouhým doplňkem výstrojních součástí, případně slouží k reprezentačním účelům, jako např. šavle, kterou jsou vybaveni členové velitelského sboru čestných jednotek.

2.5. Abecedně řazený slovník použitých termínů

- Bodák – nebo bajonet. Útočná zbraň, nasazovaná na hlaveň vojenské pušky. Jeho první výskyt pochází ze severního Španělska z období let 1570 – 1580. Zátkový bodák měl dřevěný jilec, zastrčený do hlavně pušky, tulejový bodák byl na hlaveň nasazen pomocí železné objímky, nožový bodák měl jilec tvaru střenky.
- Botka – plechové kování spodního konce dřevcových zbraní, nebo ochranné zesílení zahroceného konce pochvy chladných zbraní.
- Čepel – základní a nejdůležitější součást chladných zbraní, sloužící k seknutí a k bodnutí. Její provedení a kvalita zpracování svědčí o technické vyspělosti mečířské dílny.
- Čepička – kovové, plasticky řešené zakončení jílce, tvar a výzdoba odpovídají charakteru příslušné zbraně.
- Dýka – krátká bodná zbraň, jejíž vývoj neustal od pravěkých kamenných exemplářů dodnes. Vedle bojových dýk byly vyráběny i v honosném provedení dýky civilní a lovecké.
- Dýka levoruční – doplňková zbraň ke kordu nebo rapíru, zavedená italskou školou šermu k odražení soupeřova kordu. Při šermu byla ovládána levou rukou.
- Halapartna – bodná i sečná dřevcová zbraň s čepelí ve tvaru sekery, s dlouhým hrotem v ose ratiště a s hákem na hřbetě čepele. Jako válečná zbraň se užívala ve 13. - 17. stol.

⁸³ Tamtéž, s. 14

- Hlavice – masivní část uzavírající konec jílice. Nýtem nebo šroubem byla spojena s trnem čepele. Plnila úlohu vyvažování zbraně a zajišťovala její stabilitu a pevnost.
- Jílec – část chladné zbraně, sloužící k jejímu uchopení. Skládá se z hlavice, sloupku, záštity a příp. z koše.
- Končič – vývojová forma bodného meče s dlouhou úzkou čepelí, vybroušenou do ostrého hrotu. Zbraň se používala k proražení protivníkovi kroužkové zbroje.
- Kopí – dřevcová zbraň s čepelí listovitého tvaru. K ratišti je připevněna dutou železnou tulejí.
- Kord – poboční bodná zbraň, která se vyvinula z pozdních typů bodných mečů. Zbraň se vyznačuje štíhlou a dlouhou čepelí.
- Kordík – poboční chladná zbraň, která se vyvinula v 17. stol. ze šlechtického rapíru. Došlo ke zkrácení čepele a výraznému zjednodušení jílice.
- Koš – soustava železných prutů a úponků připevněná k hlavici a k záštitě, jako klenutá masivní ochrana ruky. Byly také koše z plechu nebo perforovaného či reliéfně zdobeného kovového plátu.
- Meč – chladná zbraň s přímou dvousečnou čepelí a křížovým jílcem, určená k bodu i k seku.
- Nůž – krátká jílcová chladná zbraň, jeden z nejstarších nástrojů lidstva. Čepel je většinou broušena jednostranně, na rozdíl od dýky neslouží nůž k bodu, ale k řezání a krájení.
- Oblouk záštitný – kovový prut vedoucí nad klouby ruky, spojující hlavici rukojeti se záštitnou příčkou.
- Ostří – broušená část čepele chladné zbraně, určená k seku či řezu.
- Oštěp – dřevcová zbraň podobná kopí, většinou v lehčím a kratším provedení, určená především k vrhání.
- Palaš – dlouhá poboční chladná zbraň s přímou jednosečnou čepelí a šavlovým jílcem. Původně byla ve výzbroji chorvatských oddílů císařské armády, odtud se dostala do výzbroje těžkých jízdy jednotlivých evropských armád.
- Píka – dřevcová zbraň podobná kopí, v ruce pikenýrů měla za úkol chránit čtverce mušketýrů před jezdeckem, v okamžiku jejich nabíjení.

- Pochva – pevné pouzdro vyrobené ze dřeva, kovu či kůže, k ochraně čepelí chladné zbraně.
- Rapír – chladná zbraň s úzkou, oboustranně broušenou čepelí, podobná kordu.
- Ratiště – tyčová násada dlouhých chladných zbraní, zhotovená zpravidla ze dřeva.
- Šavle – poboční chladná zbraň s jednosečnou zakřivenou čepelí. Dodnes jsou šavle ve výbroji různých slavnostních a gardových jednotek mnoha států.
- Tesák – krátká poboční chladná zbraň s rovnou či mírně zakřivenou čepelí, jednostranně broušenou.
- Tulej – kovový dutý krček, kterým se čepel dřevcových zbraní nasazuje na ratiště.
- Záštitka – vodorovná část jílce chladných zbraní nad čepelí. Ramena záštitky zajišťovaly základní ochranu ruky od počátku vývoje chladných zbraní.
- Zavazák – malý lovecký nůž sloužící k přetnutí vazů ulovené zvěře. Tvoří součást soupravy loveckého tesáku.

3. DIDAKTICKÁ ČÁST

V teoretické části jsem ukázal, jak o válce a zbraních uvažují profesionální myslitelé. Jak o ní ale uvažují děti? Pokusil jsem se, ačkoli nejsem učitelem výtvarné výchovy, vytvořit krátkou řadu úkolů sestávající ze dvou výtvarných úkolů doplněných psaným komentářem a pokusím se na otázku na základě této řady odpovědět.

Plán jedné jednotky výtvarné výchovy pro děti ve věku 10 – 15 let.

Plán dvou jednotek výtvarné výchovy doplněný psanou reflexí

Řada úloh: obrazy války

A. Text o válce:

1. Východisko: vlastní úvaha

2. Námět: slovo válka

3. Věk: 15 let

4. Úkol a/nebo/ řešený problém: Požádal jsem studentku, aby se zamyslela nad slovem válka, z jakých pramenů se o válkách a válčení dozvěděla, co si o válce jako takové myslí a zda se jí válka nějak dotkla, pokud ano, tak kdy a jak.

5. Klíčová slova: válka, umění, historie

6. Smysl, promyšlení abstraktního pojmu a identifikace jeho podob ve vlastní zkušenosti

- **Médium:** volná úvaha v rozsahu jedné až dvou stran textu

7. Kontext: součást řady úkolů zaměřených na expresi vztahu k válečné tematice

B. Zobrazení divotvorného meče:

1. Východisko: vyprávění pohádky od Boženy Němcové o divotvorném meči

2. **Námět:** podoba divotvorného meče

3. **Věk: 15 let**

4. **Úkol:** studentku jsem poprosil, aby se pro mě pokusila nakreslit divotvorný meč a to tak, jak si ho představuje. Aby při tom myslela na to, jak asi vypadá, zda je na něm něco vyobrazeno, jaký má tvar a z jakého materiálu je.

5. **Klíčová slova** válka, nadpřirozené schopnosti, síla, meč, materiál

6. **Smysl** vizualizace pojmu divotvorný meč, rozvíjení představivosti skrze hledání možností, které člověku dává držení divotvorného meče

- **Médium:** prostorové vytváření: kresba nebo malba

7. **Kontext:** součást řady úkolů zaměřených na expresi vztahu k válečné tematice

C. Zobrazení štítu:

1. **Východisko:** vyprávění/četba hrdinského eposu *Ilias*⁸⁴

2. **Námět:** podoba štítu vykovaneého Héfaistem

3. **Věk: 15 let**

4. **Úkol:** studentku jsem ještě poprosil o kresbu štítu, který zná např. z filmu Trójská válka, kde tvoří součást zbroje Achilla, kterému jej vykoval sám Héfaistos. Řekl jsem jí, aby si představila, že to je štít pro mě a že bych potřeboval od jejího štítu ochranu.

5. **Klíčová slova** válka, nebezpečí, obrana, štít, zdobení

6. **Didaktická analýza úkolu:**

a) **smysl, cíl(e)** vyjádření vztahu k nebezpečí, řešení netradiční kompozice

c) **realizační prostředky** prostorové vytváření: kresba nebo malba

7. **Kontext:** součást řady úkolů týkajících se pojmu války

⁸⁴ [2012-03-22] Dostupné naWWW: <http://cs.wikisource.org/wiki/Ilias/>

3.1. Vlastní úvaha o válce

Začátkem své úvahy bych uvedl přesvědčivě popsanou atmosféru jedné bitvy během třicetileté války přímým účastníkem Hansem Jacobem von Grimmelshausen (1622-1676):

„...v mžiku zahvízdal vzduch nad námi tolika kulkami, že to vypadalo, jako by ta salva byla vypálena pro radost nám; bázlivci se přitom choulili, jako by se chtěli schovat do sebe; ale ti, kteří měli odvalu a byli již několikrát při takové řeži, nechali je klidně poletovat. V bitvě se zatím každý snažil zabránit své smrti tím, že skolil nejbližšího nepřítele; strašlivá střelba, řinkot pancířů, praskot pil a křik raněných i útočících, to byla spolu s trubkami, bubny a píšťalami děsivá hudba! Nebylo vidět nic, než hustý dým a prach, který jako by chtěl zakrýt ohavnost raněných a mrtvých; z toho se ozývalo žalostné bédování umírajících a veselý pokřik těch, kteří byli ještě plni odvahy. I koně vypadali, jako by byli v ochraně svých pánů čím dále tím čilejší, tak ohnivě plnili úkol, k němuž byli určeni; někteří z nich padali pod svými pány mrtvi a zasypáni ranami, které stržili nezaslouženě v odplatu za své věrné služby. Jiní padli z téhož důvodu na své jezdcy, a tak se aspoň ve smrti dočkali cti, že byli nesení těmi, jež bývali nuceni nosit po celý svůj život; jiní zase, když s nich bylo skoleny břímě, které jim poroučelo, zanechávali lidi jejich vzteklosti a šílenství, utekli a hledali svobodu v širých polích.

Země, která obvykle mrtvé zakrývá, byla tam tehdy sama pokryta mrtvými, poznamenanými rozličnými způsoby. Ležely tam hlavy, ztrativší své přirozené pány, a naopak těla, nemající hlav; jinými vyhrězly strašně a žalostně vnitřnosti a jiným byla roztráštěna lebka až mozek vystříkl. Bylo vidět bezduchá těla oloupená o svou krev a naopak těla živá politá krví cizí; ležely tam ustřelené ruce, na nichž se prsty ještě hýbaly, jako by chtěly nazpět do rvačky; naproti tomu jinde utíkali muži, kteří neprolili ještě ani kapky krve; tam zase ležela obnažená stehna, která přes to, že byla zbavena tíže těla, byla přece mnohem těžší než předtím. Bylo vidět zmrzačené vojáky prosící o milost a zachování při životě. Summa sumarum, pohled na vše byl hrozný a žalostný...“⁸⁵

⁸⁵ [cit.2012-03-12] Dostupné na WWW: <http://www.valka.cz/clanek-12905.html>

Na začátku své práce jsem uvedl úryvky z Patočkova textu o válce. Nyní se chci zamyslet nad tím, jaké konotace má v běžném smyslu slovo „válka“. Použiji k tomu vlastní úvahu.

Když se zamyslím nad slovem válka, promítne se mi v hlavě hned několik otázek: Co je to za nesmysl?, Kdo ji nařídil?, Čemu je prospěšná?, Komu přinese zisk?, Účastní se ji všichni dobrovolně a rádi?, Jsou ku prospěchu Země její důsledky?, Co se válkou vyřešilo?, Nese někdo nějakou odpovědnost?, Jak je jednotlivec, který je jedním z nás a je jednou z příčin nějakého konfliktu nebo války, potrestán?, Kdo to všechno zaplatí? Otázek by bylo stále dost. Ani se mi nechce v tomto směru přemýšlet o budoucnosti. Dá se udělat něco, co by moje otázky vyřešilo? Jak to udělat a kdo by to měl udělat? Komu by vadilo, že se přestane jednou provždy s válkami? Co s lidmi, kteří jsou spojeni se zbrojním průmyslem? (podle mého se jedná o statisíce lidí), Co s finančními prostředky dosud vynakládanými na vše, týkající se zbrojení? (myslím od platu výzkumného pracovníka, který hledá vhodnější materiál pro podrážku bot speciálních jednotek v poušti, až po cenu třeba jedné jaderné ponorky nebo letadlové lodě), Bylo by vůbec možné to spočítat, a jak vysoká by tato částka byla?

Na své otázky si odpovídám dalšími otázkami. Prostě na nějakém základě okamžitě zastavit kompletně zbrojní výrobu a tuto převést na „mírovou“. Chápu, že asi nepůjde přes noc vše týkající se zbrojení zastavit a zrušit, změna by měla přijít pomalu, po vzájemných dohodách. Na jednu stranu si myslím, že by se to dalo uskutečnit, že by se mohlo podařit zcela zastavit zbrojení, na druhou stranu vím, že k tomu určitě v dalších padesáti letech nedojde. V případě rychlého, jednostranného odzbrojení bez výjimky, by na světě okamžitě nastal chaos a situace by se určitě zhoršila. Ale za ten chaos a zhoršení by byli vinni všichni lidé? Komu by to vadilo? Jsem zase u otázek ze začátku své úvahy.

Vadí mi, neustále se zvyšující náklady na zbrojení a vyvíjení nových stále účinnějších zbraní. Chápu, že supermoderní nadzvuková stíhačka je výsledkem práce odborníků a zázrakem techniky, ale využívá se jen k ničení cílů a maření lidských životů. Nechápu, k čemu dalšímu jsou vyráběné zbraně užitečné.

Napadlo mě, že kdyby vlády všech zainteresovaných zemí dávaly všem lidem, dnes zaměstnaným ve zbrojním průmyslu, stále stejný plat za to, že nebudou dělat nic, ušetřily by se celosvětově nesmírné finanční prostředky. Co se týče lidí, ti by se mohli uplatnit v jiných oborech. Určitě se jedná o tisíce špiček svého oboru. Dále by se ušetřily cenné suroviny, spousty různých materiálů atd. Kolik energie je potřebné pro zbrojní průmysl, si myslím, že nejde ani odhadnout. Jako člověku milujícího přírodu a vše přírodní, je mi nesmírně líto životního prostředí, které je díky válkám neustále zkoušeno a trvale ničeno.

Věřím, že za všechny finanční prostředky vynaložené za posledních deset let na zbrojení a válečné konflikty, jsme mohli v současné době mít vybudované trvalé základny na Měsíci nebo pod oceánským dnem v Mariánském příkopu. Vybudované základny nám všem mohly být užitečné pro další výzkum, nebo sloužit jako turistické cíle. I zde by mohli pracovat odborníci, zaměstnaní dnes ve zbrojním průmyslu a řešit problémy našeho života na Zemi. Další tisíce lidí pracujících ve zbrojení by se mohly podílet na řešení chudoby, negramotnosti, na výzkumu různých nemocí, chorob, na zlepšování životního prostředí atd.

Proč nikomu nevádí, že na zbrojení bohatnou jen vybrané skupiny lidí? Proč v případě vývozu zbraní podporuje zbrojení celý stát? Většinou zbraně vyváží do diktátorských režimů a vláda takové země platí financemi všech svých obyvatel, nebo výměnou za jiné hodnoty, které má k dispozici. Finance i různé bohatství těchto zemí by ale mohlo sloužit místním obyvatelům, kteří díky tomuto musí trpět nízkou životní úroveň. Kdyby před začátkem každé války byla možnost všech lidí zúčastněných zemí hlasovat o tom, zda válčit nebo ne, mnoho válek by se neuskutečnilo.

Snaha nás všech týkající se odzbrojení (radikálního snížení nákladů na zbrojení a zbrojní výroby) by musela být celosvětová. Všechny státy by musely na mezinárodní smlouvy, dohody chtít přistoupit a dbát jejich striktního dodržování. Stačilo by zamezit situacím, které jsou na první pohled ofenzivní a nutí druhou stranu k obraně. Všechny armády (určitě podstatná část) světa přece chtějí mírovou budoucnost. Většina lidí celého světa války nechce a ráda by se společně věnovala řešení tohoto problému. Jsem přesvědčen, že na počátku třetího tisíciletí jsme schopni žít bez zbraní.

Jaký je rozdíl mezi minulostí a současností? Tehdy i dnes se státy okupující území protivníka snaží o jeho dokonalé pokoření, při čemž mnohdy zcela zničí jeho

infrastrukturu. Každý válečný konflikt (současný samozřejmě více) začíná postupně živit sám sebe a ztrácí tak naději na zastavení, protože vždy se najdou velitelé, státníci, politici, obchodníci, kteří díky svým protichůdným argumentům, zájmům konflikt trvale přizívají (mnohdy účelově).

Je vůbec možné se vzájemně dohodnou, důvěřovat si, respektovat se a ctít a postupně zcela vyloučit riziko byť malého násilí? Absurdita válek je každému z nás jasná, přesto jsou každodenní součástí našeho života. Za tento trvajícím stav přece nemohou zbraně, ale lidé. Stále je mezi námi dost těch, kteří válčení a zbrojení podřizují zcela vše. Tomu, aby lidstvo našlo společný názor a zájem řešení, brání také různá životní úroveň, extrémní bohatství jednotlivých lidí, ale i celých států a náboženské a národnostní rozdíly. Náboženské přesvědčení se zneužívá ve prospěch vojenských a politických cílů již mnoho let.

Jsem si zcela jist, že válka není tím podstatným pro většinu lidí. Největší podíl odpovědnosti za ni má vždy menšina, která do válčení strhne zbytek společnosti. Měl v minulosti obyčejný člověk právo na vybranou? Na základě zákonů své země, když odmítl bojovat, byl zastřelen za zradu vlastní armádou, nebo šel bojovat a podílel se na zabíjení stejně nešťastných, jako byl on sám.

Jsem optimista a i z minulosti vím, že žádný konflikt nevydržel věčně. Každý má postupem času tendenci odumírat. Na druhou stranu se bojím neustálého pokroku, který vždy přispěl k dalším konfliktům, které se často ukázaly mnohem horší než ty minulé. Bojím se, že se jedná o začarovaný kruh, tudíž problém s nedohledným koncem vyřešení. Na závěr své úvahy uvádím slova významného renesančního vzdělance Niccola Machiavelliho (1469 – 1527)

„Válka demoralizuje, a proto republiky či království nikdy nedovolily, aby si jejich občané udělali z válek řemeslo a živilo se jím. Cožpak může zůstat počestným občanem ten, kdo se v poli válečném musí proměnit v proradnou šelmu a šejdíře, aby uhájil holý život? Navíc jak se touto profesí uživit v míru? Lidé, kteří se životu vojenskému navždy upíší, buď si počínají, jako by válka trvala pořád, anebo se snaží z období válečného vytráskat pro sebe tolik, aby jim to na zbytek života vystačilo. A musí-li se člověk řídit takovými motivy jednání, nemůže to nepokřivit jeho charakter, žene ho to k loupení, násilí, vraždění, až je mu nakonec jedno, na kom se toho dopouští...“⁸⁶

⁸⁶ [cit. 2012-03-12] Dostupné na WWW: <http://www.valka.cz/clanek-12905.html>

Tuto úvahu jsem použil jako východisko pro rozhovor se studentkou Gymnázia. Na jejím základě jsem formuloval tyto otázky určené pro rozhovor:

- z jakých pramenů se o válce jako takové dozvěděla
- co si o válce a válčení myslí
- zda se jí válka někdy dotkla (samozřejmě nepřímo).

Rozmyslel jsem si, že u všech otázek bude důraz na historii války.

Poprosil jsem o rozhovor studentku gymnázia, 15 let, navštěvující kvartu, ale došlo k zajímavé situaci: řekla mi, že dá přednost psanému textu. Je pro mě těžké to interpretovat, ale domnívám se, že to souvisí s nepsaným pravidlem (nejen) dětí v tomto věku o podobných tématech nediskutovat, „neřešit“ je. Snad jediné v žánru školní slohové práce se dceři má žádost zdála přijatelná.

3.2. Studentská úvaha o válce

„Válka, co to ošklivé slovo vlastně znamená? Je nutná? A proč se nedokážeme domluvit a musíme to řešit boji mezi sebou? To se musíme zabíjet, abychom si mohli vyřešit problémy? To nikdo nevidí to velké utrpení, které to způsobuje?“

Rodiny, které se navždy rozdělí jen proto, že se pár vysoce postavených lidí nedokáže domluvit. To jsou podle mě velcí sobci. Ale vždy tu byli a také budou. Stačí se podívat zpátky do historie například na Starověký Řím a jeho punské války. Punske války byly boje mezi Římem a Kartágem. Byly celkem tři a všechny vyhrál Řím. Díky vítězství v punských válkách se Řím stal pánem Středomoří. Už tenkrát ale přišlo o život spoustu lidí.

Válka je ale také častým tématem pro umělce. Nejznámější je pro mě asi řecký básník Homér a jeho Trojská válka, o které jsem se dozvěděla při hodinách dějepisu. Asi všichni známe tento příběh o válce, která trvala 10 let mezi Trójany a Řeky a kde Řekové vyhráli pouze díky své lsti. Trojský kůň se pro nás stal legendou. Stejně tak

jako třeba pata Achillova, která se mu stala osudnou a přinesla mu smrt. Tento příběh mi ale také ukázal, jakou sílu může mít láska, když Paris obětoval své lidi pouze kvůli své lásce Heleně. Takže i v tomto příběhu válka za sebou nechala spoustu obětí. Velkou ránu pro Řeky znamenala ztráta Achillea, nejlepšího válečníka trojské války. A nepomohla mu ani zbroj, kterou mu udělal sám Héfaistos na žádost mořské bohyně Thetis, matky Achillea. O Héfaistosovi vím, že to byl syn Dia a Héry a z řecké mytologie je znám, jako bůh ohně a kovářství, zvaný také „Božský kovář“

Takže válka vlastně existuje od nepaměti. Šíří se jako mor. Jedni s ní skončí, a druzí začnou. Je to neustálý koloběh, který nejde zastavit. Když se ale hodně zamyslete, můžete najít na válce i nějaká ta pozitiva. Je jich sice málo, ale opravdu tu jsou. Co třeba vynálezy? Za válek bylo potřeba neustále vše zdokonalovat a být vždy lepší, než nepřítel. Byly to vynálezy hlavně kolem zbrojního průmyslu. K neustálému vývoji samozřejmě docházelo i v dalších okruzích např. zdravotnictví. Jak šel čas, tak se neustále válčilo a bojovalo. A bojuje se dodnes. Meče a nože nahradily nejmodernější tanky, letadla a ponorky. Bohužel bychom si měli uvědomit, že díky těmto vynálezům umírá stále více lidí. Když o tom tak přemýšlím, tak nedokážu pochopit důvody neustálého válčení na celém světě a zdá se mi, že jsme snad úplně ztratili pud sebezáchovy. Zabíjíme lidi, jako jsme my jen proto, že mají jinou barvu, víru anebo něco jiného.

Já jsem naštěstí válku nezažila a doufám, že taky ani nikdy nezažiju. To však neznamená, že vůbec netuším, jak to ve válce vypadá. Myslím si, že se zase tolik neliší mé představy od skutečnosti. Krev, slzy, vířící se prach, rachot zbraní a neskutečný chaos. Myslím si, že velmi blízko válce jsem byla 11. září 2001, kdy se stal teroristický útok na „New Yorská dvojčata“. I když jsem tehdy byla malá, na tento den si dobře pamatuji, protože jsme zrovna odlétali s rodiči na dovolenou do Turecka. Na letišti v Praze byl ten den zmatek, spousta letů byla zrušena. Náš let do Antalye zrušen nebyl, ale na tabuli odletů neustále přiskakovalo zpoždění. Nakonec jsme se dočkali a odletěli s 3hodinovým zpožděním. Daleko horší situace nastala při zpátečně cestě z dovolené. Ten den totiž pronajalo Turecko své letiště americké armádě. Na letišti bylo spousta vojenských letadel a všude stáli vojáci se samopaly. Náš odlet domů se ten den také neustále protahoval, pamatuji si, že jsme byli všichni hrozně unaveni a odletěli jsme s 1-

11-ti hodinových zpožděním. I když se nám nikomu nic nestalo, tento zážitek mi uvízl hluboko v paměti a cítím to jako své nepřímé setkání s válkou.

Jak už řekl jeden německý básník „Začít válku není nic jiného než rozetnout uzel místo toho, abychom ho rozmotali“. Myslím, že asi každý pochopí, co tím chtěl básník říct. A podle mého názoru měl i pravdu. A jako by to nestačilo tak se do světa válek snažíme zapojit už malé děti. Místo lega jim kupujeme plastové pistole, meče, tanky a další ohavné hračky. Bohužel asi nedokážeme zastavit výrobu těchto hraček. Jsem velmi smutná z představy, kolik takovýchto válečných hraček si malé děti rozbalí jen na Štědrý den pod stromečkem. Takže vlastně záleží jen na rodičích, aby se zamysleli, jaké hračky by měli dětem dávat. Co má pak z takových dětí vyrůst, když už od mala je učíme bojovat? Já si se zbraněmi jako malá nikdy nehrála, protože jako pro typickou holku pro mě byli na prvním místě panenky. Takže si jen pamatuju, jak kluci po sobě stříleli a já nikdy nemohla pochopit význam hry „Kdo koho dřív zabije“. Tu hru jsem časem začala vysloveně nesnášet. Jako dospělejší jsem si říkala, že oni si tu z toho dělají srandu, ale v jiných zemích kvůli této „hře“ umírají lidé. Asi proto to pro mě byla hloupá hra a hloupou pro mě asi i zůstane. Bohužel si už ani nevzpomínám, kdy jsem se poprvé dozvěděla o válce. Ale určitě je tu hodně zdrojů, kde jsem mohla tuto informaci dostat. Možná to byl film nebo kniha. Ale na to už si nevzpomenu.

3.3. Analýza úvahy

To, co studentka napsala, vypovídá o tom, že válku jako takovou samozřejmě tato generace nezažila (kež by ji ani v budoucnu nezažila). V dnešní době ji chápou jako „ošklivé slovo“ a zároveň nedokážou pochopit její podstatu, smysl. Vědí, že válka přináší jen krev, slzy, utrpení, smrt a že je hrozná, ale nedokážou si to představit. Většinou válku znají z hodin dějepisu. Pro studentku - je zatím nejznámější **Trojská válka**, kterou viděla i ve **filmové verzi**. Překvapilo mě, že studentka hledala něco pozitivního v tématu pro ni natolik odpudivém

Je sympatické, že dítě si pamatuje na den 11. září 2001, na den velkého teroristického útoku, který její rodinu poznamenal otevřeně pouze jako turisty, odlétající na dovolenou. Na druhou stranu je trochu znepokojující, že vzpomínky na vlastně radostnou událost (cestu k moři) jsou zastíněny obrazem války. Nevím, proč mám být

rád, že si pamatuje momenty, kdy ji otec nosil celé hodiny po letištní hale v náručí, vojáky stojící všude kolem nich a ne třeba momenty od bazénu nebo moře. To určitě vypovídá o síle prožitku a to tato rodina byla pouze jako „neohrožení“ turisté, vzdálení tisíce kilometrů od místa útoku. Jakou sílu prožitku má asi obyčejný voják v centru boje?

Podle mého názoru obsah úvahy studentky koresponduje s teoretickou částí práce v popisu válečného řemesla s jedním zásadním rozdílem. Ve spojitosti s popisem zbraní se tehdy jednalo o čisté válečné řemeslo, konané hlavně za pomoci řemeslně nádherných chladných zbraní. V poslední době se určitě nejedná o válečné řemeslo, ale o válečný byznys, konaný za pomoci nejmodernějších zbraní masové výroby a masového ničení.

3.4. Dítě a zbraň

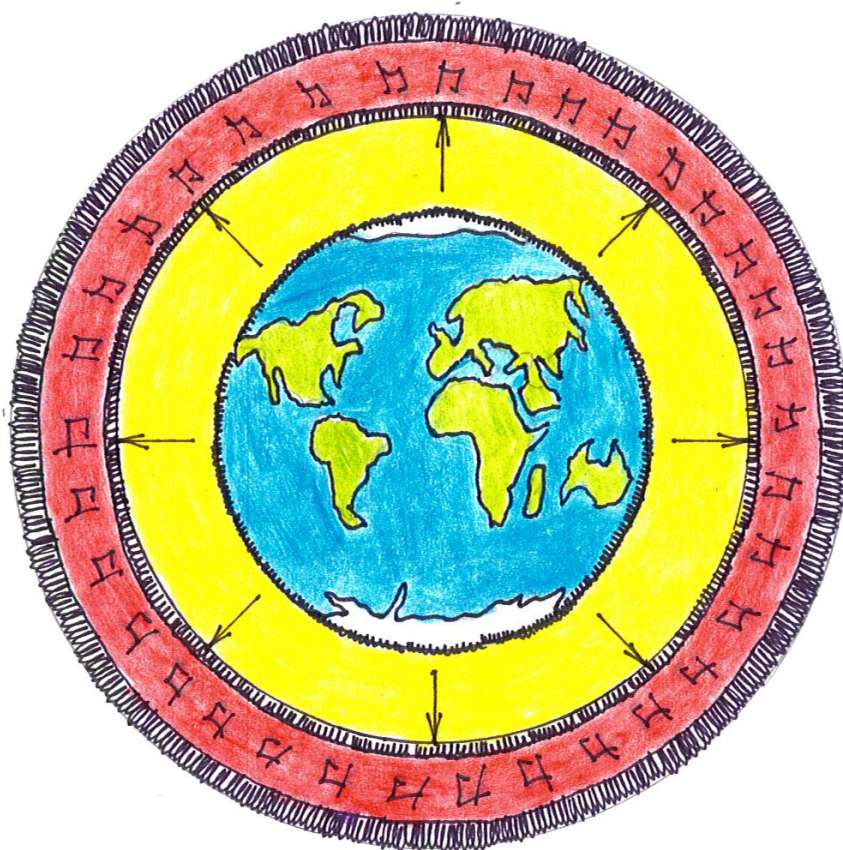
Na tomto místě se budu zabývat pojetím výzbroje ve smyslu umění jako obrazu světa. Toto pojetí vyplývá z Illiady⁸⁷, kde kovář Héfaistos vytváří zbroj pro hrdinu Achilla. Na tomto štítě je X soustředných pásů zobrazujících různé dimenze světa, a to: (vyjmenujte).

Inspiroval jsem se tímto básnickým obrazem a poprosil jsem studentku, aby vytvořila vlastní obraz štítu, který by chtěla darovat někomu, koho chce tímto štítem ochránit před hrůzami války. K vytvořenému obrazu jsem si vyžádal psaný komentář. K tomuto zadání jsem přidal další, týkající se obrazu meče. Poprosil jsem účastnici své výzkumné sondy, aby vytvořila obraz „divotvorného meče“. Jak se projevuje jeho „divotvornost“, jaké zvláštní schopnosti má „divotvorný meč?“. Stejně jako v předchozím zadání, vyžádal jsem si k obrazu krátký text.

⁸⁷ [2012-03-22] Dostupné na WWW: <http://cs.wikisource.org/wiki/Ilias/>

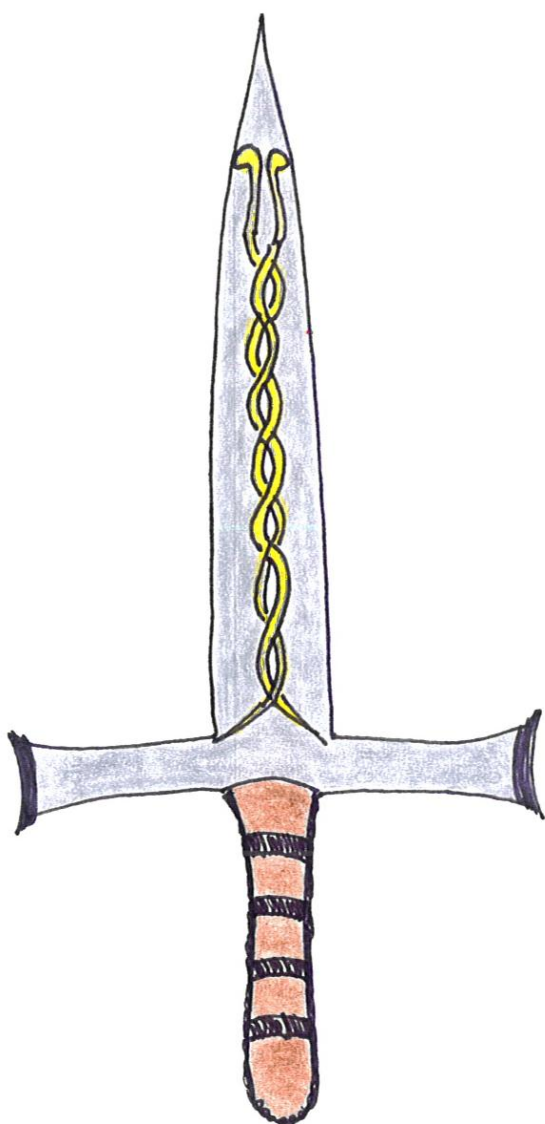
3.4.1. Štít

Štít, který bych vyrobila, by byl vytvořený z těch nejdražších kovů. Zepředu by měl vytesanou planetu zemi, což by symbolizovalo, že ani kdyby proti bojovníkovi stál celý svět, tak s tímhle štítem by mu nemohl nikdo ublížit. Měl by tvar kruhu, což by znamenalo, že nepřítel by neměl možnost žádného úkrytu, jelikož kruh nemá žádný roh. Naopak pro majitele štítu by kruh znamenal neomezený prostor pro boj. O tom jak štít vyzdobit jsem přemýšlela a dospěla jsem k názoru, že po jeho vnější straně by ho měl zdobit nějaký symbol. Nejvíce se mi líbil starý čínský symbol síly. Štít by z těchto symbolů mohl předávat sílu svému majiteli, kdyby ho náhodou někdy opouštěla.

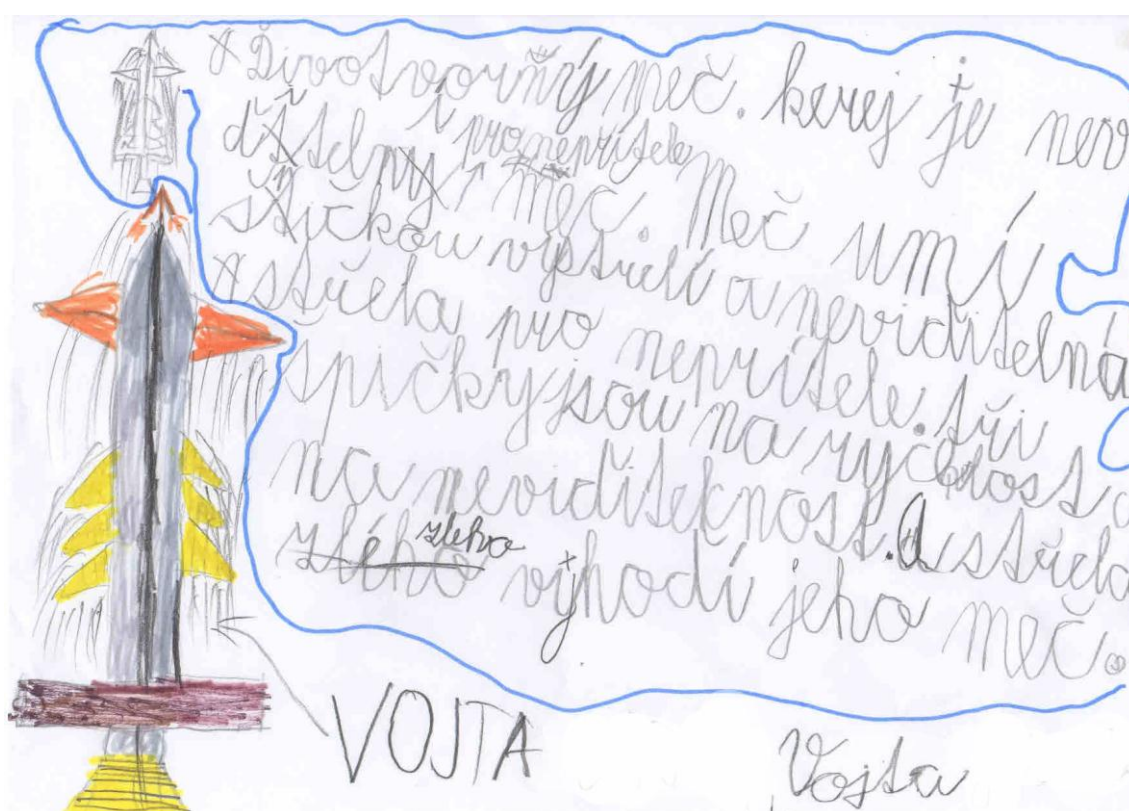

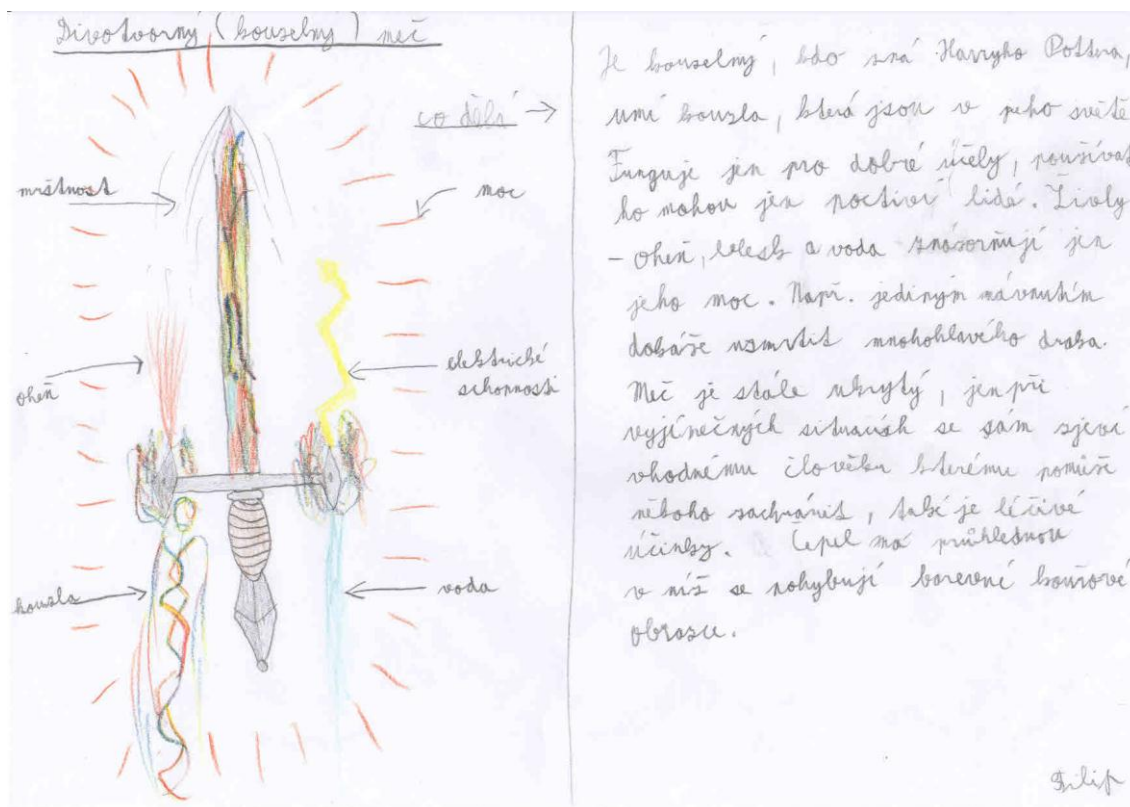
3.4.2 Divotvorný meč

Meč, který bych vytvořila, by byl vyrobený z nejtvrděšího materiálu, aby měl bojovník co nejlepší podmínky a nemusel mít strach, že se meč zlomí. Na čepeli by byli vytesaní 2 propletení hadi. Protože had symbolizuje moudrost, trpělivost, schopnost číhat na svou kořist a pak rychle zaútočit. Všechny tyto vlastnosti hadů by divotvorný meč propůjčoval svému majiteli.

Poslední úkol jsem předložil dvěma chlapcům ve věku 10 a 12 let. Je zajímavé, že oba chlapci popsali chladnou zbraň tak, že má také vlastnosti zbraní horkých. Zatímco patnáctileté děvče pracovalo se symbolem hada, který propůjčuje držiteli schopnosti, oba chlapci detailně technicky popsali fungování meče, vč. prvků virtuální reality (průhledná čepel, ve které se pohybují obrazy). Za pozornost stojí u Filipa také péče o to, aby se zbraň nedostala do rukou zlému člověku, a sloužila jen dobrým účelům.

Reflexe řady:

Tato řada výtvarných a literárních úkolů mi odhalila možnost dotknout se pojmů, které děti s válkou a zbraněmi spojují, například „domov“ (ve vyprávění dívky o setkání s válkou) nebo „dobrý účel“, pro který má zbraň být použita a dále „technika“ a „symbol“, obojí použité jako médium přenosu schopností na držitele zbraně. Pokud bych s tématem dále pracoval, zaměřil bych se na tyto pojmy a snažil bych se, aby děti pro mě i pro sebe ukázaly jejich kontexty.

4. ZÁVĚR

Závěrem uvedu poznatky, které jsem během práce získal a jejich shrnutím odpovím na úvodní cíle.

V úvodní části se snažím problematiku **vztahu člověka a chladných zbraní** postupně představit Patočkovou esejí „Války 20. století“. Autor zde náš věk charakterizuje jako zcela nesmyslný a snaží se lidstvu nabídnout jeho smysluplnější existenci. Podle autora lze lepší budoucnosti dosáhnout za předpokladu pochopení nejzákladnějších rovin života v souvislosti s pochopením významu vědy a techniky, a to alespoň některými z nás. Popsáním frontové zkušenosti nabízí autor prostor pro zamyšlení nad samotnou existencí. Poukazuje na skutečnost, že lidstvo již ztrácí kontrolu nad vědeckotechnickým pokrokem a z něho vzešlou silou, která nás fascinuje a zároveň stále více obelstívá. Tato síla se jeví jako příčina nedohledného, ale možného konce válčení. Díky ní se člověk v tomto věku stává postradatelným a slouží válečnému řemeslu pouze jako válečná součástka. Jako podstatné z esejí lze vyzdvihnout nepodléhávání válečné každodennosti a nalezení uplatnění pro novou válečnou sílu.

Jedním z cílů práce bylo **představení chladných zbraní** ne jako pouhých předmětů každodenní potřeby, ale **jako atributů válečného řemesla**, které má hlubší teoretické souvislosti, a skrze tento popis jsem se pokusil pochopit něco o společnosti, ve které žijeme. Důvody a změny postupného ústupu chladných zbraní z centrální pozice do okrajové pozice válečného řemesla jsem popsal v kapitole technický vývoj chladných zbraní. Ve spojení chladných zbraní s technikou se nám dostalo poznání, že technika je pro dílo velmi důležitá a má podstatnou roli v poznání umění. V případě chladných zbraní, které jsou v mé práci prioritní tzn. že při porozumění technice chladných zbraní, pochopíme tyto zbraně jako umělecká díla. Marginalizace chladných zbraní je také důsledkem akcelerace přechodu aristotelského potentia v actus, což je základem pro třídění věcí mezi představou a uskutečněním, jak popisuje ve svých esejích Patočka. Dále ze vztahu člověka a zbraně nám vyplynulo, že chladná zbraň je hlavně obrazem rovnováhy mezi oběma principy a odkazuje tak k ústřednosti člověka, jako „míry věcí“⁸⁸

⁸⁸ Prótagorův výrok vyjadřuje především relativismus poznání, ale jako měřítko je brán vždy jednotlivý člověk

Výsledkem dnešní moderní doby je neustálé průmyslové navyšování materiálu, hlavně ve válečném zbrojení, jak to popisují ve své úvaze o válce. Tím vlastně doba buduje technologickou převahu člověka nad člověkem, ve které se stává pouhou strojovou součástí celé výrobní mašinerie. Toto nám předkládá také Patočka ve svých citacích, ve kterých člověka popisuje jak smrtí a strachem poutaného k životu, tak i ve všech směrech nejvíce manipulovatelného.

Použité zdroje

- **Literatura**

ADORNO, T. W.: Estetická teorie. Praha: Panglos, 1997. ISBN 80-902205-4-1

BENEŠ, C.: Chladné zbraně ve sbírkách našich muzeí. Hobby press, 1990.

ISBN 80-85257-04-1

KLEE, P.: Kunst-Lehre, Nauka umění. Togga, 2009. ISBN 978-80-87258-17-0

KONEČNÝ, D.: Futurismus. Praha: Odeon, 1974. ISBN 01-530-74

LUMSDEN, R.: SS reálie. Praha: Ottovo nakladatelství, 1995. ISBN 80-7181-172-6

MORÁVEK, K., MOUDRÝ, P.: Československé chladné zbraně 1918-1994. Praha: nakladatelství odborné literatury, 1995. ISBN 80-900833-7-4

MOUDRÝ, P.: Bodáky Československa. Praha: nakladatelství odborné literatury, 1992. ISBN 80-900833-1-5

NOVÁK, A.: Dělník, nadčlověk, smrtelník. UK FHS, 2006. ISBN 80-239-8973-1

PATOČKA, J.: Kacířské eseje. Academia Praha, 1990. ISBN 80-200-0263-4

RVP a Hazuková.

SPURNÝ, M.: Chladné zbraně u Československého a protektorátního četnictva. Praha: Správa hl. města Prahy, 2007

ŠACH, J. , MOUDRÝ, P.: Chladné zbraně v období habsburské monarchie 1526-1918. Praha: Aventinum, 2009. ISBN 978-80-7442-000-9

ŠACH, J.: Chladné zbraně. Praha: Aventinum, 2000. ISBN 80-7151-162-5

- **Internet**

<http://www.valka.cz>

<http://pavlopoulos.wordpress.com/articles/luiggi-russlo-dynamism-of-a->

<http://www.valka.cz/clanek-12905.html>

<http://.unknown.nu/futurism/techpaint.html>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Aristotelés>

<http://www.artmuseum.cz/smery>

http://cs.wikisource.org/wiki/Ilias/Zpěv_osmnáctý

<http://www.pavelskryja.cz/palas-sedmiletá-alka-cutlass-seven-years-war.html>

<http://www.nielo-sword.com/foto/palas-pro-svalisery-390>.